

Motivace dobrovolníků k dobrovolnické činnosti v hospici

Bc. Alena Vráblíková

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Alena Vráblíková

Osobní číslo: H12999

Studijní program: N7501 Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Forma studia: prezenční

**Téma práce: Motivace dobrovolníků k výkonu dobrovolnické
činnosti v hospici**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

**Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k motivaci dobrovolníků
a hospicové péči.**

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Thanatologie: nauka o umírání a smrti. Praha: Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-471-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007.

ISBN 978-80-247-1369-4.

MÜLLEROVÁ, Magdaléna a kol. Dobrovolníci pro kulturu. Praha: Česká kancelář programu Culture, 2011.

ISBN 978-80-7008-268-3.

NAKONEČNÝ, Milan. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

SVATOŠOVÁ, Marie. Hospice a umění doprovázet. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

ISBN 978-80-7195-580-1.

TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Praha: Portál, 2002.

ISBN 80-7178-514-8.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **18. dubna 2014**

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18.3.2014

.....
Václav Kovář

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Ústředním tématem práce je motivace dobrovolníků k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici. Problematika dobrovolnictví a hospicové péče jsou v českém prostředí poměrně novými jevy, o jejichž fungování a možnostech má velká část populace dosud mylnou či nejasnou představu. Teoretická část popisuje základní aspekty motivace, charakterizuje a definuje dobrovolnictví a v neposlední řadě se tato práce věnuje problematice hospicové péče na úrovni základních charakteristik. Spojnicí mezi pojmy motivace, dobrovolnictví a hospicovou péčí tvoří dobrovolníci, jejichž motivace představuje hlavní výzkumný problém této práce. Získaná data výzkumu poslouží ke zhodnocení dosavadní práce a návrhu dalších možností zlepšení dobrovolnictví v hospicových zařízeních.

Klíčová slova: motivace, motivy, dobrovolník, dobrovolnictví, hospic, hospicová péče, paliativní péče

ABSTRACT

Key topic of the dissertation is the motivation of individuals to carry out voluntary work in hospice. The issues of volunteering and hospice care are rather new phenomena in the Czech Republic, and there is often misapprehension or vague conception among great part of the population. The theoretical part describes the fundamental aspects of motivation, characterizes and defines volunteering and last but not least issue which the dissertation deals with is issue of hospice care at level of fundamental characteristics. The connecting line among motivation, volunteering and hospice care is formed up by volunteers whose motivation represents the main research problem of this dissertation. The research data will be used to evaluate the work done and the design of other options to improve hospice facilities.

Keywords: motivation, motives, volunteers, volunteering, hospice, hospice care, paliative care

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D. za její odborné a nápomocné vedení a cenné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat všem respondentům za jejich ochotu při účasti na výzkumu. Poděkování také patří mé rodině za podporu a trpělivost.

Motto

„Bud' ty tou změnou, která má měnit svět.“

(Mahátma Gándhí)

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOBROVOLNICTVÍ JAKO FORMA POMOCI	13
1.1 VYMEZENÍ OSOBY DOBROVOLNÍKA	18
1.2 VÝVOJ DOBROVOLNICTVÍ.....	19
1.2.1 Dobrovolnictví v zahraničí.....	20
1.2.2 Dobrovolnictví v České republice.....	23
1.3 FORMY A TYPY DOBROVOLNICTVÍ	26
1.4 LEGISLATIVA V OBLASTI DOBROVOLNICTVÍ.....	29
1.5 BARIÉRY DOBROVOLNICTVÍ.....	31
1.6 HODNOCENÍ A OCENĚNÍ DOBROVOLNÍKŮ.....	32
2 MOTIVACE K DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI	34
2.1 VYMEZENÍ MOTIVACE	34
2.2 TŘI ZÁKLADNÍ MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ.....	36
2.3 DVA PŘÍSTUPY MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ	38
2.3.1 Psychologický přístup	38
2.3.2 Sociologický přístup.....	40
3 DOBROVOLNICKÁ ČINNOST V HOSPICI	42
3.1 DOPROVÁZENÍ V UMÍRÁNÍ.....	44
3.2 HOSPICOVÁ A PALIATIVNÍ PÉČE	46
3.2.1 Formy hospicové péče.....	49
3.2.2 Hospic jako poskytovatel paliativní péče.....	50
3.2.3 Příjemci paliativní péče.....	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	54
4.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	54
4.2 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	55
4.3 STANOVENÍ HYPOTÉZ	55
4.3.1 Definování proměnných.....	55
4.4 POJETÍ VÝZKUMU	56
4.5 ZPŮSOB SBĚRU DAT	56
4.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	59
4.7 TECHNIKA VÝZKUMU	60
4.8 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	62
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	63

5.1	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU.....	63
5.2	VYHODNOCENÍ VFI – DOTAZNÍK DOBROVOLNICKÝCH FUNKCÍ	80
5.3	VYHODNOCENÍ FUNKCÍ MOTIVACE	83
5.3.1	Hodnotová funkce	83
5.3.2	Funkce porozumění	84
5.3.3	Růstová funkce.....	85
5.3.4	Kariérní funkce.....	86
5.3.5	Sociální funkce.....	87
5.3.6	Ochranná funkce	88
5.4	VERIFIKACE HYPOTÉZ.....	89
	SHRNUTÍ VÝZKUMU	92
	DOPORUČENÍ PRO PRAXI	95
	ZÁVĚR	97
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	99
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	105
	SEZNAM GRAFŮ	106
	SEZNAM TABULEK.....	107
	SEZNAM PŘÍLOH.....	108

ÚVOD

Pomoc druhému člověku není v naší společnosti už ničím neobvyklým. Je známo, že pro mnohé lidi v dnešní společnosti je dobrovolnictví nepodstatné či spíše pro ně nemá velký význam. Existují však jedinci, kteří nejen že tuto práci podporují, ale obětují svůj volný čas a především mají dobrý pocit z vykonané práce. V naší společnosti roste počet těch, kteří vnímají dobrovolnictví jako občanskou ctnost a jsou ochotni nasadit své síly pro pomoc druhým, přesto dosud nemá takovou podporu, jakou by si zasloužilo. I když má dobrovolnictví určitě velký přínos nejen pro klienty těchto služeb, ale i pracovníky a samotné dobrovolníky, využívá se jich velmi málo, zvláště pak u některých specifických cílových skupin klientů.

Téma této práce jsem si vybrala poté, co jsem prošla několika měsíční zkušeností jako dobrovolník v centru denních služeb „Slunečnice“ ve Zlíně. V současné době také pracuji jako dobrovolník v Nemocnici Tomáše Bati ve Zlíně, v projektu „Celé Česko čte dětem“. Dobrovolnictví je fenomén, z kterého mají zisk obě strany. Jednak klienti, kteří pomoc dobrovolníků potřebují, tak i ti, kteří dobrovolnickou práci vykonávají. Přestože zisk nemá finanční podobu, pocit, který dobrovolníci prožívají je daleko hodnotnější. Poněkud specifický druh lidské pomoci je vykonáván v zařízeních poskytujících hospicovou péči. Být pracovníkem v hospicovém zařízení může být pro někoho posláním, pro druhého „pouze“ práce. Každopádně se jedná o náročnou práci, a zde se naskytuje otázka, co vlastně vede dobrovolníky k činnosti v hospicových zařízeních. Jak dobrovolnictví, tak hospicové hnutí jsou zaměřeny nikoli na výkon a kvantitu, ale na kvalitu. Na kvalitu vztahů každodenního života i na kvalitu života v jeho posledních okamžicích. Tímto nás daná problematika zaujala, a jelikož považujeme činnost dobrovolníků v hospici za lidu prospěšnou práci, tak jsme se rozhodli na tuto problematiku podívat důkladněji a kriticky ji zhodnotit nejen pro sebe, ale i pro ostatní.

Práce je rozvržena do pěti kapitol. V první kapitole teoretické části se věnujeme problematice dobrovolnictví, vymezení osoby dobrovolníka a historickému vývoji dobrovolnictví. Kapitola se dále zaměřuje na formy a typy dobrovolnictví, legislativní zakotvení, možné bariéry dobrovolnictví, hodnocení a ocenění dobrovolníků. Druhá kapitola je věnována motivaci k dobrovolnické činnosti, což je téma, které nesmíme opomenout, jelikož je jedním ze základních pilířů vedoucím k dobrovolné činnosti.

Kromě daného se kapitola také zabývá vymezením pojmu motivace, třemi základními motivacemi k dobrovolnictví, psychologickým a sociologickým přístupem motivace. Poslední kapitola teoretické části je věnována hospicové, paliativní péči a příjemcům paliativní péče. Kapitola pojednává o hospici jako o poskytovateli paliativní péče a o jednotlivých formách hospicové péče. Závěr kapitoly se také věnuje dobrovolnictví v hospicových zařízeních a nahlíží na dobrovolníky jako na doprovázející v umírání.

Druhá, praktická část práce seznamuje s výzkumem, který je zaměřen na motivaci dobrovolníků k dobrovolnické činnosti v hospicích. Předložená práce by měla odpovědět na otázku, proč se lidé do dobrovolné činnosti v hospicích zapojují a jaké jsou možnosti jejich motivování k další činnosti. Čtvrtá kapitola se zabývá metodologií výzkumu, definuje cíle výzkumu, výzkumný problém, výzkumné otázky. Vzhledem k uvedenému byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie. Pátá, poslední kapitola interpretuje výsledky výzkumu. Získané a sjednocené informace mohou přispět k rozvoji dobrovolnictví v hospicových zařízeních v České republice.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ JAKO FORMA POMOCI

První kapitola nám přiblíží problematiku dobrovolnictví. Jedná se o základní charakteristiku dobrovolnictví a vymezení osoby dobrovolníka. Kapitola uvádí nastínění historie dobrovolnických činností v České republice a zahraničí. Dále nás seznámí s formami, typy dobrovolnictví a legislativním ukotvením. Závěr kapitoly se věnuje bariérám dobrovolnictví a mimo jiné také hodnocení a ocenění dobrovolníků.

Dobrovolnictví - s tímto pojmem se ve svém životě setkal určitě každý z nás, ale každý z nás si pod pojem dobrovolnictví nebo dobrovolník představí něco jiného. Avšak shodneme se na tom, že dobrovolnická činnost provází občanskou společnost od nepaměti. Těžko se určuje hranice mezi pomocí příbuzným, sousedům nebo cizím lidem, kterým nabídneme pomoc a dobrovolnou činností ať už pro školu, sportovní klub či nemocnici. Tato forma dobrovolné činnosti se však vyznačuje třemi znaky, a to samozřejmostí, sponzorskostí a nečekáním odměny. Základní motivací k dobrovolné pomoci je předpoklad: *Dnes já tobě, zítra ty mně.* (Tošner a Sozanská, 2006, s. 35)

Frič a Pospíšilová (2010, podle Matoušek, 2013, s. 328) považují dobrovolnictví za altruistickou činnost, jejíž prvky nalézáme v různých oblastech lidské činnosti v rámci občanského sektoru včetně různých forem sociálních služeb. Uvedení autoři charakterizují dobrovolnictví, jako činnost, která:

- není povinná, a je tedy vykonávána dobrovolně;
- není placená, i když dobrovolníci mohou za svou činnost získat jiné benefity, které nemají podobu finančního ohodnocení;
- je primárně vykonávána ve prospěch druhých, přestože dobrovolníci mohou mít ze své činnosti i osobní přínos.

Dobrovolná pomoc má v současné době dvě zvláštní hranice. Na jedné straně se dobrovolnictví stává módním fenoménem, především mezi mladými lidmi, a na druhé straně mnoho lidí této činnosti nerozumí a odsuzují ji. Západně od našich hranic je dobrovolnictví samozřejmou součástí každodenního života a můžeme se zde setkat s množstvím různých typů dobrovolnictví, které přeměňují pasivní obyvatele v aktivní občany. (Dlouhá, Ježková a Caha, 2001, s. 3)

Je obtížné přesně vystihnout definici dobrovolnictví. V akademické obci ještě neexistuje shoda na jediné všeobecně přijímané definici dobrovolnictví. Naše soudobá společnost dosud nedospěla k názoru, že dobrovolnictví je ušlechtilá a prestižní činnost, přesto ji může vykonávat téměř každý občan. Dobrovolnictví, jak uvádí Tošner a Sozanská (2006, s. 18) „není oběť, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacením v mezilidských vztazích.“

Naše současná společnost je tvořena širokým spektrem lidí a situací. Už v dávné historii si lze všimnout zájmu o pomoc a o podporu pro osoby, které se nacházeli v bíděm stavu či situaci oproti nám ostatním. Pro lepší fungování lidské společnosti a obměnu aktuální situace se stává čím dál více potřebnější pomoc osob, která má za cíl zlepšit a zkvalitnit život celé společnosti, především osob v nepříznivé situaci. Objevuje se tedy dobrovolnictví a s ním spojená lidská solidarita a sounáležitost. Je nutné uvést definici dle Všeobecné deklarace o dobrovolnictví, která byla schválena mezinárodní správní radou IAVE – Mezinárodní asociací pro dobrovolnické úsilí na 16. světové konferenci dobrovolníků, konané v nizozemském Amsterdamu, v lednu 2001. „Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvyšší aspirace lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny.“ (Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, 2009, podle Müllerová, 2011, s. 10)

Müllerová (2011, s. 10) uvedenou definici doplňuje o následující tvrzení: „Dobrovolnictví je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která je časově i obsahově vymezena.“

V době globalizace a neustálých změn se svět neustále zmenšuje, je složitější a vzájemná závislost vzrůstá. Všeobecná deklarace o dobrovolnictví (Dobrovolnik.cz, ©2014) uvádí následující tři body, které dobrovolnictví, individuální nebo skupinová činnost umožňuje:

- udržovat a posilovat lidské hodnoty jako je například družnost, zájem o druhé a služba jiným lidem;
- aby jedinci mohli uplatňovat svá práva a odpovědnost jako příslušníci komunity a aby se mohli po celý život učit a růst, aby mohli realizovat veškerý svůj potenciál;

- snaha o propojení navzdory rozdílům, které nás neustále rozdělují, aby každý z nás mohl žít ve zdravých, udržitelných komunitách a abychom mohli společně usilovat o nalezení nových řešení pro kolektivní úkoly a mohli jsme utvářet náš společný osud. (Dobrovolnik.cz, ©2014)

Na počátku nového tisíciletí se dobrovolnická činnost stala nepostradatelným prvkem každé společnosti. Účinně a prakticky převádí deklaraci Spojených národů, kde se uvádí: *My, lid, máme moc změnit svět, do běžného života*. Všeobecná deklarace o dobrovolnictví podporuje právo všech mužů, žen i dětí svobodně se sdružovat a dobrovolně pracovat bez ohledu na kulturní a etnický původ, věk, pohlaví, tělesný stav a společenské či ekonomické postavení. Všichni jedinci na celém světě by měli mít právo nabídnout jiným lidem a jejich komunitám svůj čas, energii a schopnosti prostřednictvím individuální či kolektivní činnosti a to bez nároku na odměnu. Tato deklarace se zasazuje o rozvoj dobrovolnictví, které by:

- pomohlo začlenit celou komunitu do identifikace a řešení jejich problémů;
- povzbuzovalo mládež a pomáhalo jí, aby se vedení prostřednictvím služby stalo pro ni trvalou součástí života;
- hovořilo za ty, kteří nemohou mluvit sami za sebe;
- umožnilo dalším jedincům se do dobrovolnictví zapojit;
- doplňovalo, avšak nenahrazovalo odpovědnou činnost jiných úseků i úsilí zaměstnanců;
- umožnilo lidem získat další znalosti a dovednosti a plně rozvinout jejich potenciál, sebedůvěru a tvořivost;
- podporovalo rodinnou, komunitní, globální a národní solidaritu. (Dobrovolnik.cz, ©2014)

Nesmíme opomenout uvést pohled zahraničních odborníků. Například dle Mizrahi a Davise (2008, s. 266) lze dobrovolnictví interpretovat na úrovni hodnot, struktury a ideologie. V západní společnosti, dobrovolná činnost spočívá do značné míry na světských a náboženských hodnotách pocházejících jak z řecko-římské a židovsko-křesťanské tradice.

Dnes neziskový sektor ve Spojených státech lze rozdělit do pěti hlavních typů: sociální podpora sítí, grassroots sdružení (malé organizace s nízkou úrovní byrokracie), neziskové organizace, služby agentur lidských a soukromých nadací. Na úrovni ideologie, dobrovolná činnost může být také interpretována jako „občanská společnost“. Naproti tomu Duben (podle Novotný a Lukeš, 2009, s. 87) uvádí, že „Jádro koncepce dobrovolnictví spočívá v tom, že jednotlivci participují na svobodných, soukromých a spontánně zvolených aktivitách, které přináší efekt pro společné blaho a které je pocíťováno i dobrovolníky. Tyto aktivity nejsou vynucovány institucemi ani státní agenturou a zároveň nejsou spojeny s žádným finančním ohodnocením či jiným prospěchem.“

Abychom měli výčet definic, týkajících se dobrovolnictví kompletní, musíme uvést tvrzení ze Slovníku sociální práce, kde Matoušek (2008, s. 49) zmiňuje: „Dobrovolnictví je neplacená a nekariéerní činnost, kterou lidé provádějí proto, aby pomohli svým bližním, komunitě nebo společnosti. Dobrovolnictví lze rozlišit na vzájemně prospěšné a veřejně prospěšné. V prvním případě jde o zájmové skupiny sdílející osobní zájmy. Veřejně prospěšné dobrovolnictví spočívá v poskytnutí části času a vlastních dovedností pro veřejně prospěšnou činnost. Vykonávaná činnost musí být přínosem pro dobrovolníka i pro klienta.“

Autoři Frič a Pospíšilová (2010, podle Matoušek, 2013, s. 328) rozlišují tři základní perspektivy na dobrovolnickou činnost, které umožňují nahlížet na organizaci dobrovolnictví občanskou společností především jako rozličné role dobrovolníků a jejich přínos pro uživatele dobrovolnických (mentoringových) služeb, jejichž vzájemné působení v rámci občanského sektoru zprostředkovávají sociální pracovníci.

Způsob organizace dobrovolnictví vyjadřuje hodnoty jedné z následujících perspektiv:

- Nezisková perspektiva organizuje dobrovolnictví jako neplacenou práci či specifický zdroj lidské síly v neziskových i státních organizacích. Dobrovolnická činnost je organizována jako doplňková či náhradní služba občanům tam, kde služby státu a trhu selhávají. V oblasti dobrovolnictví v sociálních službách v České republice se jedná o komunitní stanovisko k organizaci sociálních intervencí dle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

- Perspektiva občanské společnosti pojímá dobrovolnictví jako formu občanské aktivity, angažovanosti nebo občanské participace. Dobrovolníci jsou považováni za podněcovatele sociálních změn. Organizace dobrovolnické činnosti je v této perspektivě spojena s hodnotami vzájemné solidarity, podpory, rovnoprávnosti, všeobecné reciprocit, sociální spravedlnosti v rámci komunity a širší společnosti. Dobrovolníci se prostřednictvím své činnosti zasazují o propagaci a dodržování lidských práv, sociální spravedlnosti a o podporu marginalizovaných skupin společnosti. V oblasti sociálních služeb se toto pojetí využívá v preventivním přístupu k organizování sociálních a komunitních dobrovolnických služeb především dle zákona o dobrovolnictví č. 198/2002 Sb.
- Volnočasová perspektiva představuje dobrovolnictví jako jednu z forem řízené náplně volného času dobrovolníků. Tato náplň je smysluplná, naplňující, často i zábavná. Volnočasová koncepce organizace dobrovolnické činnosti umožňuje dobrovolníkům využít dobrovolnictví k osobním přínosům, jako je sebenaplnění, rozvoj tvořivosti, osobních, mezilidských i profesionálních vlastností a dovedností. Dobrovolnická činnost poskytuje příležitost k relaxaci, k pozitivním zážitkům z vykonávání autentické činnosti a požitku z jejích přínosů pro druhé. Podobný přínos má dobrovolnická činnost i pro uživatele sociálních služeb, kde jsou dobrovolníci také angažováni a dochází tak k rozvoji sdílených prosociálních hodnot jako je např. přátelství, podpora neformálního vzdělávání a osobní rozvoj. Dobrovolnictví v širším sociálním kontextu přispívá k pozitivní socializaci dětí a dospívajících v rámci jejich volného času, zapojuje jak dobrovolníky, tak i děti do občanské participace, rozvíjí smysl pro vzájemnost a altruismus. Dobrovolníci působí jako významní dospělí, kteří podporují dospívání a pozitivní rozvoj osobností uživatelů sociálních služeb. (Frič a Pospíšilová, 2010, podle Matoušek, 2013, s. 328)

1.1 Vymezení osoby dobrovolníka

Dobrovolnictví provází člověka již od nepaměti. Každý z nás byl, je nebo bude někdy dobrovolníkem. Každý jedinec ve svém životě chce být někdy potřebným, vykonat něco pro druhé a tím vlastně i sám pro sebe. Ten, kdo cítí tuto potřebu, vzdává se naplňování svých významných potřeb a o to více se stará a zajímá o druhé. Tato skutečnost má pro člověka smysl být něčím a pro někoho užitečný, někam patřit. (Kopřiva, 2006, s. 25)

Pojem dobrovolník můžeme vysvětlit různými způsoby. Už z názvu vyplývá, že se jedná o osobu, která vykonává určitou činnost ve prospěch druhých lidí dobrovolně, tedy bez vnějšího popudu, donucení. Důležitý je také fakt, že tak koná bez nároku na finanční odměnu, a pokud ano, tak pouze za odměnu symbolickou či benefit, který nemá finanční podobu. Některé druhy dobrovolnické činnosti jsou jakoby samozřejmostí, jiné vyžadují určitou oběť. Každý z nás má v sobě přirozenou dávku solidarity a záleží, jak a kde ji dokážeme využít. Pokud mluvíme o sousedské či příbuzenské výpomoci, většinou se o dobrovolnictví v těchto případech nejedná. Naproti tomu v solidaritě s „cizími“ lidmi můžeme předpokládat hlubší motivaci. V takovémto případě se nikdo neodváží na jediných tuto solidaritu vynucovat, nelze zde překročit onu dobrovolnou míru lidské angažovanosti. (Matoušek, 2008, s. 64)

Autoři Tošner a Sozanská (2006, s. 35) popisují osobu dobrovolníka jako „člověka, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti.“ Šormová k tomuto pojmu uvádí: „Dobrovolníkem může být každý zralý způsobilý člověk, který je ochoten věnovat svůj čas a kompetence. Zralost a způsobilost nemají organizace obvykle možnost testovat, tudíž posouzení těchto vlastností závisí na profesionálovi, který dobrovolníka přijímá. Konkrétní dobrovolná činnost však závisí na možnostech organizace a schopnostech dobrovolníka.“ (Šormová, 2006, s. 11)

Matoušek (2008, s. 49) rozděluje činnost dobrovolníka na formální a neformální. U formální formy uzavírá dobrovolník smlouvu s agenturou, prochází školením, supervizí, jeho činnost je hodnocena. Dobrovolníci pracují v rámci církví, ekologických sdružení, organizací mládeže, vypomáhají místním školám, domovům pro seniory apod. Vztah dobrovolníků k organizátorovi činnosti bývá často neformální, spočívá v osobních kontaktech a osobních domluvách.

Jaké lidi bychom si mohli jako dobrovolníky představit? Odpověď na tuto otázku podle nás nejvíce vystihuje tvrzení, které zaznělo na celosvětové konferenci o dobrovolnictví pořádané v Amsterdamu v lednu 2001 světovou organizací IAVE: „Svobodně a dobrovolně zvolená aktivita a pomoc jsou tím, co činí z dobrovolníka nositele procesu změn ve společnosti. Jeho tvořivá energie je silou, která pomáhá hledat a otvírat zdroje a možnosti nových řešení. Tím se stává mostem v procesu spolupráce mezi státem, komerčním sektorem a sektorem neziskových organizací.“ (Tošner a Sozanská, 2006, s. 36)

Mezinárodní den dobrovolnictví připadá každým rokem na 5. prosince. Dobrovolníci jsou v jednotlivých regionech České republiky každoročně oceňováni cenou Křesadlo, Cenou pro obyčejné lidi, kteří dělají neobyčejné věci (HESTIA, ©2014).

Co je dobrovolnictví a kdo je dobrovolník už tedy víme, ale jak se dobrovolnictví vyvíjelo u nás a v zahraničí? To nám přiblíží následující podkapitoly.

1.2 Vývoj dobrovolnictví

Dobrovolnictví není v lidské společnosti novým fenoménem. Jedná se o jev historicky hluboko zakořeněný, který bychom mohli vysledovat až do starověku. V antickém Římě byl jeden ze sedmi pahorků, Kapitol, nazývaný také Asylum. Sem se uchylovali trpící lidé, pronásledovaní a prosící o pomoc. Každému z těchto lidí se dostalo podpory od šamanů, léčitelů nebo kněží či učitelů, kteří představovali přirozenou autoritu. (Kraus, 2008, s. 133) Dobrovolnictví má u nás dlouhou a komplikovanou historii a sahá do doby národního obrození, kdy vznikala řada vlasteneckých spolků na podporu umění nebo vzdělání. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 42)

V pravém slova smyslu dobrovolnictví vzniklo až ve druhé polovině 19. století, tedy v období rychlého rozvoje průmyslu, kdy si dobrovolnické organizace stanovily za cíl zlepšení sociálního postavení dělníků. V první řadě vznikaly spolky filantropického zaměření, později také vzdělávací, muzejní spolky a tělovýchovné jednoty. Je ve všeobecném povědomí, že z veřejných sbírek bylo postaveno jak Národní divadlo, tak i Národní muzeum. Společenské poměry se po druhé světové válce v bývalé Československé republice dramaticky změnily, ale i přes handicap mnohaletého útlumu zažilo dobrovolnictví po přelomovém roce 1989 velký rozmach díky nezávislým sdružením. (Frič, 2001, s. 41)

Mezitím dobrovolná činnost urazila obrovský kus cesty, od určité živelnosti dnes dobrovolnictví směřuje k profesionalitě a status dobrovolníka a dobrovolnické činnosti upravuje a vymezuje zákon. (Frič, 2001, s. 41)

Dobrovolnická práce se v naší zemi rozvíjí pozvolna a nenápadně. Doposud je dobrovolnictví zatíženo pochybovačností, často i opovrhováním, což zapříčinil jeho historický vývoj a rozvoj neziskového sektoru vůbec. Vzhledem k tomu, že není cílem práce zabývat se primárně historií, uvádíme jen letmý pohled do historických souvislostí dobrovolnictví u nás od počátku vzniku až do současnosti a také, jak s dobrovolnictvím pracují zahraniční země.

1.2.1 Dobrovolnictví v zahraničí

Sociální práce vznikla jako samostatná profesní specializace v průmyslových zemích západní Evropy a v USA až na konci 19. století a to bylo velkou inspirací pro rozvoj dobrovolnictví u nás. Západně od našich hranic má všeobecně neziskový sektor výhodnější postavení a dobrovolnictví je zde pojem naprosto běžný. Je to důsledek nejen odlišného myšlení těchto národů a odlišné mentality, ale především důsledek absence totalitního režimu, rozdílné politické situace a hlubšího pojetí občanské sounáležitosti. Typické pro USA je dobrovolnictví, které je organizované profesionálně řízenými specializovanými dobrovolnickými organizacemi, se kterými dobrovolníci uzavírají kontrakt. V některých zemích západní Evropy je dobrovolnictví obecnou zvyklostí a také nepostradatelnou součástí image veřejně působících osobností. (Matoušek, 2008, s. 49)

Největší rozmach zaznamenalo organizované dobrovolnictví v posledních třiceti letech, zejména v USA se dobrovolníci angažovali nejen v církevních či jiných spolcích, ale tradice dobrovolné pomoci se zde rozšířila do takové míry, že velká část občanů USA a Kanady cítí potřebu dělat něco prospěšného pro ostatní, i přestože nejsou napojeni na nějakou konkrétní organizaci. Jedná se o typ tzv. manažerského dobrovolnictví, jež je založené na profesionálním vedení. Dobrovolnictví v této zemi je přirozenou součástí života. Zapříčinil to vznik komunity občanů, v Severní Americe, kteří se vzájemně podporovali. Až po vzniku této komunity byla vytvořena ústřední vláda, která zajišťovala základní funkce státu. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 24 – 25)

Po příjezdu prvních osadníků do Ameriky byla vybudována nová společnost založená na dohodách uzavřených mezi svobodnými a rovnými lidmi. Život v nové zemi byl určen spíše schopností lidí si vzájemně pomáhat a ne rozhodnutím vlády. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 24 – 25)

V USA existuje velmi dlouhá tradice různé občanské iniciativy (boj za zrušení otroctví, boj za rovnost volebního práva). Dobrovolnická centra se v USA začínají zakládat od roku 1970 a vzniklo jich více než pět set. Posláním těchto center je především propagace a podpora dobrovolnictví, realizace vlastních dobrovolnických programů, pořádání vzdělávacích programů a seminářů pro jednotlivce i organizace. Dobrovolnická centra se zabývají otázkami dobrovolnického managementu, metodami vyhledávání, výběru, výcviku, supervize a hodnocení dobrovolníků. Veřejné průzkumy ukazují, že v současné době se v USA dobrovolné činnosti věnuje 20% obyvatelstva a v Kanadě je to dokonce až 25% populace. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 24 - 25)

Za průlomový je považován také rok 1961, kdy byly prezidentem J. F. Kennedym založeny v USA Mírové sbory (Peace Corps), které kromě praktické pomoci propagovali myšlenku celosvětového přátelství. Svou vizi formuloval slovy: „*Neptejte se, co může vaše země udělat pro vás, ptejte se, co můžete udělat pro svou zemi vy.*“ Mírové sbory byly lídrem v oblasti mezinárodního rozvoje a občanské diplomacie po více než 50 let ve více než 139 zemích. Dobrovolníci svou činnost vykonávají na misích, kde se stávají na nějakou dobu součástí komunity. To je důvodem, proč je kladen velký důraz na jejich jazykovou a kulturní přípravu. Zkušenosti, které dobrovolníci získají během takového působení v cizích zemích, později zcela jistě využijí ve své profesní kariéře. I k nám, do Československa, po roce 1989 zavítali dobrovolníci z Peace Corps, aby zde několik let vyučovali angličtinu a napomáhali rozvoji neziskového sektoru. (Peace Corps, ©2013)

Evropská tradice dobrovolnictví se odvíjí především od práce církevních charitativních organizací a rozvoje spolkových hnutí v období rozvoje průmyslové výroby. Jedná se o tzv. zájmový model dobrovolnictví, který byl v poslední době obohacen o systém dobrovolnických center jako tomu je v Americe, avšak v každé evropské zemi se dobrovolnictví rozvíjelo trochu jiným způsobem. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 26)

Čepelka (2003, podle Novotný a Lukeš, 2008, s. 123) uvádí, že přístup k dobrovolnictví se v jednotlivých zemích vcelku liší. Německo, Rakousko, Belgie a Holandsko jsou příznačné existencí velkých organizací, které vyvíjejí činnost především v sociální oblasti. Dobrovolnictví zde má charakter nového sociálního hnutí či formování občanské společnosti. Dobrovolníci působí při integraci přistěhovalců a při budování mezinárodních vazeb na evropské i světové úrovni. Jejich činnost má často velkou politickou a náboženskou oporu. Povětšinou mají profesionální řízení a na práci dobrovolníků jsou závislé spíše v malé míře. Nejaktivnější zemí ve vysílání a přijímání dobrovolníků je Německo a mimo jiné je tradiční německá síť charit největším „zaměstnavatelem“ dobrovolníků.

Ve Francii směřují zcela jiným směrem. Ve Francii je tradičně silně centralizovaná vláda, to je důvodem, že dobrovolnictví zde má úplně jinou pozici než v ostatních zemích. Dobrovolníci se angažují převážně ve sportu, kultuře a rekreačních aktivitách, méně pak v dobročinné péči. (Čepelka, 2003, podle Novotný a Lukeš, 2008, s. 123)

Mezi země s dlouhou tradicí dobrovolnictví řadí Tošner a Sozanská (2006, s. 26) Velkou Británii a Irsko. Především vzájemná pomoc lidí v odlehlých oblastech venkova a charitativní činnost patří k tradičnímu anglickému stylu života. Britské Dobrovolnické centrum zde bylo založeno až v 70. letech 20. století. Konzervativní tradice občanů ostrova klade důraz na soběstačnost občanů a komunit a ponechává ve státní péči ty oblasti, kde je to nezbytné. Ve Velké Británii, která je považována za sociální stát, získává mnoho organizací příspěvek z vládních fondů. Vláda podporuje dobrovolnictví celou řadou iniciativ, přičemž je kladen důraz zejména na propagaci dobrovolnictví mezi mládeží. Kromě národních dobrovolnických center v Anglii, Skotsku, Walesu a Severním Irsku existuje na vládní úrovni Active Community Unit, která koordinuje státní politiku dobrovolnictví. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 26).

Také Finsko, Švédsko a Dánsko jsou považováni za typické představitele sociálního státu. Tyto státy sami organizují vzdělávání, sociální i zdravotní péči, a to na principu všeobecnosti a rovnosti. Neziskové organizace představují spíše menší subjekty, které mají pružnou strukturu, a fungují zde jako doplněk státní péče a zaměřují se na podporu občanských práv. Toto nahrává dobrovolnické angažovanosti, která ve Švédsku představuje 28 % a v Norsku dokonce 52 %. (Novotný a Lukeš, 2008, s. 127 – 130)

Španělsko, Portugalsko a Řecko momentálně zažívají velkou přeměnu, především sekularizaci – do nedávné doby zde charitu zajišťovala výhradně církev. Hlavním hnacím motorem následujícího vývoje v neziskovém sektoru je pravděpodobně vliv Evropské unie, která prostřednictvím strukturální pomoci přináší nové cíle a nové finanční zdroje. V Polsku se dobrovolnictví věnovalo přibližně 18 % celkové populace, toto relativně vysoké procento může být vysvětleno vysokou mírou zbožnosti. Jihoafrická republika (dále jen JAR) patří mezi země, kde si dobrovolná služba teprve hledá své místo. Podle studie, kterou vypracovala WITS Graduate School of Public and Development Management, se dobrovolnické činnosti v roce 1998 věnovalo 1,5 miliónů lidí. (Novotný a Lukeš, 2008, s. 127 – 130)

Mezi nejvýznamnější slabé stránky v JAR patří zejména nedostatek dobrovolnických center. To je důvodem, proč je JAR oblíbenou destinací zahraničních dobrovolníků. Ti přijíždějí a dobrovolně pracují povětšinou v dětských domovech, nemocnicích a ve věznicích. (Novotný a Lukeš, 2008, s. 127 – 130)

1.2.2 Dobrovolnictví v České republice

Dobrovolnická činnost má v českých zemích bohatou tradici a jeho kořeny se datují až do období národního obrození. Rozšířila se především v 19. století, v období vzniku mnoha vlasteneckých spolků na podporu umění, vzdělání, vědy a kultury. Některé z nich dokonce přetrvaly dodnes, např. spolek Mánes, Sokol apod. Současně s danými obrozeneckými aktivitami vznikaly obdobné organizace židovské, německé aj., které byly postaveny na dobrovolné spolupráci a pomoci. Po vzniku Československé republiky se dobročinnost ještě zvýraznila. Dobrovolnické organizace v té době zahrnovaly škálu organizačních forem - soukromé, obecní, náboženské, národnostní. Dobrovolnické organizace byly bohatě strukturovány a zahrnovaly spleť malých organizací a poboček, které se věnovaly zdravotním a sociálním úkolům a zajišťovaly i dohled nad ústavami, dětskými domovy, zdravotními zařízeními, zastupovaly zájmy dětí a mládeže v trestním soudnictví apod. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 29 – 30)

Vývoj byl přerušen německou okupací a následným vznikem socialistického státu. Frič (2001, s. 44 - 45) podotýká, že éra socialismu zanechala z pohledu dobrovolnictví především negativní dědictví. Pojem dobročinnost byl znevážen a pro většinu lidí se dobrovolná činnost stala synonymem nucené aktivity, které se pokoušeli vyhnout, jak jen to bylo možné.

Tradice dobrovolné práce byla za totalitního režimu násilně přerušena a činnost všech nezávislých organizací byla systematicky zredukována či dokonce zcela podřízena politickému vedení státu a podléhala striktní kontrole. Organizace byly sdruženy v tzv. Národní frontě. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 30)

V tažení proti církvím byly roku 1951 zrušeny všechny jejich charitativní a sociální organizace. Dobročinné organizace působící ve školství, zdravotnictví a sociální péči byly přesunuty pod vedení státu. Nová kapitola rozmachu dobrovolnictví se začíná psát až od roku 1989, kdy nastal politický převrat a došlo k obnově občanských aktivit a rozvoji demokratického myšlení společnosti. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 30)

Po roce 1989 česká společnost prošla hledáním vlastní identity a organizace neziskového sektoru měly možnost navázat na tradici již započatých dobrovolných spolků. Byla znovu objevena lidská přirozenost pomáhat druhým. Lidé hledali kromě svého profesního uplatnění i jiné způsoby seberealizace, kde by mohli využít své dovednosti a znalosti. Nastalo znovuobnovení spolků a sdružení potlačeným minulým režimem, patří k nim např. YMCA, Sokol, Skaut – Junák, kterým se podařilo během krátké doby znovu vytvořit celostátní síť organizací, které jsou ve značné míře postaveny na dobrovolné činnosti svých členů. Vznikalo tisíce nových neziskových organizací, které stavěly na lidském nadšení a pomoci dobrovolníků. Tyto organizace se angažovaly v kulturní, sportovní, mládežnické oblasti, s charitativním, sociálním či zdravotnickým zaměřením. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 30)

V České republice vykonávají dobrovolnickou činnost především studenti. Klima pro dobrovolnickou práci u nás není příliš příznivé kvůli tomu, že v desetiletích před rokem 1989 státní a stranické orgány organizovaly tzv. dobrovolné aktivity, jež však byly téměř povinné, pokud se občan chtěl vyhnout vystavování se znevýhodňování, případně sankcím ze strany státu. (Matoušek, 2008, s. 49)

Dobrovolníci a spolu s nimi i neziskový sektor stále zůstávají na okraji zájmu společnosti. Dobrovolníci vykonávající svou činnost v neziskovém sektoru mají stále nižší podíl na celkové zaměstnanosti ve srovnání se západními zeměmi. (Matoušek, 2008, s. 49) „Úspěšná činnost neziskové nevládní organizace je založena na entuziasmu profesionálů a profesionalitě práce s dobrovolníky. Dobře organizované veřejně prospěšné dobrovolnictví se může stát nedílnou součástí organizace, kdy profesionálové i dobrovolníci tvoří jeden sehraný tým.“ (Tošner a Sozanská, 2006, s. 31)

Jak to vypadá v České republice s angažovaností dobrovolníků, nemůžeme jednoznačně určit, protože jednotlivé výzkumy se mohou lišit. U nás byly dosud provedeny dvě odborné studie, které se pokouší systematicky zkoumat dobrovolnictví. První studie s názvem *Dárcovství a dobrovolnictví*, provedená v roce 2000, byla založena na analýze náhodného vzorku 693 občanů a kvótního vzorku 359 dobrovolníků a doplněna kvalitativní sondou 20 polostrukturovaných rozhovorů. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 65)

Možnosti studie byly omezeny malým počtem dobrovolníků, což výrazně ovlivnilo možnosti detailnější statistické analýzy základních parametrů dobrovolnických aktivit. V roce 2000 uvedlo 16% občanů, že se v období po roce 1989 věnovala dobrovolnické činnosti, ale aktuálně jako dobrovolníci pracovalo pouze 8%. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 65)

V rámci druhé studie se o procentuální vymezení angažovanosti dobrovolníků pokusili Frič a Pospíšilová. Studie, nesoucí název *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví z roku 2009* uvádí 30% podíl dobrovolníků. Zmínění autoři ve své knize uvádějí, že mezi mládeží ve věku od 15 do 24 let se jedna třetina věnuje organizovanému dobrovolnictví. Poukazují na to, že i v dalších věkových kategoriích až do 55 let se angažovanost dobrovolníků vyskytuje ve stejné míře. Mírný pokles podílu angažovanosti se vyskytuje teprve až ve starším věku a mezi jedinci ve věku od 65 let je podíl dobrovolníků jen malé procento. Můžeme tedy podotknout, že mládež v dobrovolnictví nijak nezaostává. Mládež najdeme zejména v oblasti mládežnických aktivit, kde jedinci ve věku 15 – 24 let představují 38% dobrovolníků, ve sféře ochrany přírody (26%), sportu (18%), a populární se stává angažovanost mezi dobrovolnými hasiči (17%). To svědčí o tom, že v získávání mladých členů jsou hasiči úspěšní, a že zájmové dobrovolnictví je na mírném vzestupu. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 65)

I přesto, že je možné, že se scéna dobrovolnictví mohla od té doby proměnit, je vyloučeno, aby se tak stalo razantním způsobem. Dobrovolnictví se stále týká ve vyšší míře jedinců se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Celkem se mu věnuje zhruba stejný podíl mužů a žen. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 65)

Celkové počty dobrovolníků sleduje Český statistický úřad (ČSÚ) v oficiálních statistikách, od roku 2009, které jsou publikovány v rámci Satelitního účtu neziskových institucí. „Český statistický úřad zjišťuje počet dobrovolníků a počet jimi odpracovaných hodin, avšak hodnota jejich práce dosud nevstupuje v národních účtech do celkové produkce a hrubé přidané hodnoty. Nad problematikou oceňování dobrovolnické práce se v roce 2004 uskutečnilo jednání organizované Ministerstvem pro místní rozvoj, jehož závěrem byl návrh na vytvoření pracovní skupiny, která by se zabývala zpracováním Metodiky k oceňování a prokazování neplacené dobrovolnické práce, jež by se jednotně využívala všemi institucemi. Poprvé byla dobrovolnická práce zahrnuta v satelitním účtu za neziskové instituce pro rok 2004.“ (Satelitní účet neziskových institucí, ČSU 2008, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 65)

Ve všech spolcích a sdruženích jsou každoročně odpracovány desetitisíce hodin zdarma, které spolu s finančními sbírkami přispívají ke zvýšení kvality života členů. Avšak neziskový sektor, a s ním i dobrovolnictví, přesto zůstávají na okraji zájmu společnosti. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 31)

„Proto je důležitá publicita dobrovolné činnosti, která na příkladech ukazuje nejen užitek, jež z dobrovolné pomoci má její příjemce, ale také přínos, který dobrovolná činnost dobrovolníkovi, ať už v šanci najít nové přátelské vztahy, získat zkušenosti a nové dovednosti, či aktivně přežít dobu dlouhodobější nezaměstnanosti“ podotýká Tošner a Sozanská (2006, s. 31).

1.3 Formy a typy dobrovolnictví

Každý člověk si pod pojmem pomoc představí něco odlišného a stejně tomu tak je i s dobrovolnickou činností. Dobrovolnická činnost se totiž může lišit, jak ve formě tak i typu pomoci druhým. Odborníci mezi nejznámější formy dobrovolnictví řadí: dobrovolnictví veřejně prospěšné, dobrovolnictví vzájemně prospěšné a dobrovolnou občanskou výpomoc. (Müllerová, 2011, s. 11)

Müllerová (2011, s. 11) ve své knize velmi kvalitně popisuje tři formy dobrovolnictví. *Dobrovolnictví veřejně prospěšné* je novým prvkem po roce 1989, které vychází z předpokladu ochoty občanů se svobodně angažovat pro druhé nebo pro změny ve společnosti, na základě vlastního přesvědčení. U tohoto typu dobrovolnictví je prvotním impulsem potřeba být užitečný svému okolí a komunitě. Platformou pro tento typ dobrovolnictví je činnost většiny neziskových organizací a její organizaci se zabývají dobrovolnická centra. Nestátní neziskové organizace se snaží získat pro svoji činnost dobrovolníky z řad veřejnosti, avšak tato činnost může plnit svou roli pouze tehdy, když je správně organizována a když jsou, role dobrovolníka a vztah k zaměstnancům organizace, dostatečně vymezeny. Dobrovolník potřebuje mít řádný výcvik, znát poslání organizace a cítit osobní odpovědnost za činnost, kterou vykonává.

Dobrovolnictví vzájemně prospěšné, jedná se o dobrovolnou činnost v rámci komunity (klubu, spolku, obce), kterou členové sdružení či spolku vykonávají v zájmu realizace cílů a zájmů a je k užítku především členům komunity. Příkladem vzájemně prospěšného dobrovolnictví je spolková činnost, která má v Čechách dlouholetou tradici. První spolky vznikly v období Národního obrození. Sloužily ke zvýšení vzdělanosti a povědomí o bohaté minulosti českého národa. (Müllerová, 2011, s. 11)

Tuto dobu označujeme jako „zlatý věk“ spolkového života. Vedle toho vzniklo i tisíce dalších organizací, které stavěly svou činnost na lidském nadšení a dobrovolné práci, jedná se o spolky zvláště v oblasti sportu, kultury a volnočasových aktivit dětí a mládeže. Každoročně jsou v těchto sdruženích a spolcích odpracovány desetitisíce hodin zdarma, které spolu s finančními i věcnými sbírkami přispívají ke zlepšení kvality života svých členů. (Müllerová, 2011, s. 11)

Dobrovolná občanská výpomoc je tradiční součástí jakékoli společnosti již od prvopočátků existence. Tato forma dobrovolnictví se vyznačuje spontánností, samozřejmostí a neočekáváním finanční odměny. Rozvíjela se zejména v době totalitního režimu, jako systém vzájemných protislužeb, kdy jen na základě výměn a vzájemné pomoci bylo možné získat některé důležité věci. Lidé vykonávající dobrovolnou občanskou výpomoc, se v této situaci necítí jako dobrovolníci a ani nechtějí být tímto slovem označováni. (Müllerová, 2011, s. 12)

Urban (2011, s. 118 - 199) dále rozděluje formy dobrovolnictví dle oblastí: dobrovolnictví v církvích a náboženských společnostech, komunitní dobrovolnictví, dobrovolnictví firem, dobrovolnictví při mimořádných událostech, mezinárodní dobrovolnictví a rozvojová spolupráce, dobrovolnictví v ekologii, dobrovolnictví s dětmi a mládeží, dobrovolnictví ve sportu, dobrovolnictví v kultuře, dobrovolnictví v sociálních službách a dobrovolnictví ve zdravotnictví. Nově bychom zde také mohli zařadit virtuální dobrovolnictví.

Existuje celá řada typů dobrovolnických činností, které Tošner a Sozanská (2006, s. 38 – 40) rozdělují podle několika hledisek:

- Z hlediska historického vývoje - *komunitní evropský model*, kdy se dobrovolníci setkávají v přirozeném prostředí. Z některých komunit se stávají profesionální centra specializovaná na sociální či věkovou skupinu. Přátelské vztahy jsou nosnou silou jejich činnosti. A *manažerský americký model*, v němž s dobrovolníky pracují profesionálně vedená dobrovolnická centra. Centrum je složeno z profesionálů, kteří mají dostatek sociálního citění a emoční inteligence.
- Z hlediska cesty, kterou se dobrovolnictví ubírá – dobrovolnictví, rozvíjející se *zdo-la nahoru*, které je založeno na neformální skupině přátel, jež se pustila do společné činnosti a zraje k neformální strukturované skupině a následně až k registrované neziskové organizaci.

A dobrovolnictví působící *zvenčí dovnitř*, kdy se jedná o strukturovanou organizaci s profesionálními pracovníky, která se rozhoduje začít spolupracovat s dobrovolníky či stávající spolupráci lépe organizovat.

- Podle role, kterou dobrovolnictví hraje v organizaci - *chod organizace je na dobrovolnické práci přímo závislý*. Dobrovolníci jsou zde rozhodující silou organizace, protože bez jejich účasti by nebylo možné uskutečnit příležitostné akce. *Dobrovolníci vykonávají práci společně* se zaměstnanci organizace, znamená to, že kdyby tato činnost nebyla vykonávána dobrovolníky, ale musela by být zajištěna profesionálně. A *činnost dobrovolníků není pro organizaci nepostradatelná*, ale dobrovolná pomoc napomáhá zkvalitňovat poskytované služby nebo usnadňovat provoz organizace.

- Z hlediska časového vymezení – jedná se o *dobrovolnictví na jednorázových akcích*, které se pořádají jednou či několikrát do roka. Nebo se může jednat o *dlouhodobou dobrovolnou pomoc*, která je poskytována opakovaně a pravidelně. Jde o formu dobrovolného závazku, který dobrovolník dokáže splnit a zároveň je užitečný pro organizaci svou pravidelností. Poslední je *dobrovolná služba*, kde jde o dobrovolný závazek dlouhodobě se věnovat dobrovolné práci, na dobu několika měsíců až let, většinou mimo svou zemi. Důležitou úlohu zde hraje příprava dobrovolníka na jeho misi, včetně výdajů s tím spojených. Dobrovolná služba je profesionálně organizována a náklady na její realizaci mohou být dost vysoké. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 38 – 40)

Dobrovolnická činnost je velmi složitá záležitost, která je právně ukotvena v zákoně o dobrovolnické službě. S legislativním ukotvením dobrovolnictví nás seznámí následující podkapitola.

1.4 Legislativa v oblasti dobrovolnictví

I když jsou dobrovolníci ve velké části nestátních neziskových organizací jedním z nejpodstatnějších prvků jejich fungování a jejich činnost je důležitá i v ostatních oblastech (např. sociální, zdravotní, kulturní, sportovní, vzdělávací aj.), do nedávné doby neexistoval v České republice žádný právní předpis upravující dobrovolnictví, dobrovolné aktivity, nebo definující postavení dobrovolníků.

To bylo a ještě stále je příčinou překážek, jimž musí organizace spolupracující s dobrovolníky čelit. V České republice je problematika dobrovolnictví řešena v zákonu č. 198/2002 Sb., ze dne 24. dubna 2002, o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). Tento zákon nabyl účinnosti od 1. ledna 2003. (Právní rámec dobrovolnických aktivit v ČR, ©2001)

Pro termín dobrovolnictví neexistuje žádná přesná definice. Pokusila se jej definovat řada autorů a také zákony. Například zákon o dobrovolnické službě (Česko, 2002, s. 4835) uvádí, že: „Dobrovolnictví je činnost, při níž dobrovolník poskytuje

- a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí

svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase;

- b) pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a);
- c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.“ (Česko, 2002, s. 4835)

Jedná se o prvotní úpravu oblasti, která dosud neměla v právním řádu České republiky žádnou historickou oporu. Zmíněný zákon je výsledkem snažení, které proběhlo během Mezinárodního roku dobrovolníků v roce 2001. Zákon vymezuje požadavky na dobrovolníka a jeho funkci, ošetřuje smluvní vztahy mezi dobrovolníkem a vysílací organizací i přijímací organizací. Zákon také definuje organizace, které se mohou stát přijímacími a vysílacími a vymezuje jejich práva. Na základě tohoto zákona se může stát dobrovolníkem fyzická osoba starší 15 let, jde-li o dobrovolnickou službu na území České republiky, a starší 18 let, bude-li vykonávat dobrovolnickou službu v zahraničí. Dobrovolník svou činnost vykonává na základě smlouvy, uzavřené s vysílající organizací, kde má smluvně zaručené postavení a je pojištěn. Pokud je dobrovolnická služba vykonávána po dobu kratší než tři měsíce, hovoříme o krátkodobé službě, o službu dlouhodobou se jedná ve chvíli, kdy přesáhne dobu trvání 3 měsíce. (ČESKO, 2002, s. 4835 – 4836)

Podle tohoto zákona je vysílající organizace právnická osoba, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje pro výkon dobrovolnické služby a uzavírá s nimi smlouvu. Podmínkou zde je, že má udělenou akreditaci. Naproti tomu přijímací organizace je osobou, pro niž je dobrovolnická služba vykonávána, uzpůsobená uzavřít smlouvu s vysílající organizací a především je schopna dostát závazkům, jež vyplývají z této smlouvy. Zákon o dobrovolnické službě mimo jiné upravuje možnost poskytnout dotace na částečnou úhradu nákladů spojených s dobrovolnou službou a pojištěním dobrovolníků. Tato dotace je jednou z forem podpory dobrovolnictví, ale vztahuje se pouze na akreditované nestátní neziskové organizace. Závisí pouze na uvážení každé nestátní neziskové organizace, do jaké míry je pro ni akreditace přínosná či nikoli. (ČESKO, 2002, s. 4835 – 4836)

1.5 Bariéry dobrovolnictví

Dobrovolnictví je naší společností chápáno dosud jako něco výjimečného. Když se zaměříme na bariéry, které vycházejí z organizace, která by mohla dobrovolníky využívat, může být dle Niklové (2001, podle Tošner a Sozanská, 2006, s. 53 - 54) jednou z předních překážek rozvoje dobrovolnictví neochota organizace vyvíjet jakoukoli aktivitu, k vyhledávání, získávání a zapojení dobrovolníků do organizace. Druhou z bariér v některých organizacích je nedostatečné finanční zázemí pro přijetí koordinátora dobrovolníků. Většinou tuto práci vykonává stávající pracovník, který nejenže nemá dostatečné zkušenosti, ale ani vědomosti pro získávání, vedení a koordinaci spolupráce dobrovolníka s klientem. To může být také jedním z důvodů, proč dobrovolníci rychle ztratí motivaci při nefungování spolupráce organizace s dobrovolníkem. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 54)

Dle Müllerové (2011, s. 19) se, jak u vedení tak i zaměstnanců, nejčastěji setkáváme s těmito obavami či problémy: nezájem organizace o dobrovolníky; strach z rizika úrazu či škody způsobené dobrovolníkem; neporozumění potřebě řízení činnosti dobrovolníků; pracovní vytíženost zaměstnanců, které by dobrovolníci více zatížili; nedůvěra v poctivé motivy dobrovolníka; a přesvědčení, že u nás nejsou zájemci o dobrovolnictví. Mezi další bariéry dobrovolnictví ze strany organizace patří nedostatečné porozumění roli dobrovolníka v organizaci, neochota měnit zaběhané stereotypy řízení a snaha získat pouze levnou pracovní sílu.

Tak jako v každé oblasti, i v dobrovolnictví se objevují různé formy překážek, které mohou být dvojího druhu, bariéry na straně organizace, které jsme uvedli výše a bariéry, které jsou na straně dobrovolníků. Nejčastější bariéry u dobrovolníků charakterizuje Duben, Tošner a Sozanská (2001, podle Novotný a Lukeš, 2009, s. 101 – 102) takto:

- nesplnění očekávané vize, která je demonstrována pomocí vlastních chyb při práci vyplývající z nerealistických představ o dobrovolnické práci v neziskových organizacích;
- neposkytnutí dostatečného řízení kvůli nedostatku zkušeností a dovedností;
- nedostatečná odpovídající odezva od klientů a spolupracovníků;
- nedostatek potřebných školení a supervizí;
- pocit méněcennosti ve srovnání s placenými zaměstnanci.

Naproti tomu Frič a Pospíšilová (2010, str. 173) ve svém výzkumu popisují poněkud odlišně bariéry ne-dobrovolníků a dobrovolníků.

Tabulka č. 1: Bariéry dobrovolnictví (%)

Faktory	Bariéry	Ne-dobrovolníci	Dobrovolníci	Celkem občané
Faktor zaneprázdněnosti	Jsem příliš zaneprázdněn/a jinými činnostmi	57	33	50
	Náročná situace v práci	46	35	42
Faktor sdílené kultury	Nikdo mě nepožádal	42	14	34
	Nemám zájem	42	12	33
	Mám pocit, že o to nikdo nestojí	33	14	27
	Nevím, kde začít	31	12	25
Faktor neosobních limitů	Zdravotní problémy	41	21	35
	Problém s dojížděním	22	12	19
	Nemám hlídání dětí	17	11	15

Zdroj: Frič a Pospíšilová, 2010, s. 173

Především nedostatek informací o dobrovolnictví a jeho pozitivním vlivu na klienty zařízení a na celkovou atmosféru v organizaci je často příčinou nedůvěry a neochoty s dobrovolníky pracovat. Tošner a Sozanská (2006, s. 55) k tomuto podotýkají: „Bariéry dobrovolnictví nezmizí samy o sobě, dědictví minulosti, zpretrhané vazby mezi lidmi se neobnoví ze dne na den. Věříme, že dobrovolnictví přispívá k rehabilitaci občanských čtností, mezi kterými ochota pomáhat hraje nemalou roli.“

1.6 Hodnocení a ocenění dobrovolníků

Proces hodnocení souvisí s hodnocením celé organizace a záleží především na vedení organizace, jak bude hodnotit svou práci, aby ji poté mohla objektivně prezentovat veřejnosti, sponzorům, médiím, klientům a vlastním zaměstnancům. Dobrovolníci si zaslouží, aby jejich práce byla evidována, aby byly vykazovány počty hodin, které organizaci věnovali, a také přínos organizaci jako celku. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 83)

Dobrovolník vstupuje do procesu dobrovolnické činnosti s vědomím skutečnosti, že nemůže být finančně odměněn. Je ale nezbytné, aby organizace dala dobrovolníkovi najevo, že jeho práce bude oceněna nefinančními způsoby a že si jí váží. Pro organizace je důležité si uvědomit, že je těžké dobrovolníka získat a udržet a naopak velmi lehké dobrovolníka ztratit. Proto by měla organizace, spolupracující s dobrovolníky, každého z nich ocenit a dávat jim najevo jejich potřebnost, důležitost a podporovat je. V první řadě by se mělo jednat o prosté „děkuji“, které patří k mezilidským vztahům a je automatickou odezvou na pomoc. Mezi další možné způsoby ocenění patří např. pořádaná přátelská setkání dobrovolníků a organizace, která jsou spojená s výměnou zkušeností a zážitků a ocenění jejich činnosti. Také pozvání dobrovolníků na soukromou akci organizace povzbudí nejen je, ale i jejich klienty a prohloubí jejich přátelské vztahy. Avšak jednou z nejlepších forem odměny je projev uznání člověkem, který má v očích dobrovolníka vysokou prestiž. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 84)

I přesto, že oceňování vypadá na první pohled jednoduše a samozřejmě, mnoho organizací tuto důležitou část vztahu s dobrovolníky nedokáže podat přirozeně a upřímně, nebo na ni zcela zapomíná. Neexistuje přesný návod, jak dobrovolníky správně ocenit, ale základním stavebním kamenem je ocenění či poděkování odpovídající jeho snaze i k úrovni osobního vztahu s koordinátorem. Pro inspiraci uvádíme zásady oceňování dobrovolníků, které vypracovali Ochman a Jordan (1997, podle Matoušek, 2013, s. 72):

- často vyjadřovat vděčnost;
- využívat různé podoby poděkování;
- být upřímný;
- vyjádřit spokojenost s prací i s člověkem;
- pamatovat na to, že poděkování musí být v souladu s výsledky;
- užívat stejné nebo podobné odměny za stejné výsledky;
- věnovat zvýšenou pozornost výsledkům, kterých si dobrovolník považuje.

2 MOTIVACE K DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI

V dané kapitole se budeme věnovat motivaci k dobrovolnické činnosti. Vymezíme pojem motivace a tři základní motivace k dobrovolnictví. Druhá kapitola se také věnuje sociologickému a psychologickému přístupu motivace. Kapitulu motivace bychom chtěli uvést citátem: „Neexistuje větší motivace než touha po splnutí s tím, co právě děláte a čím jste. Každý, kdo by váš úkol nebo konflikt rozřešil za vás, by se musel stát lepším než vy. Tím by vás ale oloupil o odměnu, na níž se zakládá veškerá sebeúcta, mužnost či ženskost.“ (Carl Gustav Jung)

2.1 Vymezení motivace

Abychom pochopili, proč člověk jedná tak, jak jedná, je nutné si vysvětlit termín motivace. Pojem motivace je odvozen od latinského slovesa *movere*, což znamená hýbat se, pohybovat se. Motivace postrádá jednotný obsah a nahlíží se na ni různými pohledy. Proto zde nyní uvádíme několik významných autorů, zabývajících se teorií psychologie a motivace, pro možnost vytvoření celistvého obrazu. (Plháková, 2004, s. 319)

Heckhausen (1980, podle Nakonečný, 1997, s. 15) uvádí: „Motivování jednání určitým motivem je označováno jako motivace. Motivace je myšlenka jako proces, který volí mezi různými možnostmi jednání, zaměřuje jednání na dosažení motivačně specifických cílových stavů a na cestě k tomu je udržuje v chodu. Krátce: motivace má vysvětlit cílovou zaměřenost jednání.“

Podle Plhákové (2004, s. 319) lze motivaci definovat jako „souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování a prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.“ Naproti tomu psychologický slovník motivaci nejčastěji chápe jako intrapsychický proces zvýšení nebo poklesu aktivity, energizace organismu a mobilizace sil. V zaměření motivace se prosazuje osobnost jedince, dosavadní zkušenosti, schopnosti i jeho hierarchie hodnot a naučené dovednosti. (Hartl a Hartlová, 2009, s. 328)

Linhart (1981, s. 409) dále rozšiřuje koncept motivace o vnější vlivy, když tvrdí, že: „Každé motivované chování je výsledkem vzájemného působení jedince a prostředí. Má-li být realizováno, je nezbytná existence vnitřních motivačních dispozic jedince (hlavně potřeb) i působení předmětu (podnětu), které by tyto potřeby aktualizovaly (tzv. incentivy).“

Uvedené definice se v podstatě vzájemně doplňují a Vágnerová (2004, s. 168) z nich zobecňuje, následující:

- motivace je souhrnem motivů;
- motivace vzniká za účelem dosáhnout určitého cíle – změnit nepříznivou situaci, dosáhnout lepší situace;
- cíle motivace vycházejí z potřeb člověka a jsou aktualizovány vnějšími podněty;
- motivy vytyčují směr, délku a intenzitu aktivity.

Motivace je stav, který aktivuje chování člověka a dává mu směr. Subjektivně je motivace vnímána jako vědomá touha – touha po jídle, pití, sexu. Ve většině případů se můžeme rozhodnout, zda se těmito touhami necháme vést, nebo ne. Dokážeme se donutit, abychom se vzdali předmětu touhy, a dokážeme se i donutit dělat něco, co dělat nechceme nebo se nám to dokonce přičí. Pravděpodobně se můžeme také vědomě rozhodnout, že nebudeme myslet na to, čemu nechceme podlehnout. Avšak ovládat vlastní motivaci je zdaleka obtížnější – snad dokonce nemožné.“ (Nolen-Hoeksema a kol., 2012, s. 420)

K pracovní motivaci, v našem případě motivaci k dobrovolnictví, lze dojít dvěma cestami. V prvním případě jedinci motivují sami sebe tím, že hledají, nalézají a vykonávají činnost, která uspokojuje jejich potřeby, nebo alespoň vede k tomu, že od ní očekávají uskutečnění svých cílů. Ve druhém případě mohou být jedinci motivováni prostřednictvím takových metod, jako je například pochvala, odměňování apod. Tyto dva typy motivace charakterizuje Hartl a Hartlová (2009, s. 328) jako:

- Vnitřní motivace – jedná se o motivaci, která přichází z organismu, respektive jedince. Např. hlad, žízeň, hladina hormonů, ale také cíl, plán, touha a představa. „Výzkumy prokázaly, že vnitřně motivovaní jedinci sledují svůj cíl vytrvaleji, že si lépe pamatují složité pojmy a že se složitým materiálem zacházejí tvůrčím způsobem.

Někteří badatelé jsou toho názoru, že člověk, který připisuje svou motivaci vnitřním faktorům, mívá pocit, že má kontrolu nad svým jednáním a rozhoduje sám o sobě.“ (Deci, Ryan a Koestner, 1999, podle Nolen-Hoeksema a kol., 2012, s. 314).

- Vnější motivace – jedná se o motivaci, kterou vyvolává denní doba, roční období, přítomnost či nepřítomnost jiných lidí a podnětů v okolí apod. „Získají-li na významu vnější odměny, zeslabuje pocit, že člověk o sobě rozhoduje. Poklesne i vytrvalost a – zejména u obtížných úkolů – člověk častěji úkol nedokončí.“ (Nolen-Hoeksema a kol., 2012, s. 314)

Existují experimenty, které dokazují, že vnější odměny mohou narušit vnitřní motivaci. Pro příklad uvádíme výzkum, který provedli Lepper a Green v roce 1975. Byly stanoveny dvě skupiny dětí. Děti z první skupiny sestavovaly skládačky a neočekávaly žádnou odměnu, naproti tomu děti z druhé skupiny si byly vědomy skutečnosti, že pokud nejdříve sestaví skládačku, budou si potom moci hrát s určitou hračkou. Poté si mohly děti z obou skupin hrát se skládačkami spontánně (ani jedna skupina neočekávala odměnu). Z experimentu vyplynulo, že děti z první skupiny, které ani původně neočekávaly odměnu, si se skládačkou hrály častěji. Tento typ výzkumu byl proveden mnohokrát a potvrdil nepříznivé účinky vnějších odměn na vytrvalost a výkonnost při plnění úkolu, který byl původně uskutečňován na základě vnitřní motivace. Ve chvíli, kdy je přislíbena odměna, se zdá, že „hra se stává prací“. Jedinec spojuje své zaujetí s očekávanou externí odměnou než s vnitřním uspokojením. Tento jev se označuje jako efekt přílišného ospravedlnění - vnější odměna se stává důvodem ke splnění úkolu. Kognitivní interpretace situace je škodlivá pro vnitřní motivaci. (Deci, Ryan a Koestner, 1999, podle Nolen-Hoeksema a kol., 2012, s. 314)

2.2 Tři základní motivace k dobrovolnictví

Klíčovým problémem dobrovolnictví přetrvává porozumění jeho motivaci. Důkladnější pochopení motivaci dobrovolníků může představovat užitečný nástroj pro udržení stávajících dobrovolníků a získávání nových. Analýza motivace může také napomoci odlišit dobrovolníky, kteří jsou motivováni altruisticky a dobrovolníky motivované spíše instrumentálními pohnutkami, které mohou být v určitých oblastech dobrovolnictví problematické. Analýza motivace může být také v neposlední řadě nápomocná při pochopení, proč někteří jedinci s dobrovolnictvím po určité době končí. (Tošner a Sozanská, 2006, s. 46)

Pro začátek uvádíme, že první reprezentativní výzkum motivace dobrovolníků v České republice se uskutečnil v letech 1999 až 2000. Na základě daného výzkumu byly stanoveny tři základní motivace k dobrovolnictví: konvenční, reciproční a nerozvinutá (Tošner a Sozanská, 2006, s. 46).

V letech 1999 až 2000 proběhl v České republice jeden z největších výzkumů s názvem *Dárcovství a Dobrovolnictví*, realizovaný a financovaný Nadací rozvoje občanské společnosti (NROS), Agenturou neziskového sektoru (AGNES) a Agenturou STEM ve spolupráci s nadací VIA a občanským sdružením HESTIA (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 65).

V souvislosti s tématem motivace uvádí Tošner a Sozanská (2006, s. 46 – 47) tři základní deklarované motivace k dobrovolnictví: konvenční, reciproční a nerozvinutá motivace.

- *Konvenční (normativní) motivace* - dobrovolníka vedly k dobrovolné činnosti obecná neformální pravidla chování v dané společnosti, morální normy jeho nejbližšího okolí nebo obojí. Konvenční motivace je dominantní u 41% českých dobrovolníků a nese stopy vlivu jak morálních imperativů širšího společenství, tak očekávání a vzory chování v kruhu rodiny a známých. Takto motivovaní dobrovolníci mají ve svém rozhodování sklon upřednostňovat své náboženské přesvědčení a imponují jim příklady dárcovských aktivit z okruhu příbuzných a přátel. V širším smyslu se daná motivace opírá o představy o správném způsobu života příslušné vrstvy obyvatelstva, tak o principy křesťanské morálky. Konvenční motivace je příznačná zejména pro starší jedince nad 60 let a lidé věřící. (Frič a kol., 2001, s. 67)
- *Reciproční motivace* - orientuje svého nositele k tomu, aby v dobrovolné činnosti hledal elementy, které by byly užitečné i pro něj samotného. Nositelé reciproční motivace chápou svou činnost jako spojení dobra pro jiné a svého vlastního prospěchu. Pro recipročně orientované dobrovolníky je typická snaha uplatnit svoje schopnosti, navazovat nové vztahy, zájem o získávání nových zkušeností a udržovat se prostřednictvím dobrovolné činnosti v kondici. Tato motivace má dominantní vliv na rozhodování 37% českých dobrovolníků a je patrná především u mladých lidí do věku 30 let s jednoznačně ateistickým přesvědčením. (Frič a kol., 2001, s. 68)

- *Nerozvinutá motivace* - je omezena pouze na soubor prvků, které vytvářejí základní prostor pro rozhodování dobrovolníků. Jedná se o prvky jako je, důvěra v organizaci, pro kterou by měli pracovat, přesvědčení o smysluplnosti vykonávané dobrovolné činnosti v konkrétním případě a pocit, že se prostřednictvím dobrovolnické služby mohou podílet na šíření dobré myšlenky. Tyto tři motivační pilíře postačují k rozhodnutí dobrovolně pracovat 23% dobrovolníků.

Dominantní vliv nerozvinuté motivace se projevuje nejčastěji u vysokoškoláků a osob náležejících ke střední a starší generaci ve věku od 46 až 60 let. (Frič a kol., 2001, s. 68)

2.3 Dva přístupy motivace k dobrovolnictví

Dobrovolníci nevykonávají svou činnost jen tak, pro nic za nic. Mají k tomu své důvody, vede je k tomu jejich určitá motivace. Ochota participovat na dobrovolnických aktivitách je formována hodnotami, které dobrovolníci v těchto aktivitách nacházejí. Otázkou tedy zůstává, v čem spočívá hodnota dobrovolnické činnosti pro samotné dobrovolníky, co je motivuje k práci pro dobro jiných? A poslední a nedůležitější otázkou je, proč se stávají dobrovolníky a proč v dobrovolnické činnosti pokračují. Ve společnosti dlouho převládala představa, že člověk tvor racionální, který jako tvor „homo economicus“ zvažuje a kalkuluje náklady a zisky svého jednání a výhradně preferuje chování, které mu přináší zisk. Nicméně už nějakou dobu je zřejmé, že logika lidského chování se neřídí jen na základě prvoplánovým prospěchovým kalkulem. Jinak by vlastně dobrovolníci ani nemohli existovat. V literatuře zabývající se motivací dobrovolníků, vévodí dva základní přístupy, z nichž každý má své charakteristické ukotvení, a těmi jsou psychologický a sociologický přístup.

2.3.1 Psychologický přístup

Psychologický přístup navazuje na tradici, která dobrovolníka definuje jako člověka, jenž by měl mít díky své vrozené empatii vůči druhým nezištnou, tj. altruistickou motivaci. Tím se odlišují od ostatních lidí, kteří tutéž činnost vykonávají pro peníze, případně dobrovolnou službou zastírají své ziskové zájmy. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 105)

Finkelstein, Penner a Fritzsche (1993, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 105) přišli s prvním psychologickým přístupem, který obsahuje koncept prosociální osobnosti, která je odlišuje od jiných specifickým souborem hodnot, vlastností a potřeb, jež ji k dobrovolnické činnosti motivují. Slaměnik a Janoušek (2008, s. 285) vymezují prosociální chování jako „jakýkoli akt chování vykonaný ve prospěch druhého člověka nebo skupiny osob, jako pomáhající chování, jehož cílem je přinést užitek druhým.“

Musick s Wilsonem (2008, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 105 – 106) se domnívají, že „Skuteční dobrovolníci mají správné motivy a reagují na správné podněty. Podle nich motivy pomáhají definovat dobrovolnickou práci, protože dobrovolnická práce nemůže být jednoduše definována jen jako *neplacená práce*. Není to jednoduše neplacená práce ale neplacená práce, která je vhodně motivovaná.“ Pro altruistickou (emocionální) motivaci, je charakterizována láskou k bližnímu, soucitem s lidmi v nouzi, empatií, snahou dodat naději znevýhodněným a posílit jejich důstojnost a zápal pro konání v zájmu celé komunity, společnosti, lidstva. (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 106)

Ekonom James Andreoni (1990, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 106) zpochybňuje nezištnost altruistické motivace tvrzením: „Je možné, aby altruista za svou dobročinnost skutečně nic nedostával?“ Andreoni staví svou koncepci hřejivého pocitu (*warm glos*), na vnitřním pocitu uspokojení nad tím, že jsou altruisté. Tento pocit jedince motivuje k dobročinnosti, zkrátka se jim líbí být altruisty. Z daného vyplývá, že jejich altruismus je smíšený s egoismem, jde tedy o *impure altruism* – ne zcela čistý altruismus.

Někteří společenší vědci, např. Michael Ghiselin, objevuje kus sobectví v jakékoli dobročinné aktivitě, a to dobročinnost morálně znehodnocuje. Dle jejich názoru, každý, kdo pomáhá druhým, vždy něco získá, ať chce či nechce. Například nové zkušenosti, nové přátele, ale i dobrý pocit je v takovém případě zisk. Vědomí těchto zisků pro jedince znamená menší či větší míru motivace k dobročinnosti. Na základě tohoto přesvědčení zpochybňuje existenci skutečného altruismu i jeho nositelů. (Ghiselin, 1974, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 106)

Frič a Pospíšilová (2010, s. 107) pro doplnění uvádí názor odborníků, psychologů, kteří se zabývají vnitřními motivy jednotlivců k dobrovolnické participaci a do svých konceptů měření motivace zahrnují i egoistické motivy.

Neakceptují osobnost dobrovolníka jako světce a zároveň připomínají, že neexistuje čistě altruistický dobrovolník ani dobrovolník zcela sobecký. Egoisticky motivovaný dobrovolník sice v dobrovolné službě vidí nástroj dosahování svých osobních zájmů, ale zároveň koná dobro pro druhé – poskytuje něco za něco. „Z hlediska vhodnosti či nevhodnosti motivace k dobrovolnictví nejde o to, jestli je motivace egoistická, nebo není, ale o to, jakým způsobem je uplatňován egoismus v ní obsažený. Egoistická motivace v podobě osvíceného sebezájmu je tedy jistě legitimní motivací dobrovolnických aktivit.“ (Frič a Pospíšilová, 2010, s. 107)

2.3.2 Sociologický přístup

Tento druhý sociologický přístup je založen na předpokladu, že motivace k dobrovolnické činnosti je podmíněna sociálně. Sociologický přístup se od psychologického liší v tom, že zdůrazňuje fakt, že pro vysvětlení motivace dobrovolníků není důležité zkoumat to, jací lidé jsou, ale v jaké sociální situaci se právě nachází. (Dekker a Halman, 2003, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 105)

Frič a Pospíšilová (2010, s. 107 - 108) podotýkají, že i sociologové obhajují sobecké motivy k dobrovolnickým aktivitám, když říkají, že dobrovolníci jsou ke své činnosti motivováni v první řadě kontextuálními činiteli, jako jsou např. společenské odměny za úsilí dosahovat ideálů dobrého člověka a občanských ctností, sankce za snahy vyhybat se dobrovolnické práci pro komunitu, postoje příbuzných a přátel, náboženská povinnost a dostupnost příležitostí dobrovolně pracovat. Sociální motivace se pokouší nalézt odpověď na otázku, z jakých důvodů se lidé stávají dobrovolníky a proč konvertují k dobrovolníkům. Dobrovolníci a jejich organizace představují specifický sociální svět, který si vytváří vlastní soubor norem a praktik, které ovlivňují i chování těch, kteří doposud nevstoupili do řad dobrovolníků. Z toho plyne normativistický pohled sociologů na sociální motivaci dobrovolníků. Tato perspektiva předpokládá, že zapojení do dobrovolnictví je spjata se socializací jedinců ve skupinách a je motivováno občanskými ctnostmi a kulturou dobročinnosti. Normativní perspektiva se opírá o předpoklad, že motivační hodnoty musí být podpořeny normami, které jsou sociálně podmíněny a legitimovány a jejich dodržování je kontrolováno a odměňováno.

Musick a Wilson (2008, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 108) rozeznávají tři základní normy, které vedou jedince k dobrovolnické participaci:

- Norma generalizované reciprocity – řídit se očekáváním, že pomoc druhým bude oplacena někdy v budoucnosti, když to dotyčný bude potřebovat, a povinností splatit svůj dluh z minulosti.
- Norma spravedlnosti – potírat nespravedlivost i v zastoupení těch, kteří se nemohou adekvátně bránit.
- Norma sociální zodpovědnosti – občanská či křesťanská povinnost pomáhat bližním a druhým lidem v nouzi. (Musick a Wilson, 2008, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 108)

Normativně motivovaní dobrovolníci se ztotožňují s ideologií budování lepší společnosti a s ideálem ctnostného občana platným v dané společnosti či kultuře. Avšak je to komunita, která zastává nejdůležitější roli motivátora dobrovolnické participace. Poskytuje příležitosti pro dobrovolnictví, vytváří klima důvěry a vytváří kolektivní identitu, která nositele podněcuje k obětování se ve prospěch druhých. (Hardill a Baines, 2007, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 109)

Dobrovolníci vidí v dobrovolnické aktivitě příležitost zařadit se do společnosti, pobývat s přáteli či potencionálními partnery. Motivace dobrovolně se účastnit akcí komunity je také otázkou společenské prestiže, pověsti v komunitě, ale také společenské seberealizace, sociálního zviditelnění a sebeúcty. (Hardill a Baines, 2007, podle Frič a Pospíšilová, 2010, s. 109)

Kapitolu, týkající se motivace k dobrovolnické činnosti, nám přijde příznačné zakončit citátem Jelínka a Kuchaře (2013, s. 70): „Splynutí pozorujícího s pozorovaným je vrcholem žití v přítomnosti. Stav tady a teď je vrcholem motivace. Je možné o tom psát, je skvělé to učit. Je opravdovým Královským Uměním to ovládat.“

3 DOBROVOLNICKÁ ČINNOST V HOSPICI

„Smrt není porážka, jako ani život není vítězství.“

(Reinhard Abeln, Anton Kner)

Třetí kapitola pojednává o dobrovolnické činnosti v hospici. Stručně se zabývá historií hospicového hnutí a to, jak v České republice, tak v zahraničí, kde má delší tradici. Dále se zaměřuje na dobrovolníky, jako na doprovázející v umírání. Pojednává o definování rozdílu mezi hospicovou a paliativní péčí. Poslední kapitola se také zabývá formami hospicové péče. V neposlední řadě se kapitola zaměřuje na charakteristiku hospice jako „zařízení sloužící obvykle k paliativní péči o osoby trpící závažnou chorobou, mnohdy nevyléčitelnou“ (Vokurka a Hugo, 2011, s. 173) a příjemce paliativní péče.

Pojmenování moderního hospicového hnutí je odvozeno od latinského slova *hospitum*, které v překladu znamená přístřeší nebo ubytovna. Současně je pojem odvozen od křesťanské tradice hospiců, které se začaly objevovat v Malé Asii jako *xenodochium* (domov pro cizí) a ve středověku našly širší uplatnění jako špitály. (Student, Mühlum a Student, 2006, s. 141). Středověký hospic poskytoval v základní úrovni všechno, co v současné terminologii můžeme nazvat jako bio-psycho-sociální a spirituální komfort (Haškovcová, 2007, s. 45 - 46).

Dramatický rozvoj zařízení pro umírající nastal až ve druhé polovině 20. století. V Anglii v šedesátých letech 20. století vzniklo hospicové hnutí, jako reakce na umírání v neosobním prostředí nemocnic. Jeho definice je obtížná a bývá často spojováno s paliativní péčí, která je uskutečňována ve specializovaných zařízeních – hospicích. Legendární propagátorkou hospicového hnutí je zakladatelka Cicela Saundersová, díky jejímu zápalu pro věc byl v roce 1967 otevřen první hospic moderního typu s názvem *St. Christopher's Hospice*. Poptávka po hospicové péči v současné době neustále stoupá a odhaduje se, že v současném světě existuje více než 2 500 hospiců. V roce 2002 byla zahájena činnost Nadace Cicely Saundersové a od roku 1974 byla členem Královské britské společnosti lékařů. (Haškovcová, 2007, s. 47)

Historie hospiců v České republice je docela krátká. O vznik prvního hospice v Čechách se zasloužila lékařka Marie Svatošová, která v roce 1993 založila občanské sdružení s názvem *Ecce homo*. (Haškovcová, 2007, s. 47)

Sdružení se snaží o prosazování práv pacientů, úctu k lidskému životu od početí až do přirozené smrti a podporuje rozvoj hospicového hnutí a domácí péče u nás. Mimořádně úspěšným počinem Ecce homo bylo vybudování Hospice Anežky České v Červeném Kostelci, a jeho následné otevření v lednu roku 1996. (Haškovcová, 2007, s. 47)

Na první vzniklý hospic v Červeném Kostelci postupně navazují další projekty s touto myšlenkou a vznikají další hospice po celém území České republiky. V současné době je zastřešující organizací pro paliativní a hospicovou péči Asociace poskytovatelů hospicové paliativní péče (APHPP), která byla založena v roce 2005. Asociace sdružuje velkou část organizací, jež poskytují lůžkovou a domácí hospicovou péči v České republice a jejím cílem je prosazování hospicové paliativní péče. (Svatošová, 2011, s. 140)

Ústředním problémem pro rozmach hospicové paliativní péče v České republice po roce 1989 bylo její ukotvení v legislativě, ke kterému došlo částečně až po více než desetiletém úsilí. Teprve roku 2006 byl do zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, doplněn dodatek §22a s názvem Zvláštní ústavní péče – péče paliativní lůžková – ve znění: „Léčba paliativní a symptomatická o osoby v terminálním stavu poskytovaná ve speciálních lůžkových zařízeních hospicového typu.“ (Hospice.cz, ©2010)

Práce v hospicích vznikla téměř všude na základě iniciativy dobrovolníků a je na nich navzdory nutné a rozrůstající profesionalizaci stále závislá. Jsou to právě dobrovolníci v hospicích, kteří podstatnou měrou napomohli k odtabuizování a proměně v přístupu k umírání, smrti a smutku. (Student, Mühlum a Student, 2006, s. 72)

V hospici, kde odborný zdravotnický personál musí zajišťovat náročnou zdravotnickou péči, už lékařům ani sestřám nezbývá čas ani síly, na to si sednout k lůžku nemocného a povídat si s ním. Tuto úlohu může skvěle zastoupit dobrovolník, jako přítel, který za pacienty přichází proto, aby poseděl u lůžka umírajících, vyslechl jejich trápení a zpříjemnil jim volné chvíle. Nemocný potřebuje společníka, někoho kdo mu bude věnovat pozornost, zvláště ve chvílích „na konci životní cesty“. Dobrovolníci mohou zajišťovat procházky s nemocnými, pomáhají organizovat skupinové terapie, zaměřené na výtvarnou či hudební činnost, ale především spolu s dobrovolníky přichází prvek něčeho civilního, domácího. Pacienti však nejvíce oceňují individuální přístup a to, že se někdo věnuje konkrétně jim. (Vorlíček a Adam, 2004, s. 516)

Ze slov Vorlíčka a Adama (2004, s. 516) vyplývají pro činnost dobrovolníků v hospici tři obecné zásady. *První zásada* zní, že nikdo nesmí být přetížen. Dobrovolníci nabízejí svůj čas a zájem, proto se každý zavazuje jen k tomu, co bez problémů dát může a chce, aby mu dobrovolná činnost přinášela radost a uspokojení. *Druhou zásadou* je nutnost stoprocentního spolehnutí na dobrovolníka. Každý dobrovolník si určí dny a činnost, kterou chce vykonávat, a nemůže-li v daný čas službu vykonávat, je povinen zajistit ve spolupráci s koordinátorem za sebe náhradu. Poslední, třetí zásada neočekává od dobrovolníků odborné úkony, ty provádí kvalifikovaný personál. (Vorlíček a Adam, 2004, s. 516)

Přínos dobrovolníků hospici spočívá především v lidské účasti s náročným údělem umírajícího, v jejich přítomnosti u nemocného. U osamělých pacientů nahrazují člena rodiny a v kontaktu s rodinou napomáhají vytvářet příznivé klima klidu a vyrovnání s nezvratným příchodem smrti. Rodinným příslušníkům pomáhají překonat nejobtížnější období, období po smrti pacienta.

3.1 Doprovázení v umírání

Životní dráha každého z nás je formována lidmi, se kterými se setkáváme, aniž bychom si jejich vliv a význam uvědomovali. Problematika doprovázení bývá v současné době spojován především s doprovázením umírajících, tedy doprovázení nemocných v závěru jejich životní dráhy. (Bauman, 2008, podle Vávrová, 2012, s. 65)

Úlehla (2005, s. 35) uvádí, že doprovázení je spoluprací pracovníka nebo dobrovolníka s klientem, tedy umírajícím, jejíž začátek je v situaci, kdy pacient přichází pro pomoc v souvislosti s těžkostí, kterou není možné změnit. Člověk chce mít po svém boku někoho, kdo mu pomůže dané těžkost snášet, zvládat a přes všechno se přenést. Pacient potřebuje dodat odvalu, nezaleknout se ani nejtěžších témat a schopnost „lidsky“ hovořit i o nejvíce ohrožujících otázkách. Na toto všechno musí být pracovník i dobrovolník v hospicové péči předem připravený teoreticky, ale i prakticky. Doprovázející vedou s nemocnými empatické rozhovory a pokoušejí se udržet jejich každodenní psychickou pohodu. Na základě těchto rozhovorů a svou fyzickou přítomností dávají pacientům najevo svou citovou podporu a vědomí, že jsou umírajícím k dispozici. Je nutné nemocným umožnit hovořit o všem, co považují za důležité, tedy i o jejich strachu, prožitcích, obavách a přáních. Zemanová (2009, s. 96) doprovázení umírajících výstižně charakterizuje následujícími slovy: „Doprovázení umírajícího člověka znamená kráčet s ním část jeho životní cesty.“

Dle Zemanové (2009, s. 97) předešlé tvrzení znamená, že doprovázející s pacientem prožívá ty samé momenty, co on sám. Z převážné většiny se nejedná o bolest, neporozumění situace, otázky, na které se hledá odpověď, smutek, zklamání, ale i radost, smíření, proměny, naprosté odevzdání se Bohu.

Musíme opomenout zdůraznit, že doprovázení je vždy dobrovolné, že doprovázející by měl být poctivý k nemocnému, ale i k sobě samému. Doprovázející by měl být upřímný ve svých citech i myšleních, že nemusí skrývat své pohnutí a hlavně by to měl být člověk trpělivý. „Doprovázení umírajících ubere kus sil, ale přidá kus moudrosti a zralosti“ (Svatošová, 1995, s. 124).

Uvedené tvrzení dokazují slova dobrovolnice Hildegard, pracující v hospici ve Stuttgartu: „Jako ženě pomáhající v hospici sedmým rokem mně vždy dělalo dobře, že se můžu znovu a znovu dávat k dispozici druhým lidem, okolnostem i sobě samé; že se můžu propůjčovat věcem viditelným i neviditelným; že se můžu pouštět do poznávání a podporování svých vlastních schopností; do bolestných zkušeností a přijímání svých vlastních hranic a bezmoci; do života naplněného vděčností, hlubším uvědoměním a důvěrou.“ (Student, Mühlum a Student, 2006, s. 71)

Podpora umírajících by vždy měla pokračovat podporou truchlících pozůstalých, obvykle nejen emočně a psychicky otřesených, ale též vyčerpaných dlouhodobým stresem a náročným péčováním. Období umírání je pro příbuzné, blízké a přátele umírajícího člověka dobou strachu, nejistoty a krize, ale také časem, který je velmi důležitý. Je podstatné nechat člověku na jeho konečné cestě dostatek času, i když to pro pozůstalé může být velmi bolestivé. I v tomto případě jde o podporu psychickou, sociální spirituální a somaticky zdravotní. Pozornost je třeba věnovat případným přechodům truchlení do chorobně dlouhé či hluboké deprese. Úkol doprovázejících zní jasně, a to: „být připraven přijmout cestu, kterou si umírající vybral a projít ji společně s ním“ (Kalvach, 2010, podle Matoušek, 2013, s. 375).

3.2 Hospicová a paliativní péče

S hospicovou péčí souvisí několik základních pojmů, které je nutné si připomenout případně vysvětlit. Patří mezi ně definice zdraví a nemoci, otázky léčby bolesti či terminálního stadia nemoci. S tím úzce souvisí pojem paliativní péče, a také fungování a smysl hospiců. Světové zdravotnické organizace (WHO) definuje zdraví jako „stav úplné fyzické, psychické, sociální pohody a ne pouze nepřítomnost nemoci nebo vady“ (World Health Organization, ©2003). Opakem zdraví je nemoc a v této souvislosti Slovník medicíny (Vokurka a Hugo, 2011, s. 311) uvádí: „nemoc je stav organismu vznikající působením vnějších či vnitřních okolností narušujících jeho správné fungování a rovnováhu. Dochází k poruchám funkce a struktury orgánů vedoucím ke vzniku příznaků nemoci a dalším důsledkům.“ Můžeme vymezit tři varianty, a to úplné uzdravení, snášení chronického onemocnění a poslední možností je důstojné a klidné umírání. V případě paliativní (hospicové) péče, se léčba bolesti orientuje na zvládnutí bolesti chronické, způsobené např. nádorovým onemocněním. Za chronickou se považuje bolest, která trvá déle než tři měsíce a stává se příčinou depresí, úzkostí, podrážděnosti, nespavosti apod. (Kalvach, 2010, podle Matoušek, 2013, s. 375)

Pacient se nachází v terminálním stadiu nemoci tehdy, když v důsledku neléčitelného onemocnění spějí k neodvratné smrti a prognóza se počítá v horizontu asi šesti měsíců. Za terminální péči (end-of-life care) je obvykle označována péče o pacienta v posledních dnech nebo hodinách jeho života. (Kalvach, 2010, podle Matoušek, 2013, s. 375)

Kalvach (2010, podle Matoušek, 2013, s. 438) poukazuje na určitou divergenci paliativní a hospicové péče, chápaných původně jako synonyma. Paliativní péčí se rozumí ucelená úlevná péče o trpící klienty bez ohledu na prognózu jejich onemocnění, zatímco hospicovou péčí se rozumí obdobný typ péče, ale o klienty umírající, s krátkou životní prognózou zhruba do šesti měsíců. Někdy se také u paliativní péče více zdůrazňuje odborný lékařský aspekt, zatímco u hospicové péče aspekt spirituální, psychosociální a vztahový, i přesto, že se oba typy péče věnují tlumení celkového tělesného, duševního, sociálního i spirituálního utrpení, oživení života pacientů a podpoře jejich rodin.

Pro srovnání uvádíme definice hospicové a paliativní péče podle Světové zdravotnické organizace (WHO): „Hospicová péče je integrovaná forma zdravotní, sociální a psychologické péče, poskytovaná klientům všech indikačních, diagnostických a věkových skupin, u nichž je prognózou ošetřujícího lékaře předpokládána délka dalšího života v rozsahu méně než 6 měsíců. V rámci hospicové péče je poskytována zejména paliativní péče“ (Misconiová, 1998, s. 28)

Nejnovější definice WHO (2002) klade větší důraz na prevenci utrpení: „Paliativní péče je takový přístup, který zlepšuje kvalitu života nemocných a jejich rodin a který čelí problémům spojeným s život–ohrožujícími chorobami pomocí prevence a úlevy utrpení; a to jeho časným zjištěním, dokonalým zhodnocením a léčbou bolesti ostatních problémů fyzických, psychosociálních a spirituálních.“ (Munzarová, 2005, s. 62)

Není pochyb o tom, že náležitá, odborná a efektivní paliativní péče by měla být poskytnuta každému, kdo ji potřebuje. Paliativní péče je svým způsobem speciální služba, poskytovaná hospicovými zařízeními, která se zásadně liší od zdravotnické péče zejména tím, že se v této situaci už onemocnění neléčí. Proto je výstižnější používat pojem paliativní péče místo paliativní léčba. Součástí paliativní péče je i nadstandardní práce s rodinou nemocného. V uvedené tabulce je možné jasně rozpoznat specifické aspekty paliativní léčby v porovnání s tradiční léčebnou péčí a rehabilitací.

Tabulka č. 2: Srovnání různých přístupů k péči

	Léčba	Rehabilitace	Paliativní péče
Předmět péče	Léčba	V maximální možné míře obnovit fungování	Zmírňování utrpení a podpora při změnách stavu
Komu je věnována pozornost	Pacient	Pacient a jeho rodina	Rodina, do níž patří i pacient
Doba poskytování péče	Přechodně	Dokud pacient nedosáhne soběstačnosti (může trvat i celoživotně)	Dokud trvá zármutek v rodině
Odezva na straně pacienta	„Vydržet“	Projevy zármutku, pak práce na obnově schopností	Projevy zármutku, pak smíření se se situací
Vliv na psychiku pacienta	Může být otřesen	Přechodně ztráta smyslu života, je ale dostatek času na jeho obnovení	Ztráta smyslu, přičemž na jeho obnovu zbývá pacientovi jen málo času
Psychická podpora a pomoc	Pacient může vyžadovat krátkodobou pomoc	Pacient a jeho rodina vyžadují dlouhodobou pomoc a podporu	Pacient vyžaduje urgentní pomoc, jeho rodina pomoc dlouhodobou
Krátkodobé nároky na rodinu	Podpora pacienta	Podpora pacienta, aby byl schopen převzít znovu své role	„Zatnout zuby“ a udržet rovnováhu
Dlouhodobé nároky na rodinu	Není zapotřebí	Časem upouštět od jednostranné podpory a podněcovat soběstačnost	Projevy zármutku, pak práce na obnově
Dovednosti pečujícího týmu	Technické	Interpersonální	Interpersonální
Vedení pečujícího týmu	Hierarchické	Požadavky určuje pacient	Tým sdílí kompetence s rodinou

Zdroj: Parkes, Relfová a Couldricková (2007, s. 28)

Z tabulky vyplývá, že u paliativní léčby se jedná především o lidský rozměr péče. Paliativní neboli úlevná medicína je dnes základem péče o smrtelně nemocného pacienta. Je nutné si uvědomit, z čeho a proč tento obor vyrostl. „Lapidárně řečeno, vynutil si ji pacient, který se mocné, přetechnizované a odlidštěné medicíny, nerespektující jeho potřeby a omezující ho ve svobodě a autonomii, prostě začal bát“ (Svatošová, 1999, podle Matoušek, 2005, s. 199).

Haškovcová (2007, s. 38) zdůrazňuje, že Světová zdravotnická organizace (WHO) podporuje paliativní medicínu a konstatuje, že paliativní péče:

- zajišťuje úlevu od bolesti a od jiných forem utrpení,
- přisvědčuje životu a chápe umírání jako na přirozený proces,
- neusiluje ani o urychlení ani o nepřiměřené odsunování smrti,
- integruje psychologické a spirituální aspekty péče o pacienta,
- nabízí systematickou podporu pacientům, která jim dovoluje žít přiměřeně aktivní život až do smrti,
- nabízí rovněž systematickou podporu rodinám nemocných, která jim umožňuje vyrovnat se s chorobou pacienta a se svým vlastním zármutkem,
- používá týmový přístup, který umožňuje účinně reagovat na potřeby pacientů a jejich rodin, včetně poradenství v době truchlení, je-li to zapotřebí,
- podporuje kvalitu života a může pozitivně ovlivňovat průběh onemocnění,
- je použitelná již v časných fázích choroby v propojení s jinými léčebnými postupy, které jsou určeny k prodloužení života, jako je chemoterapie či radioterapie, a zahrnuje všechna vyšetření nezbytná k lepšímu pochopení a ovlivňování závažných klinických komplikací způsobujících utrpení. (Haškovcová, 2007, s. 38)

Jelikož kultura smrti a umírání je v České republice na velmi nízké úrovni, umírající člověk tudíž zůstává na okraji společenského zájmu. Proto paliativní péče klade důraz na kvalitu nemocí omezeného života, který se rozhodně nemá stát stadiem obtížného přežívání těžkých chvil. Má-li strádající člověk prožívat svůj vlastní život kvalitně i ve fázi umírání, musí mu být dopřán komfort bezbolestnosti. (Haškovcová, 2007, s. 38)

3.2.1 Formy hospicové péče

Existují tři základní formy hospicové péče. Ideální formou pro nemocného je většinou *domácí hospicová péče*. V tomto případě se o pacienta starají většinou rodinní příbuzní pod vedením profesionálně vyškolených sester, které pravidelně docházejí do domácností. Rodinám je nutné poskytovat psychickou podporu i faktickou pomoc. V odborné terminologii se rozlišuje domácí pečovatelská péče prováděná laiky (home help) a domácí ošetrovatelská péče prováděná profesionály (home care). Z organizačního hlediska je možné rozlišit tři druhy domácí péče: domácí péče adresovaná jedinci nebo rodině - s důrazem na osvětu týkající se péče o děti, prevence AIDS, racionálního stravování a hygieny; domácí péče jako návštěvní služba lékařů a sester – v domácím prostředí nemocného se střídají podle potřeby zdravotníci i poskytovatelé sociálních služeb; domácí péče ve formě domácí hospitalizace – je nákladná, neobvyklá a pokrývá potřeby jen určitého množství pacientů. Domácí hospicová péče je upřednostňována všude ve světě, jelikož je nejčastěji preferována pacienty, ale všude naráží na hranice svých možností. (Haškovcová, 2007, s. 59)

Pokud z různých důvodů není možná domácí hospicová péče, tak řešením je *lůžková forma hospicové péče*. Ta se snaží domácí formě co nejvíce podobat. Kupříkladu tím, že umožňuje pacientovi pobyt příbuzného, domácího mazlíčka a věcmi, kterými se rád obklopuje tak, aby mu pokoj co nejvíce připomínal vlastní domov. (Svatošová, 1999, podle Matoušek, 2005, s. 202)

Pokud není možná, neustálá přítomnost někoho z blízkých, u nemocného (z pracovních důvodů, školní povinnosti atd.), kompromisem je *stacionární hospicové péče*. Péče o nemocné ve stacionáři bývá omezena na několik hodin, většinou na jeden den. Pacient je ráno převezen do stacionáře a odpoledne je propuštěn. Tato forma péče je v zahraničí rozšířená, zvláště v preterminálním stadiu onemocnění, však u nás nepatří právě k nejdostupnějším. (Haškovcová, 2007, s. 58)

Průměrná doba pobytu nemocného v hospici se pohybuje, překvapivě v rozmezí pouhých 3 – 4 týdnů. Přibližně jedna třetina pacientů se vrací domů, kde pokračují v domácí péči, když v hospicové péči starší ročníky převažují, nemocných středního věku přibývá tak, jak přibývá nádorových onemocnění u této věkové skupiny. (Haškovcová, 2007, s. 70 – 72)

Vážná onemocnění se bohužel nevyhýbají ani dětem. Pomoc potřebuje nejen dítě, ale také zoufalí rodiče. První hospic pro vážně nemocné a umírající děti byl založen v Anglii pod názvem Helen House, jehož zakladatelkou byla Frances Dominica. Jméno hospic nese po malé pacientce, se kterou se Frances profesionálně i lidsky sblížila. Helen House přijímá děti do 16 let věku, ale vyskytují se i výjimky. Helen House přijímá nejen onkologicky nemocné děti, ale také ty, které trpí vzácnými genetickými onemocněními. Pro potřeby adolescentů, jež jsou odlišné od potřeb dětí, byl zřízen průkopnický dům Douglas House, který slouží pacientům ve věku od 16 – 40 let, a svou koncepcí je zaměřen na respitní (odpočinkovou) péči. V České republice se v oblasti dětské hospicové péči angažují manželé Markéta a Jiří Královci, kteří stojí za založením Nadačního fondu Klíček, který byl založen roku 1991. Jsou zakladateli prvního českého hospice pro děti v Malejovicích u Kutné Hory. Prioritou Nadačního fondu Klíček je snaha přispět k humanizaci dětských nemocnic a klade důraz na práci herních terapeutů. (Haškovcová, 2007, s. 70 – 72)

3.2.2 Hospic jako poskytovatel paliativní péče

Obecnou paliativní péči poskytují jednotliví zdravotníci v rámci dobré, paliativně poučené klinické praxe své odbornosti včetně všeobecných praktických lékařů nebo agentur domácí péče (home care). Specializovanou paliativní péči poskytují koordinované multidisciplinární týmy, mezi jejichž pracoviště zahrnujeme paliativní oddělení nemocnic a zdravotnických léčeben; hospice, které patří mezi zásadní formy paliativní péče, a to jako samostatná lůžková zařízení; nebo zařízení domácí paliativní péče, zde řadíme domácí neboli mobilní hospic. Výjimečně se v české republice objevují paliativní ambulance a denní paliativní (hospicové) stacionáře, které mohou také působit konciliárně v nemocnicích. (Kalvach, 2010, podle Matoušek, 2013, s. 145)

Vorlíček, Adam a Pospíšilová (2004, s. 511) poukazují na fakt, že hospic je alternativou. V zásadě jde o respektování priorit pacienta. V hospici jde o doprovázení smrtelně nemocného a jeho blízkých těžkým úsekem života. Hospic poskytuje pacientovi paliativní, především symptomatickou léčbu a péči, a současně se snaží upokojit i jeho potřeby psychické, sociální a spirituální. Neslibuje uzdravení, ale také nebere naději. Neslibuje vyléčení, slibuje léčitelnost. V hospici tedy nejde o prodloužení života, ale o jeho slušnou kvalitu až do konce. Vokurka a Hugo (2011, s. 173) charakterizují hospic jako „zařízení sloužící obvykle k paliativní péči o osoby trpící závažnou chorobou, mnohdy nevléčitelnou.“

Pacienti v hospici vědí, že nebudou trpět nesnesitelnou bolestí, za všech okolností bude respektována jejich důstojnost; v posledních chvílích života nezůstanou osamoceni. (Vorlíček a Adam, 1998, podle Kelnarová, 2007, s. 50)

Hospicové zařízení se většinou skládá z poměrně malé lůžkové části, obvykle kolem 25 lůžek, a ze stacionáře, jehož činnost bývá rozsáhlá a je kombinovaná s agenturní domácí péčí. Jednolůžkové pokoje mají přistýlku, slouží pro jednoho člena rodiny, který může být přítomen po celou dobu hospitalizace pacienta. Návštěvy příbuzných jsou povoleny 7 dní v týdnu, 365 dní v roce. Prostá fyzická přítomnost příbuzných znamená velkou psychickou podporu pro umírajícího. (Haškovcová, 2007, s. 49)

Jestliže má služba dobře a efektivně fungovat v nepřetržitém 24 hodinovém provozu, je nutné, aby se na ní podílel značný tým lidí. Dříve se paliativní péče poskytovala zejména v hospicovém prostředí, což znamenalo, že odborníci pracovali v těsné blízkosti a ve vymezených prostorách zařízení. Dnes se ale paliativní péče poskytuje v různorodých prostředích (veřejné i soukromé organizace) a role v rámci týmu se tedy mění. Paliativní péče by měla sahat, počínaje primární zdravotnickou péčí, až po služby, jejichž hlavní činnost je omezena na poskytování paliativní péče. (Haškovcová, 2007, s. 49) K této charakteristice Student, Mühlum a Student (2006, s. 6) dodávají: „Myšlenka hospice vychází z úcty k životu a z úcty k člověku jako jedinečné, neopakovatelné bytosti.“

3.2.3 Příjemci paliativní péče

Hospicová a paliativní péče je určena pro všechny jedince a celou společnost, protože každý člověk zažívá ve svém životě smutek, ztráty a jednoho dne zemře. Do cílové skupiny však v první řadě patří „nemocní, které postupující choroba ohrožuje na životě, kteří potřebují intenzivní paliativní léčbu a péči, a současně není nutná hospitalizace v nemocnici a nestačí nebo není možná domácí péče“ (Svatošová, 1996, podle Haškovcová, 2007, s. 50). „Obecně platí, že paliativní péče má být zahájena tehdy, když jsou negativní důsledky kurativní terapie větší než očekávaný přínos“ (Haškovcová, 2007, s. 37).

Znovu shrneme základní poslání hospiců, což je zlidštění pomoci umírajícím, vnášení lidskosti, podpůrného doprovázení, osobnostní podpory a etických hodnot do péče o umírající při soudobém důrazu na optimální úlevu od utrpení. Z výše uvedeného vyplývá, že paliativní péče je poskytována především osobám v terminálním stavu jejich nemoci. (Haškovcová, 2007, s. 43)

Velká část lidí se mylně domnívá, že příjemci paliativní péče jsou pouze staří lidé. Ale není tomu tak vždy, jelikož si nemoc nevybírání, tak nás může potkat v jakémkoliv věku. Zvláštní pozornost bychom měli věnovat evropskému dokumentu, tzv. Chartě umírajících. Tento dokument se stal výchozím materiálem pro vznik důležitého dokumentu O ochraně lidských práv a důstojnosti (hodnot) nevyléčitelně nemocných a umírajících, který byl schválen parlamentem Rady Evropy dne 25. června 1999. (Haškovcová, 2007, s. 43)

Každý z umírajících pacientů má svá práva, jejichž dodržování je stanoveno v Chartě práv umírajících, jejímž obsahem jsou základní lidská práva nevyléčitelně nemocných a umírajících pacientů a vybízí k respektování a ochraně jejich důstojnosti. (Haškovcová, 2007, s. 43)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části diplomové práce se zabýváme úskalími, které souvisí s dobrovolnictvím a hospicovou péčí. Obě problematiky jsou v našem prostředí poměrně novými jevy. Ústředním problémem dobrovolnictví zůstává porozumění jeho motivaci. Hlubší porozumění motivaci dobrovolníků může být užitečným nástrojem pro udržení stávajících dobrovolníků a získání nových. Analýza motivace může také pomoci pochopit, proč někteří jedinci s dobrovolnickou činností po určité době končí. Problematice dobrovolnictví se v české odborné literatuře věnuje poměrně málo autorů, i přestože se jedná o záslušnou činnost, velmi potřebnou v současné společnosti. Vzhledem k tomu, že některé zařízení jsou na spolupráci s dobrovolníky zcela závislé, je pro ně velmi důležité dokázat je k práci správně motivovat. Motivace dobrovolníků v jednotlivých typech zařízení je odlišná, ale jedno mají společné a to, aby byly spokojeny všechny strany – zařízení, klienti i dobrovolníci.

4.1 Formulace výzkumného problému

Sama jsem se věnovala dobrovolnické činnosti a měla jsem tak možnost pozorovat při práci ostatní dobrovolníky, kteří neváhali obětovat svůj čas a energii pro pomoc druhým. Dobrovolnická služba je vykonávána v různých oblastech života. Když jsme přemýšleli nad výzkumným problémem této diplomové práce, tak jsme se rozhodli pro oblast dobrovolnictví vykonávanému v hospicích. Prvotním impulsem pro volbu daného výzkumného problému byla otázka, co vede dobrovolníky k tomu, aby svou prospěšnou činnost vykonávali v tomto typu zařízení. Kde se toto odhodlání v lidech bere.

Výzkumný problém jsme definovali jako motivační faktory dobrovolníků k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici.

Tato zjištění mají být dále použita pro budoucí stanovení strategií vedoucích k prohloubení jejich spokojenosti a motivovanosti v daných zařízeních. Tématem výzkumu je motivace dobrovolníků k jejich činnosti v hospicích. Cílem metodologické části je zjistit, jaké jsou motivační faktory dobrovolníků k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici, prozkoumat a popsat motivaci dobrovolníků, která je vede k této činnosti.

4.2 Hlavní výzkumná otázka

Jaká je úroveň jednotlivých funkcí motivace u dobrovolníků v hospici?

DVO1: Jaké motivace vykazují u dobrovolníků nejvyšší hodnotu?

DVO2: Jaké motivace vykazují u dobrovolníků nejnižší hodnotu?

DVO3: Jaké jsou hlavní motivy dobrovolníků pro započetí s dobrovolnickou činností v hospici?

DVO4: Jaké faktory demotivují dobrovolníky od výkonu dobrovolnické činnosti v hospici?

DVO5: Jaké faktory by motivovaly dobrovolníky k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici?

4.3 Stanovení hypotéz

Na začátku výzkumu byly stanoveny hypotézy, které měly být v rámci vyhodnocení získaných dat při výzkumu potvrzeny či vyvráceny.

H1: Mezi úrovní sociální funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a jejich věkem existuje statisticky významný rozdíl.

H2: Mezi úrovní kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a jejich věkem existuje statisticky významný rozdíl.

4.3.1 Definování proměnných

Pro účely výzkumu byly stanoveny výše uvedené hypotézy, které předpokládají výsledek zkoumané otázky. Hypotézy jsou takto formulovány z důvodu praxe, která nás vede k tomu domnívat se, že široká veřejnost není dostatečně informována o motivaci, která vede dobrovolníky k činnosti v hospicových zařízeních.

1. Závisle proměnná

Závislou proměnnou výzkumu je *sociální a kariérní funkce motivace*. Clary a Snyder (1996, podle Mlčák a Šamajová, 2013, s. 31) vymezují sociální funkci motivace jako „funkci, kdy dobrovolnictví poskytuje lidem možnost být s přáteli a navazovat nové interpersonální vztahy“ a kariérní funkci motivace jako „funkci, kdy dobrovolnictví umožňuje lidem získat zkušenost a dovednosti pro budoucí pracovní kariéru.“

2. Nezávisle proměnná

Nezávisle proměnnou výzkumu je *věk dobrovolníka*. Věkové kategorie byly selektovány podle rozdělení etap dospělosti dle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 167): časná dospělost, střední dospělost, pozdní dospělost a stáří. Dobrovolníkem zde myslíme jedince, který vykonává dobrovolnickou činnost v hospicovém zařízení bez nároku na odměnu.

4.4 Pojetí výzkumu

Dobrovolnictví je oblast, které se u nás nevěnuje tolik osob jako v některých zahraničních zemích. Předmětem výzkumu této diplomové práce je zkoumání motivace dobrovolníků, kteří vykonávají dobrovolnickou činnost v hospici. S ohledem na stanovený cíl a výzkumné otázky byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie a technika sběru dat dotazníkové šetření. Otázky šetření jsou rozděleny do 2 okruhů, které mají pokrýt zkoumanou oblast motivace k dobrovolnictví. Získaná data mají přinést odpovědi na otázky k jejich motivaci k dobrovolnické činnosti v hospici. Předpokládáme, že tento výzkum má především společenský význam, jelikož jeho výsledky mohou být přínosné pro rozvoj dobrovolnického i hospicového hnutí. Předkládaný výzkum může také přinést nové podněty např. pro uspokojování potřeb klientů hospiců, pro zefektivnění dobrovolnické práce v hospici a především pro propagaci hospicové péče a dobrovolnictví.

4.5 Způsob sběru dat

Sběr dat proběhl v hospicových zařízeních v České republice. Byly osloveny všechny lůžkové i domácí hospice v České republice, tj. všech 17 aktuálně existujících lůžkových hospiců pro dospělé a dětský lůžkový hospic, a také 21 zařízení poskytujících domácí hospicovou péči, dle databáze hospicového občanského sdružení Cesta domů a Asociace poskytovatelů hospicové paliativní péče.

Spolupráci na výzkumu a vyplnění dotazníků se zúčastnili dobrovolníci 10 lůžkových hospiců: Hospic Dobrého Pastýře (Čerčany), Hospic Anežky České (Červený Kostelec), Hospicová péče sv. Zdislavy (Liberec), Hospic sv. Štěpána (Litoměřice), Dům léčby bolesti s hospicem sv. Josefa (Rajhrad u Brna), Hospic sv. Jana Nepomuka Neumanna (Prachatice), Hospic sv. Lazara (Plzeň), Hospic v Mostě, Hospic na Svatém Kopečku (Olomouc) a Hospic Citadela (Valašské Meziříčí).

Ze seznamu domácích hospiců se výzkumného šetření zúčastnili dobrovolníci zařízení: Hospicové občanské sdružení Duha (Hořice), Hospicové hnutí Vysočina (Nové Město na Moravě), Charitní hospicová péče Pokojný přístav (Opava), Mobilní hospic Ondrášek (Ostrava), Domácí hospic Cesta domů (Praha), Domácí hospic Jordán (Tábor), Domácí hospicová péče Třebíč a Hospicové občanské sdružení Sdílení (Telč).

V uvedených tabulkách je zpracován seznam hospiců v České republice v době, kdy byly osloveny, za účelem výzkumného šetření.

Tabulka č. 3: Lůžkové hospice v České republice

Název hospice	Lokalita
Hospic Dobrého Pastýře	Čerčany
Hospic Anežky České	Červený Kostelec
Hospic sv. Alžběty	Brno
Hospic sv. Lukáše	Ostrava
Hospic sv. Štěpána	Litoměřice
Dům léčby bolesti s hospicem sv. Josefa	Rajhrad u Brna
Hospic Štrasburk	Praha
Hospic sv. Jana Nepomuka Neumanna	Prachatice
Hospic sv. Lazara	Plzeň
Hospic	Most
Hospic na Svatém Kopečku	Olomouc
Hospic Citadela	Valašské Meziříčí
Hospic	Chrudim
Domov s hospicovou péčí pod střechem	Praha
Hospic a centrum zdravotních a sociálních služeb	Frídek – Místek
Hospic Hvězda	Zlín
Hospicová péče sv. Zdislavy	Liberec
Dětský hospic - Nadační fond Klíček	Malejovice

Zdroj: <http://www.cestadomu.cz/cz/adresar.html?categoryId=2&orderBy=label&orderDir=ASC&page=1>

Tabulka č. 4: Domácí hospicová péče v České republice

Název hospice	Lokalita
Hospicové občanské sdružení Duha	Hořice
Domácí hospicová péče	Hradec Králové
SC domácí péče	Kutná Hora
Hospicové hnutí Vysočina	Nové Město na Moravě
Hospic knížete Václava	Kladno
Domácí hospic David	Kyjov
Domácí hospicová péče Bárka	Jihlava
Charitní hospicová péče Pokojný přístav	Opava
Mobilní hospic Ondrášek	Ostrava
Domácí hospic Cesta domů	Praha
Mobilní hospic Most k domovu	Praha
Domácí hospic Jordán	Tábor
Domácí hospicová péče Lanškroun	Ústí nad Orlicí
Domácí hospicová péče	Žďár nad Sázavou
Hospicové občanské sdružení Sdílení	Telč
Mobilní hospic při MEDICA zdravotní péče	Třinec
Hospicová péče sv. Kleofáše	Třeboň
RUAH o.p.s.	Benešov
Domácí hospicová péče	Třebíč
Hospic sv. Jiří	Cheb
Charitní středisko sv. Kryštofa	Ostrava

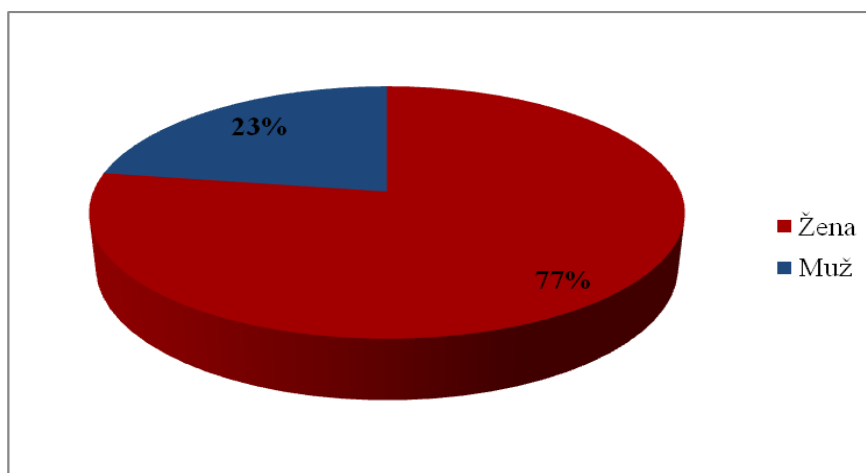
Zdroj: <http://www.cestadomu.cz/cz/adresar.html?categoryId=3&orderBy=label&orderDir=ASC&page=1>

4.6 Výzkumný soubor

Na základě stanovených kritérií základní soubor tvořili dobrovolníci vykonávající dobrovolnickou činnost v hospicích na území České republiky. Výběrový soubor tvořili dobrovolníci navštěvující a vykonávající dobrovolnickou činnost v lůžkových hospicích a zařízeních poskytující domácí hospicovou péči v České republice. Jedná se o dostupný výběr, který postrádá prvky reprezentativnosti, neboť dochází k výběru dostupných prvků, výsledky šetření je nutné vztahovat jen k vzniklému souboru (Maňák a Švec, 2004).

Respondenti byli osloveni prostřednictvím e-mailů či telefonicky. Komunikace probíhala většinou prostřednictvím koordinátora dobrovolníků nebo sociálního pracovníka, kteří byli s výzkumem seznámeni a v případě potřeby mohli pomoci dobrovolníkům s případnými nejasnostmi v dotazníku, ale podle získaných informací se v dotazníku nevyskytly žádné nejasnosti. Ve 12 zařízeních, poskytující domácí hospicovou péči, jsme se setkali s negativní odpovědí, z důvodu úplné absence dobrovolníků. V několika oslovených zařízeních spolupráci striktně odmítli s odůvodněním, že jsou dotazníky zahlceni a dobrovolníci nemají zájem je vyplňovat.

Dotazníkové šetření proběhlo v termínu 9. 2. – 11. 3. 2014. Dotazníky vyplňovali jednotliví dobrovolníci samostatně v elektronické podobě. Z celkového počtu 247 dobrovolníků spolupracovalo 173 dobrovolníků, prostřednictvím vyplnění dotazníku. Návratnost dotazníků tedy činí 70 %. Procentuální zastoupení dobrovolníků dle pohlaví uvádí následující graf č. 1.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

4.7 Technika výzkumu

Kvantitativní výzkum realizovaný formou dotazníkového šetření jsme zvolili proto, že budeme moci v krátkém časovém období shromáždit co nejvíce dat od velkého počtu dobrovolníků, vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospicích na území celé České republiky. Prostřednictvím dotazníku zjišťujeme, co motivuje dobrovolníky v tomto typu zařízení k jejich činnosti. Dotazník je rozdělen na dva oddíly, první část obsahuje 9 otázek, které jsou uzavřené a polootevřené. Otázky byly sestaveny způsobem, aby odpovědi co nejvíce mapovaly názory dobrovolníků na dobrovolnou činnost v hospicích. Odpovědi byly vytvářeny tak, aby si respondent mohl vybrat jednu, v některých případech i více odpovědí. Byla dána možnost, aby mohli respondenti v případě nevybrání si z žádné nabízené odpovědi, vyjádřit svůj vlastní názor, této možnosti však respondenti využili zřídka. První část se zaměřuje na faktografické údaje o dobrovolnících, jako je jejich pohlaví, věk a stupeň dosaženého vzdělání (otázky č. 1, 2, 3). První část také zjišťuje, odkud se dobrovolníci dozvěděli o možnosti působit v hospici (otázka č. 4), která z nabídek zařízení by je motivovala k započetí činnosti v hospici (DVO3 - otázka č. 9). Získané poznatky poslouží pro doporučení pro praxi pro hospicová zařízení. První oddíl se zaměřuje na motivy, které dobrovolníky vedly k výkonu dobrovolnické činnosti (DVO1 – otázka č. 5), a naopak jaké faktory dobrovolníky demotivují od výkonu dobrovolnické činnosti (DVO2 - otázka č. 6). Pro doplnění se závěr prvního oddílu zaměřuje na to, zda dobrovolníky k započetí dobrovolnické činnosti vedla ztráta blízké osoby (otázka č. 7,8).

Druhý oddíl tvoří 30 tvrzení, kde respondenti hodnotili, nakolik souhlasí nebo nesouhlasí s výroky, jak moc jsou pro ně důležité, popř. nakolik pro ně platí, nebo neplatí. A to na škále 1 – 7, kdy 1 znamená „vůbec není důležitý“ a 7 znamená „mimořádně důležitý“. Pro zjištění, které motivace vykazují u dobrovolníků nejvyšší a nejnižší hodnotu (HVO) jsme si zvolili, jak se zdá, zatím nejpropracovanější psychologickou koncepci, která v zahraničních výzkumech stále dominuje, reprezentuje funkcionální přístup, který navrhli E. G. Clary a M. Snyder. Přístup těchto autorů předpokládá funkční přístup k motivaci dobrovolníků a vychází z předpokladu, že jedna lidská činnost může plnit různé funkce, u různých lidí může uspokojovat různé motivy nebo může být vykonávána z různých psychologických důvodů, přičemž všichni lidé mají stejné základní psychologické potřeby.

„Motivaci k dobrovolnictví v tomto pojetí reprezentují vnitřní psychologické síly, které podněcují lidi překonat překážky a věnovat se dobrovolnické činnosti.“ (Clary, Snyder a Stukas, 1996, podle Mlčák a Šamajová, 2013, s. 31)

Zmínění autoři identifikovali šest kategorií motivace, které operacionalizovali do Dotazníku dobrovolnických funkcí (VFI – Volunteer Functions Inventory).

- Hodnotová funkce (values) – dobrovolnictví dovoluje lidem, aby mohli vyjádřit své hodnoty, týkající se altruismu nebo zájmu o druhé;
- Funkce porozumění (understanding) – lidé jsou dobrovolníky, aby zažili nové příležitosti k učení nebo aby zlepšili své znalosti a rozvinuli své dovednosti;
- Kariérní funkce (career) – dobrovolnictví umožňuje lidem získat zkušenost a dovednosti pro budoucí pracovní kariéru;
- Sociální funkce (social) – dobrovolnictví poskytuje lidem možnosti být s přáteli a navazovat nové interpersonální vztahy;
- Ochranná funkce (protective) – lidé se stávají dobrovolníky ve snaze uniknout negativním pocitům a ochránit své sebepojetí;
- Růstová funkce (enhancement) – dobrovolnictví lidem slouží jako prostor pro osobní rozvoj a jako prostředek pro posílení sebeúcty. (Clary, Snyder a Stukas 1996, podle Mlčák a Šamajová, 2013 s. 31)

Jednotlivé kategorie funkcí byly zjišťovány prostřednictvím jednotlivých otázek, a to následovně: *hodnotová funkce* (otázky č. 3, 8, 16, 19, 22); *funkce porozumění* (otázky č. 12, 14, 18, 25, 30); *růstová funkce* (otázky č. 5, 13, 26, 27, 29); *kariérní funkce* (otázky č. 1, 10, 15, 21, 28); *sociální funkce* (otázky č. 2, 4, 6, 17, 23) a poslední *ochranná funkce* (otázky č. 7, 9, 11, 20, 24).

Z výsledků z dotazníku VFI jsme získali informace o vnitřní struktuře motivace dobrovolníků, zjistili jsme, které z motivačních funkcí jsou nejvíce naplňovány. Dotazník VFI neboli Inventář funkce dobrovolníka již byl v našem českém prostředí dvakrát použit. Jako první byl použit v rámci výzkumu Grantové agentury České republiky č. P407/11/0380, s názvem „Prosociální chování a jeho osobnostní aspekty v kontextu dobrovolnictví“.

V druhém případě se jednalo o diplomovou práci na téma „Dobrovolnictví dlouhodobě nezaměstnaných v souvislosti s novelou zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi“.

Pro větší návratnost dotazníku, byl koordinátorům dobrovolníků a sociálním pracovníkům odeslán informační e-mail, v němž byli seznámeni s cílem a smyslem výzkumu. Informační e-mail obsahoval sdělení, komu je dotazník určen, elektronický odkaz na internetový portál survio, kde byl uvedený dotazník uložen. Dále jsme v tomto e-mailu koordinátory dobrovolníků a sociální pracovníky ubezpečili, že dotazník, který jim předkládáme, je zcela anonymní a slouží pouze pro studijní účely. Respondenti vyplnili dotazník na odkazu: <http://www.survio.com/survey/d/M0M7W1R1X9A7D6B9X>. Dobrovolníci po vyplnění dotazníku, pouze „klikli“ na „Odeslat dotazník“ a data byla ihned uložena do systému. Tento způsob jsme zvolili po problémech vzniklých při navrácení dotazníků prostřednictvím e-mailu. Samotní dobrovolníci se k danému způsobu vyplnění dotazníku a následnému navrácení prostřednictvím portálu survio, vyjádřili velmi kladně. Uvedli, že je lehce pochopitelný, jednodušší a časově nenáročný. Plné znění dotazníku je uvedeno v příloze této práce (viz P I). Zachycené odpovědi z dotazníků byly vyhodnoceny procentuálně. Průměrné vyplnění dotazníku bylo přibližně 5 minut. Dotazník byl vložen na internetový portál www.survio.cz. Díky kvalitnímu zabezpečení tohoto serveru, nebylo možné z jednoho počítače dotazník vyplnit vícekrát než jednou. Výsledky tohoto výzkumu se nachází na portálu survio, ale přístup k nim má pouze autorka průzkumu.

4.8 Způsob zpracování dat

Získaná data byla vyhodnocena klasickou čárkovací metodou a následně převedena do tabulky pro jednotlivé položky z dotazníku, do nichž byly zaznamenávány varianty odpovědí všech respondentů. V návaznosti na předchozí krok byly vyhodnoceny jednotlivé položky a následně byly tyto závěry zaneseny do grafických znázornění. Pro popis dat byla použita základní popisná statistika (frekvenční tabulky pro nominální znaky; modus a Σ pro ordinální znaky). Pro hodnocení rozložení nominálních znaků v souboru dobrovolníků byl použit χ^2 test a pro ověření platnosti stanovených hypotéz byl použit T-test pro dva výběry (H_1 , H_2). Statistické testy byly hodnoceny na hladině významnosti 0,05. Pro zpracování byl použit program Statistica 12. Na základě získaných údajů byly přijaty/odmítnuty hypotézy.

5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V následující kapitole uvádíme výsledky výzkumu prováděného dotazníkovou formou mezi dobrovolníky v lůžkových hospicích a zařízeních, poskytující domácí hospicovou péči. V této kapitole jsme pro větší přehlednost rozdělili výsledky výzkumu do dvou podkapitol. Nejprve se věnujeme zpracování výsledků z prvního oddílu dotazníku. Druhá podkapitola se zabývá vyhodnocením druhého oddílu dotazníku, tedy Inventářem dobrovolnických funkcí (dotazník VFI). Poskytuje nám odpověď na hlavní výzkumnou otázku, týkající se úrovně jednotlivých funkcí motivace u dobrovolníků v hospici v rámci celé skupiny dobrovolníků a také jednotlivých věkových kategorií. Tabulky slouží k přehlednější prezentaci zpracovávaných dat. Grafy k jejímu lepšímu vizuálnímu porovnávání. Výsledky takto zpracovaných dat slouží jako podklad k jejich interpretaci.

5.1 Vyhodnocení dotazníku

Výsledky prvního oddílu dotazníku jsou prezentovány současně, s uvedením dílčích výzkumných otázek a k nim odpovídajících jednotlivých otázek dotazníku, formou tabulek, grafů a krátkého dílčího závěru, jež má za úkol blíže interpretovat výsledná data.

První tři otázky z dotazníku obsahují demografická data o respondentech, která jsou shrnuta v následujících tabulkách. Jedná se o pohlaví, věk a stupeň vzdělání respondentů. Celkový počet respondentů pro tuto část je 173 osob.

Tabulka č. 5: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Žena	134	77%
Muž	39	23%
Celkem	173	100%

Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

Většinu dotázaných tvořili ženy – 134 respondentů (77%). Muži byli zastoupeni v menším počtu – 39 respondentů (23%). Z výsledku můžeme odvodit, že ženy se více věnují dobrovolnické činnosti v hospicích než muži.

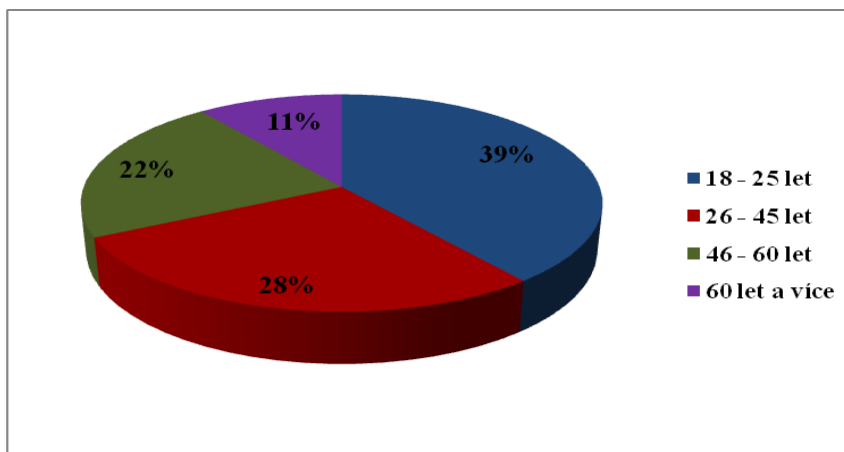
Může to být spojeno s jejich rolí matky, kterou mohou naplňovat prostřednictvím své rodiny a dětí. Pokud tuto možnost nemají, tak svou potřebu mohou realizovat prostřednictvím dobrovolnictví. Také to může být dáno jejich přirozenou potřebou někoho chránit, pomáhat slabším. Avšak ani zastoupení mužů v dobrovolnické činnosti v hospici není zanedbatelné, ale již na první pohled je patrné, že není možné řešit problematiku dobrovolnictví v hospici, v závislosti na pohlaví.

Otázka č. 2: Věková strukturu dobrovolníků

Jednotlivé věkové kategorie byly selektovány dle etap dospělosti podle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 167). Podmínkou pouze bylo, že by se u dobrovolníků neměl objevit věk pod hranicí plnoletosti, tj. osmnácti let. Tato podmínka byla splněna, žádný z respondentů zde neuvedl věk pod touto hranicí. Věkové rozpětí bylo u dobrovolníků od 18 do 60 let a více.

Tabulka č. 6: Věková struktura dobrovolníků

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
18 – 25 let	68	39%
26 – 45 let	49	28%
46 – 60 let	38	22%
60 let a více	18	11%
Celkem	173	100%

Graf č. 2: Věková struktura dobrovolníků

Z tabulky vyplývá, že nejvíce se věnují dobrovolnictví mladí lidé ve věku 18 - 25 let, z celkového počtu se jedná o 68 respondentů (39%).

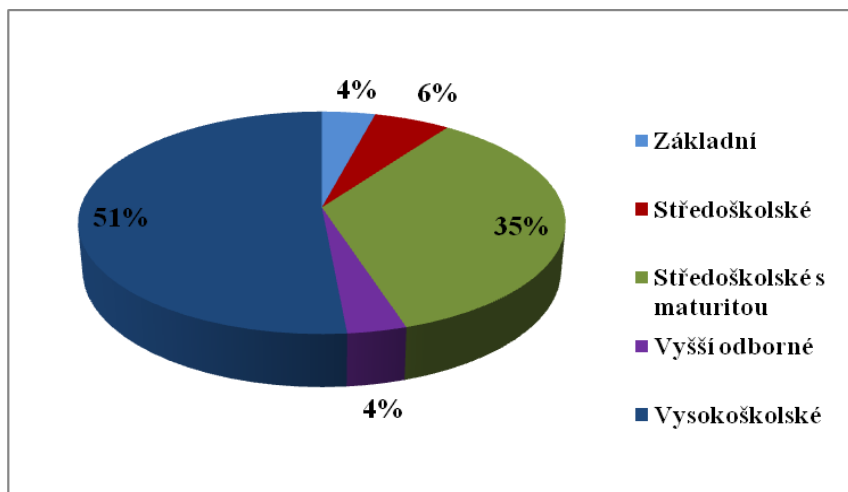
Výsledky mohou potvrzovat to, že v období časně dospělosti ještě nezakládají rodiny, studují a nalézají své uplatnění ve společnosti a jednou z možností je nacházet jej i v dobrovolnictví. V následujícím období, střední dospělosti, můžeme pozorovat menší úbytek v počtu dobrovolníků. Tuto věkovou kategorii, ve věku 26 – 45 let zastupuje 49 respondentů (28%). Situaci pravděpodobně ovlivňuje skutečnost, že se jedná o období zakládání rodiny, výchovy dětí a s tím spojená povinnost s jejím zabezpečením, která sebou nese velké časové nároky. Ve třetí kategorii, která zahrnuje věk od 46 – 60 let je úbytek téměř o polovinu než v první kategorii. V kategorii pozdní dospělosti předpokládáme, že se jedná o dobrovolníky, kteří vytrvali nebo se k této činnosti vrátili. Procentuální zastoupení je pouze 22% (38 respondentů). Poslední kategorie je kategorie stáří, která je zastoupena počtem 18 dobrovolníků (11%), může se jednat o dobrovolníky, kteří nacházejí v dobrovolnictví smysluplné a aktivní využití svého času po odchodu do penze. Podrobněji nám situaci vyhodnotí další část zpracovaných otázek z dotazníku (otázky č. 5, 6, 9), týkající se motivačních a demotivačních faktorů k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici, které jsme zpracovaly zvlášť z pohledu jednotlivých věkových skupin.

Otázka č. 3: Stupeň dosaženého vzdělání respondentů.

V následující tabulce uvádíme přehled současného nejvyššího dosaženého vzdělání dobrovolníků, kteří vykonávají dobrovolnickou činnost v hospicích.

Tabulka č. 7: Nejvyšší dosažené vzdělání dobrovolníků

Stupeň vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Základní	7	4%
Středoškolské	10	6%
Středoškolské s maturitou	61	35%
Vyšší odborné	6	4%
Vysokoškolské	89	51%
Celkem	173	100%

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání dobrovolníků

Z grafického znázornění (graf č. 3) je patrné, že nejvíce bylo zastoupeno vysokoškolské vzdělání, počtem 89 respondentů (51%). Další v pořadí podle početního zastoupení respondentů je vzdělání středoškolské s maturitou, a to 61 respondentů (35%). V pořadí třetí zastoupení je vzdělání středoškolské, které uvedlo pouze 10 respondentů (6%). Nejmenší zastoupení mělo vyšší odborné vzdělání a základní vzdělání. Vyšší odborné vzdělání uvedlo 6 respondentů, tedy (4%). Základní druh vzdělání uvedlo 7 respondentů (4%). Musíme podotknout, že část dobrovolníků tvoří studenti, kteří se stále vzdělávají na gymnáziích a středních odborných školách, proto v dotazníku uvedli, že dosáhli pouze základního vzdělání, ale jedná se o zanedbatelný počet.

Část dotazníku, která obsahuje otázky č. 4 - 9, zkoumá, jakým způsobem se dobrovolníci dozvěděli o možnosti stát se dobrovolníkem v hospici (otázka č. 4), která z nabídek hospice by je motivovala k výkonu dobrovolnické činnosti (otázka č. 9), jestli dobrovolníci v posledních pěti letech ztratili někoho blízkého (otázka č. 7) a zda to byl jeden z důvodů, který je vedl k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici (otázka č. 8). Zmíněné otázky jsme vyhodnotili v rámci jednotlivých věkových kategorií. Otázky týkající se hlavních motivů (otázka č. 5) a demotivačních faktorů dobrovolníků (otázka č. 6) k výkonu této služby, jsme vyhodnotili v rámci celé skupiny respondentů, a poté jsme zařadili vyhodnocení v rámci jednotlivých věkových kategorií, protože předpokládáme různorodost odpovědí v závislosti na věku.

Nejdříve zařazujeme vyhodnocení hlavních motivů a demotivačních faktorů dobrovolníků v rámci celé skupiny i jednotlivých věkových kategorií, které poskytují odpověď na DVO3 a DVO4. Dolnicar a Randle (2007, s. 11) ve svém rozsáhlém australském výzkumu identifikovali dvanáct základních motivů k dobrovolnictví, kam řadí: sociální kontakt, osobní satisfakci, náboženské přesvědčení, aktivitu, učení novým dovednostem, dělání užitečných věcí, pomáhání druhým, získávání pracovních zkušeností, využití schopností, závazek, rodinné zapojení a náhodu.

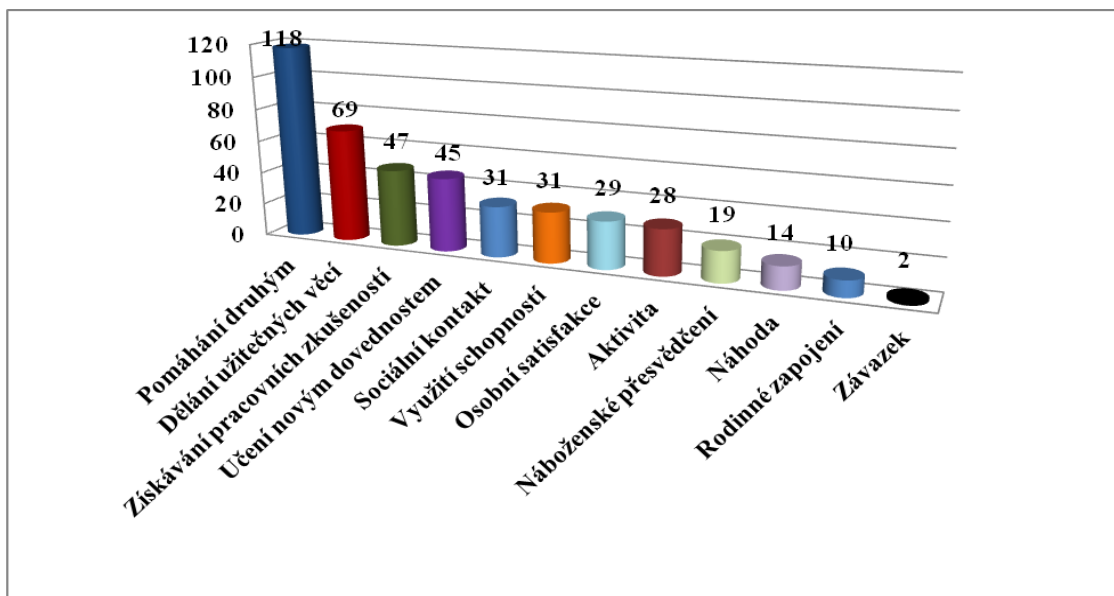
DVO3: Jaké jsou hlavní motivy dobrovolníků pro započítání s dobrovolnickou činností v hospici?

Otázka č. 5: Co bylo Vaším hlavním motivem, když jste se rozhodoval/a působit jako dobrovolník v této organizaci?

Následující tabulka č. 8 a graf č. 4 znázorňují zastoupení jednotlivých motivů v rámci celé skupiny dobrovolníků, zahrnující všechny věkové kategorie. Respondenti mohli zvolit 1 – 3 motivy.

Tabulka č. 8: Hlavní motivy dobrovolníků

Motiv	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Sociální kontakt	31	7%
Osobní satisfakce	29	7%
Náboženské přesvědčení	19	4%
Aktivita	28	6%
Učení novým dovednostem	45	10%
Dělání užitečných věcí	69	16%
Pomáhání druhým	118	26%
Získávání pracovních zkušeností	47	11%
Využití schopností	31	7%
Závazek	2	1%
Rodinné zapojení	10	2%
Náhoda	14	3%
Celkem	443	100%

Graf č. 4: Hlavní motivy dobrovolníků

Z uvedeného vyplývá, že hlavním počátečním motivem dobrovolníků bylo pomáhání druhým, které bylo zvoleno 118 respondenty (68%). Jako druhý nejčastější motiv k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici se jeví dělení užitečných věcí v počtu 69 odpovědí (40%). Následuje motiv získávání pracovních zkušeností zvolený 47 respondenty (27%) a učení novým dovednostem zastoupený 45 odpověďmi (26%). Mezi časté motivy patří také sociální kontakt a využití schopností, což shodně uvedlo 31 respondentů (18%). Poté následuje osobní satisfakce (17%), aktivita (16%) a náboženské přesvědčení (11%). Za povšimnutí stojí fakt, že 14 dobrovolníků uvedlo, jako jeden z hlavních motivů, také náhodu (8%) a rodinné zapojení (6%). Nejmenší procentuální zastoupení měl závazek (1%), což v oblasti dobrovolnické činnosti v hospici není překvapující.

Tabulka č. 9: Hlavní motivy dobrovolníků dle věkových kategorií

	18 – 25 let	26 – 45 let	46 – 60 let	60 let a více
Motiv	Absolutní četnost			
	Relativní četnost (%)			
Sociální kontakt	13	11	4	3
	7%	8%	8%	7%
Osobní satisfakce	14	8	5	2
	8%	6%	6%	5%
Náboženské přesvědčení	3	7	7	2
	2%	5%	8%	5%
Aktivita	9	8	3	6
	5%	6%	3%	15%
Učení novým dovednostem	22	13	7	3
	12%	10%	4%	7%
Dělání užitečných věcí	22	21	18	8
	12%	16%	20%	20%
Pomáhání druhým	50	32	24	12
	28%	24%	26%	29%
Získávání pracovních zkušeností	31	11	4	0
	18%	9%	5%	0%
Využití schopností	7	10	11	3
	4%	8%	12%	7%
Závazek	1	1	0	0
	1%	1%	0%	0%
Rodinné zapojení	2	3	4	1
	1%	2%	4%	2%
Náhoda	4	7	4	1
	2%	5%	4%	3%
Celkem	178	132	91	41
	100%	100%	100%	100%

V hlavních motivech dobrovolníků podle věkových kategorií byl zjištěn statisticky významný rozdíl (p -hodnota = 0,0284).

Uvedená tabulka shrnuje jednotlivé zastoupení motivů v rámci jednotlivých věkových kategorií. Oslovení respondenti měli možnost zvolit 1 – 3 hlavní motivy, které je vedly k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici. Tabulka č. 9 uvádí počet, kolikrát byl daný motiv dobrovolníky dané věkové kategorie zvolen.

Z tabulky vyplývá, že u věkové kategorie 18 – 25 let byl nejvíce zastoupen motiv pomáhání druhým (28%), druhým nejčastěji uváděním motivem u této kategorie bylo získávání pracovních zkušeností (18%), dále to jsou motivy dělání užitečných věcí a učení novým dovednostem, které jsou zastoupeny shodně (12%), následoval motiv osobní satisfakce (8%), sociální kontakt (7%) a aktivita (5%). V menším počtu byly zastoupeny motivy využití schopností (4%), náhoda (2%), náboženské přesvědčení (2%), rodinné zapojení (1%) a závazek (1%). Věková kategorie střední dospělosti uvedla jako nejdůležitější motiv také pomáhání druhým (24%). Druhým nejvíce uváděným motivem v této kategorii bylo dělání užitečných věcí (16%), následoval motiv učení novým dovednostem (10%) a získávání pracovních zkušeností (9%). Následovaly motivy sociálního kontaktu (8%), využití schopností (8%), osobní satisfakce (6%) a aktivity (6%). Nejméně byly v této kategorii zastoupeny motivy náboženského přesvědčení (5%), náhody (5%), rodinného zapojení (2%) a závazku (1%). U věkové kategorie pozdní dospělosti a stáří byl jako hlavní motiv uveden pomáhání druhým, a to procentuálním zastoupením 26% a 29%. U obou kategorií je nejčastěji uváděným motivem, dělání užitečných věcí, shodně zastoupený 20%. U pozdní dospělosti následovaly motivy využití schopností (12%) a sociální kontakt, náboženské přesvědčení (shodně 8%) a osobní satisfakce (6%). Motivы získávání pracovních zkušeností, učení novým dovednostem, náhoda a rodinné zapojení byly shodně uvedeny 4% respondentů. Nejméně zastoupeným motivem byla aktivita (3%). Závazek neuvedl žádný z respondentů. Pro poslední kategorii, stáří je stejně jako pro ostatní nejdůležitějším motivem pomáhání druhým (29%), a jako u předešlé skupiny je druhým nejčastějším motivem uváděno dělání užitečných věcí (20%). U následujících motivů dochází k určitému odklonu od předchozích skupin. Za třetí motiv je uváděna aktivita (15%), následuje učení novým dovednostem, sociální kontakt a využití schopností uvedlo 7% respondentů. U této kategorie jsou méně zastoupeny motivы osobní satisfakce, náboženského přesvědčení (5%) a rodinné zapojení (2%). Možnost získávání pracovních zkušeností a závazek nezvolil žádný z respondentů této věkové skupiny.

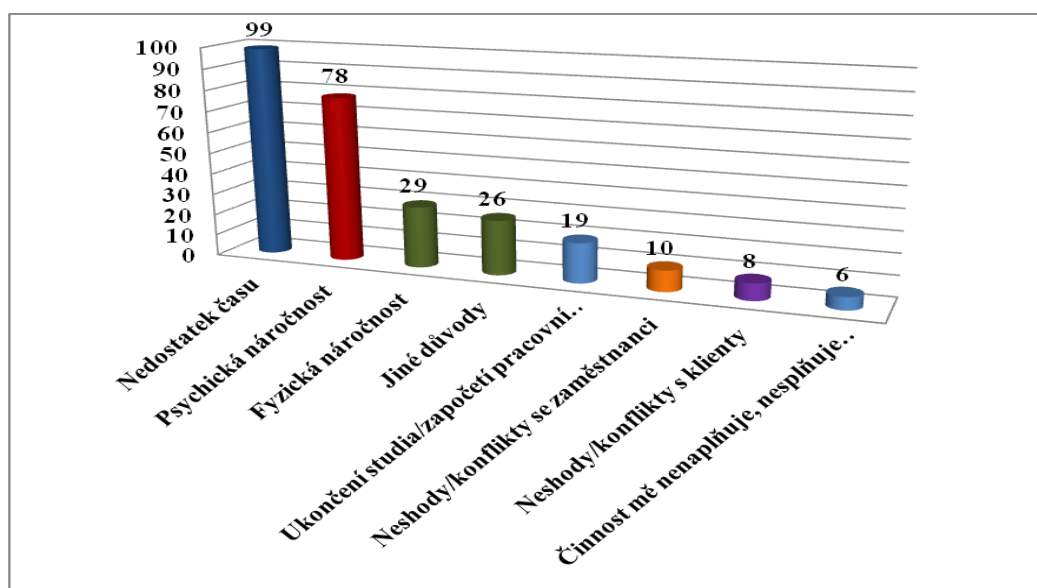
DVO4: Jaké faktory demotivují dobrovolníky od výkonu dobrovolnické činnosti v hospici?

Otázka č. 6: Který z uvedených faktorů Vás demotivuje od výkonu činnosti v hospici?

Opět nejdříve uvádíme vyhodnocení faktorů v rámci celé skupiny dobrovolníků a poté v rámci jednotlivých věkových kategorií. I u této otázky respondenti mohli zvolit 1 – 3 z demotivačních faktorů.

Tabulka č. 10: Demotivační faktory dobrovolníků

Demotivační faktor	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nedostatek času	99	36%
Činnost mě nenaplnuje, nesplňuje mé očekávání	6	2%
Psychická náročnost	78	28%
Fyzická náročnost	29	11%
Ukončení studia/započetí pracovní činnosti (HPP)	19	7%
Neshody/konflikty s klienty	8	3%
Neshody/konflikty se zaměstnanci	10	4%
Jiné důvody	26	9%
Celkem	275	100%

Graf č. 5: Demotivační faktory dobrovolníků

Celkově 99 respondentů uvedlo, že hlavním demotivujícím faktorem je nedostatek času (57%), a hned následujícím je psychická náročnost, zastoupená počtem 78 dobrovolníků (45%). Jako další demotivující faktor k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici se jeví fyzická náročnost v počtu 29 odpovědí (17%). Následují jiné důvody, mezi které respondenti shodně uváděli dopravní vzdálenost zařízení, zdravotní důvody a absence jakýchkoli demotivačních faktorů. Jiné důvody uvedlo celkem 26 respondentů (15%). Mezi časté demotivační faktory bylo také uváděno ukončení studia/započetí pracovní činnosti (11%), což není překvapující vzhledem vysokému počtu respondentů z řad období časné dospělosti. Poté následuje faktor neshody/konflikty se zaměstnanci (6%) a neshody/konflikty s klienty (5%). Nejmenší procentuální zastoupení má faktor, který popisuje dobrovolnou službu, jako nenaplnující činnost, což uvedlo 6 respondentů (4%).

Na tomto místě přikročíme k vyhodnocení demotivačních faktorů z pohledu jednotlivých věkových kategorií.

Tabulka č. 11: Demotivační faktory dobrovolníků dle věkových kategorií

	18 – 25 let	26 – 45 let	46 – 60 let	60 let a více
Demotivační faktor	Absolutní četnost			
	Relativní četnost (%)			
Nedostatek času	43	27	24	6
	34%	38%	45%	27%
Činnost mě nenaplnuje, nesplňuje mé očekávání	5	1	0	0
	4%	1%	0%	0%
Psychická náročnost	39	19	11	5
	31%	27%	21%	23%
Fyzická náročnost	12	11	6	2
	10%	16%	11%	9%
Ukončení studia/započetí pracovní činnosti (HPP)	17	2	0	0
	13%	3%	0%	0%
Neshody/konflikty s klienty	5	1	3	0
	4%	1%	6%	0%
Neshody/konflikty se zaměstnanci	4	2	2	1
	3%	3%	4%	5%
Jiné důvody	1	8	7	8
	1%	11%	13%	36%
Celkem	126	71	53	22
	100%	100%	100%	100%

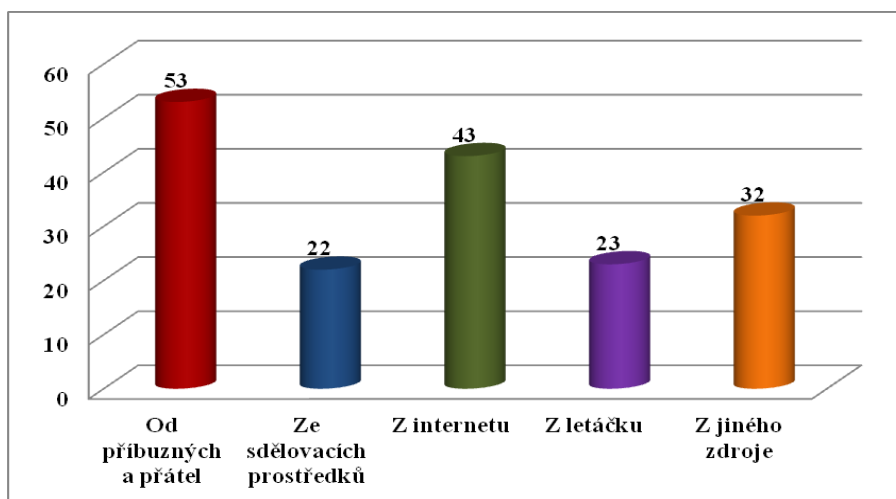
V demotivačních faktorech dobrovolníků podle věkových kategorií byl zjištěn statisticky významný rozdíl (p -hodnota = 0,0008).

Věkové kategorie časné, střední a pozdní dospělosti považují za nejvíce demotivační faktor nedostatek času, a to v zastoupení 34% u časné dospělosti, 38% u střední dospělosti a 45% u kategorie pozdní dospělosti, avšak kategorie stáří na první místo řadí jiné důvody (36%) kam řadí zdravotní důvody a tvrzení, že žádný demotivační faktor nepocitují. Za druhý faktor první tři kategorie uvádějí psychickou náročnost v procentuálním zastoupení 31% u respondentů z řad časné dospělosti, 27% u kategorie střední dospělosti a 21% u skupiny pozdní dospělosti, avšak poslední kategorie na druhé místo udává již zmiňovaný nedostatek času (27%). Výrazné zastoupení má faktor ukončení studia a započetí s pracovní činností u věkové kategorie mladé dospělosti (13%), protože značná část dobrovolníků z této kategorie jsou studenti středních a vysokých škol. Malé zastoupení tohoto faktoru je u střední dospělosti (3%). Poměrně shodně je u všech kategorií umístil faktor fyzické náročnosti, a to v poměru 10% u první kategorie, 16% u střední dospělosti, 11% u skupiny pozdní dospělosti a 9% u kategorie stáří. Poněkud překvapující se jeví zastoupení faktoru neshody s klienty u kategorie časné a pozdní dospělosti, který u daných kategorií uvedlo 4% a 6% dobrovolníků. U prvních třech kategorií je také zastoupen faktor konfliktů se zaměstnanci v poměru 3% u časné a střední dospělosti a 4% u pozdní dospělosti. Konflikt se zaměstnanci uvedl také jeden respondent z kategorie stáří. Za povšimnutí stojí demotivační faktor, činnost mě nenaplňuje, který byl uveden 5 dobrovolníky (4%) časné dospělosti a 1 dobrovolníkem (1%) střední dospělosti.

Nyní se vrátíme k otázce č. 4: *Jak jste se o možnosti „stát se dobrovolníkem“ v hospici dozvěděl/a?* Tuto otázku jsme vyhodnotili v rámci celé skupiny respondentů a poté z výchozích závěrů vytvoříme doporučení pro organizace, za účelem zvýšení informovanosti o možnosti dobrovolnictví v hospicích.

Tabulka č. 12: Získávání informace o možnosti „stát se dobrovolníkem v hospici“

Možnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Od příbuzných a přátel	53	31%
Ze sdělovacích prostředků	22	13%
Z internetu	43	25%
Z letáčku	23	13%
Z jiného zdroje	32	18%
Celkem	173	100%

Graf č. 6: Získávání informace o možnosti „stát se dobrovolníkem v hospici“

V informačních možnostech, jak se stát dobrovolníkem v hospici u zkoumaného souboru nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl (p -hodnota = 0,1928).

Z výše uvedených výsledků šetření je patrné, že z nejčastějších způsobů získávání informací o možnosti zapojení do dobrovolnické činnosti v hospici převažuje předávání informací mezi příbuznými a přáteli. Danou možnost uvedlo 53 respondentů (31%). Avšak i ostatní způsoby jsou zastoupeny v poměrně vysokém procentu a rovnoměrně. Jako druhý nejčastější způsob uváděli dobrovolníci internet, a to v počtu 43 dobrovolníků (25%).

Mezi další způsoby získávání informací o možnosti zapojení do dobrovolnické činnosti v hospici uvedli respondenti, sdělovací prostředky a letáčky, které jsou zastoupeny ve stejném poměru 13%. Při náboru je proto důležité se zaměřit na všechny tyto možné cesty získávání nových dobrovolníků, protože všechny jsou přibližně stejně efektivní. Respondenti měli možnost uvést popř. jiný zdroj (19%), který byl strůjcem jejich informací.

V této souvislosti uvedlo 8 respondentů, že se o možnosti dozvěděli ze školy. Domníváme se, že právě školy představují prostor pro nábor nových dobrovolníků, protože vysoké procento dobrovolníků tvoří právě studenti. Mezi další způsoby získávání informace o možnosti zapojení se do dobrovolnické činnosti respondenti uvedli inzerci ve vlaku; nástěnku městského úřadu a úřadu práce; informace v jejich zaměstnání a od spolupracovníků; v rámci stáže v hospici; akce HH knihovny. Jednotliví respondenti také uvedli jako zdroj své informovanosti organizaci Klíč, kurz „Pomáhat, ale jak“ a také přednášku Marie Svatošové.

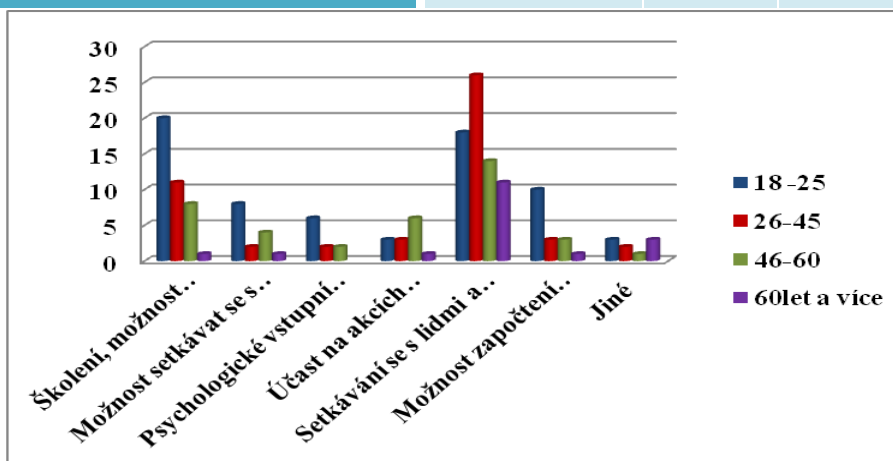
DVO5: Jaké faktory by motivovaly dobrovolníky k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici?

Otázka č. 9: Která z těchto nabídek hospice by Vás nejvíce motivovala k výkonu dobrovolnické činnosti?

U této otázky jsme zvolili vyhodnocení v rámci jednotlivých věkových kategorií. Níže uvedená tabulka č. 13 zaznamenává početní zastoupení odpovědí respondentů dle jednotlivých skupin. Zastoupení jednotlivých nabídek hospice graficky znázorňuje graf č. 7.

Tabulka č. 13: Nabídka hospice

	18 – 25 let	26 – 45 let	46 – 60 let	60 let a více
Nabídka hospice	Absolutní četnost			
	Relativní četnost (%)			
Školení, možnosti vzdělávání v sociální oblasti.	20	11	8	1
	29%	23%	21%	6%
Možnost setkávat se s odborníkem – psychologem.	8	2	4	1
	12%	4%	10%	6%
Psychologické vstupní testy, které vám pomohou poznat sami sebe.	6	2	2	0
	9%	4%	5%	0%
Účast na akcích organizace, stát se členem organizace.	3	3	6	1
	4%	6%	16%	6%
Setkávání se s lidmi a získávání zkušeností s nimi.	18	26	14	11
	27%	53%	37%	61%
Možnost započtení dobrovolnictví jako náhradní doba zaměstnání.	10	3	3	1
	15%	6%	8%	6%
Jiné	3	2	1	3
	4%	4%	3%	17%
Celkem	68	49	38	18
	100%	100%	100%	100%

Graf č. 7: Nabídka hospice

V nabídkách hospice u dobrovolníků dle věkových kategorií nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl (p -hodnota = 0,0759).

Za porovnání stojí motivační faktory jednotlivých skupin, k dobrovolnické činnosti v hospici, kde u dobrovolníků časně dospělosti je patrný zvýšený zájem o školení a možnosti vzdělávání v sociální oblasti (29%), setkávání se s lidmi a získávání zkušeností s nimi (27%) a možnost započtení dobrovolnictví jako náhradní doba zaměstnání (15%). O více než polovinu má menší zastoupení nabídka setkávání s odborníkem – psychologem (12%), psychologické vstupní testy (9%) a účast na akcích organizace (4%). Tři dobrovolníci (3%) z této kategorie uvedli jako jiný motivační faktor, být sama ve svém středu, pomáhat lidem a osobní naplnění. Dobrovolníci z řad střední dospělosti se zajímají o setkávání s lidmi a získávání zkušeností s nimi (53%), dále školení a vzdělávání v sociální oblasti (23%) a poměrně nízkým počtem 3 dobrovolníků (6%) je zastoupena motivace započtení jako náhradní doba zaměstnání, což je překvapující, jelikož se jedná o skupinu produktivního věku. Nízké zastoupení mají také faktory účast na akcích organizace (6%), setkávání s psychologem (4%) a psychologické vstupní testy (4%). Dva dobrovolníci jako jiný faktor uvedli „mám osobní motivy“. Mezi kategorií pozdní dospělosti a stáří převládá motiv setkávání se s lidmi a získávání zkušeností s nimi, v procentuálním zastoupení 37% a 61%. U věkové skupiny 46 – 60 let má také velké zastoupení školení a možnosti vzdělávání v sociální oblasti (21%) a účast na akcích organizace (16%).

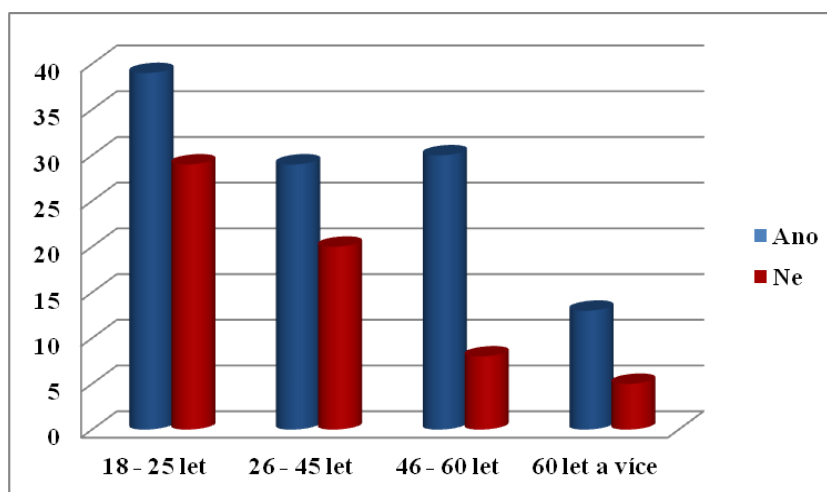
Pouze 4 respondenti (10%) uvedli možnost setkávat se s odborníkem - psychologem. Velmi patrnou motivaci mají důchodci, a to setkávání s lidmi a získávání zkušeností s nimi (61%). U této skupiny byla jako druhá nejčastější odpověď uváděna možnost jiné, kde respondenti shodně uvedli „pomoc bližním v těžkém období života a odchodu z něj“. Ostatní možnosti, jako je školení, možnost započtení dobrovolnictví jako náhradní doba zaměstnání, možnost setkávat se s psychologem a účast na akcích označil vždy pouze 1 respondent (6%). Možnost psychologických vstupních testů nezvolil žádný respondent z této věkové kategorie.

Otázky č. 7 a 8 jsme zařadili spíše pro doplnění, jelikož vycházeli z naší osobní iniciativy, zda v motivaci dobrovolníků k výkonu jejich činnosti v hospici hraje roli ztráta někoho jim blízkého.

Otázka č. 7: Ztratil/a jste v posledních pěti letech někoho blízkého (zemřel někdo z Vašich blízkých)?

Tabulka č. 14: Ztráta blízkého

	18 – 25 let	26 – 45 let	46 – 60 let	60 let a více
Odpověď	Absolutní četnost			
	Relativní četnost (%)			
Ano	39	29	30	13
	57%	59%	79%	72%
Ne	29	20	8	5
	43%	41%	21%	28%
Celkem	68	49	38	18
	100%	100%	100%	100%

Graf č. 8: Ztráta blízkého

V otázce, týkající se ztráty blízkého u zkoumaného souboru nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl (p-hodnota = 0,1106).

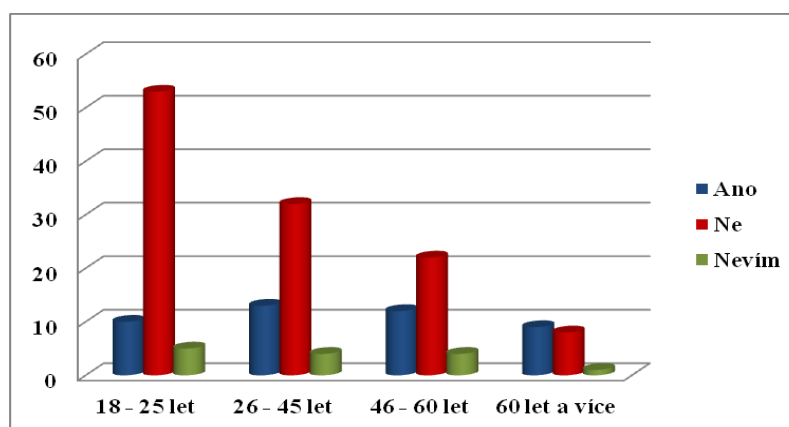
Z věkové kategorie časně dospělosti uvedlo 39 respondentů (57%), že v posledních pěti letech přišli o osobu jim blízkou. Odpověď NE zvolilo 29 respondentů (43%).

Ve skupině střední dospělosti ztratilo osobu jim blízkou 29 dobrovolníků (59%) a 20 dobrovolníků (41%) odpovědělo, že nikoho z blízkých neztratili. U těchto kategorií jsou odpovědi poměrně vyrovnané. U skupiny pozdní dospělosti a stáří jsou už rozdíly znatelné. V kategorii pozdní dospělosti ztratilo blízkou osobu 79% respondentů a u skupiny stáří 72%. Zápornou odpověď zvolilo u kategorie pozdní dospělosti 8 respondentů (21%) a u skupiny stáří 5 respondentů (28%). Z dané tabulky vyplývá, že respondenti z kategorie pozdní dospělosti se v posledních pěti letech potýkali častěji se ztrátou osoby jim blízkou a byli tedy v přímém kontaktu se smrtí.

Otázka č. 8: Byl to jeden z důvodů, který Vás vedl k vykonávání dobrovolnické činnosti v hospici?

Tabulka č. 15: Ztráta blízkého jako důvod k činnosti

	18 – 25 let	26 – 45 let	46 – 60 let	60 let a více
Odpověď	Absolutní četnost			
	Relativní četnost (%)			
Ano	10	13	12	9
	15%	27%	31%	50%
Ne	53	32	22	8
	78%	65%	56%	44%
Nevím	5	4	4	1
	7%	8%	13%	6%
Celkem	68	49	38	18
	100%	100%	100%	100%

Graf č. 9: Ztráta blízkého jako důvod k činnosti

V otázce, týkající se ztráty blízkého jako důvodu k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici, nebyl u zkoumaného souboru zjištěn statisticky významný rozdíl (p -hodnota = 0,0744). U časně a střední dospělosti převažovala odpověď NE, kterou zvolilo 53 dobrovolníků (78%) a 32 dobrovolníků (65%). O mnoho menší zastoupení měla odpověď ANO, kterou zvolilo 10 dobrovolníků (15%) a 13 dobrovolníků (27%). Možnost NEVÍM využilo z daných kategorií 7% (5 osob) respondentů a 8% (4 osoby) respondentů. V období pozdní dospělosti byla nejvíce zastoupena záporná možnost, a to 22 respondenty (56%). Odpověď ANO byla zastoupena 12 odpověďmi (31%) a možnost NEVÍM, 4 odpověďmi (13%).

U kategorie stáří, jako u jediné převažovala odpověď ANO, která byla zvolena 9 respondenty (50%). Odpověď NE uvedlo 8 respondentů (44%) a odpověď NEVÍM byla zastoupena 1 odpovědí (6%). Náš předpoklad, že jedním z motivů k výkonu dobrovolnické činnosti v hospici, je ztráta blízké osoby, se nepotvrdil, jelikož u dobrovolníků převažovala odpověď NE. A u kategorie stáří odpověď ANO a NE byly téměř ve stejném poměru.

5.2 Vyhodnocení VFI – Dotazník dobrovolnických funkcí

V této podkapitole se budeme věnovat vyhodnocení jednotlivých funkcí motivace u věkové kategorie časně, střední, pozdní dospělosti a stáří. Pro vyhodnocení jednotlivých funkcí motivace byla použita základní popisná statistika (modus, suma a směrodatná odchylka) a pro hodnocení ordinálních znaků byla vypočítána p -hodnota. Statistické testy byly hodnoceny na hladině významnosti 0,05.

Z důvodu malého počtu respondentů z kategorií pozdní dospělosti a stáří jsme tyto dvě skupiny sloučily. Věkové kategorie jsme rozdělili podle Langmeira a Krajčířové (2006, s. 167) následovně:

- časná dospělost: 18 – 25 let (68 respondentů)
- střední dospělost: 26 – 45 let (49 respondentů)
- pozdní dospělost a stáří: 46 – 60 let a více (56 respondentů)

Tabulka č. 16: Dotazník dobrovolnických funkcí (VFI)

Dotazník dobrovolnických funkcí (VFI)										
Funkce motivace	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
Hodnotová	5	1689	0,0864	6	1241	0,1791	7	1375	0,1194	0,9877
Porozumění	6	1758	0,0599	7	1269	0,1995	6	1362	0,1087	0,9326
Růstová	5	1574	0,0448	5	957	0,0864	1	1012	0,0904	0,3839
Kariérní	6	1555	0,1080	1	816	0,0689	1	705	0,1978	0,005
Sociální	4	1186	0,0936	1	726	0,1523	1	828	0,1852	0,5917
Ochranná	5	1239	0,0731	1	703	0,1378	1	794	0,2060	0,3080

Z tabulky č. 16 vyplývá, že u jednotlivých funkcí motivace, které zahrnují funkci hodnotovou, porozumění, růstovou, kariérní, sociální a ochrannou, byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi jednotlivých věkových kategorií, pouze u kariérní funkce motivace. U kariérní funkce motivace je p-hodnota = 0,005, přičemž hladina významnosti je $p < 0,05$. Věková kategorie časně dospělosti přikládá kariérní funkci motivace vyšší hodnotu než ostatní věkové kategorie.

DVO1: Jaké motivace vykazují u dobrovolníků nejvyšší hodnotu?

Z daného výzkumu je výchozí závěr, že věkové kategorie časně a střední dospělosti přisuzují největší důležitost *funkci porozumění*, tedy že u všech zkoumaných vzorků vykazuje nejvyšší hodnotu. Naproti tomu u kategorie pozdní dospělosti a stáří vykazuje nejvyšší sumu *hodnotová funkce*, která u předchozích kategorií vykazuje druhou největší hodnotu. Funkce motivace porozumění vyjadřuje motivaci dobrovolníků učit se, získávat nové zkušenosti, procvičit si dovednosti a vyzkoušet něco neobvyklého. Hodnotová funkce souvisí s altruistickým zaměřením člověka, motivace vyjádřit nebo realizovat důležité hodnoty, jako je humanitarismus a pomoc méně šťastným.

U věkové skupiny pozdní dospělosti a stáří, na druhé místo řadíme *funkci porozumění*. *Růstovou funkci motivace* řadíme u všech kategorií shodně, na třetí místo. Odchyly se objevují u *kariérní funkce motivace*, kterou na základě výzkumu kategorie 18 – 25 let a 26 – 45 let řadí na čtvrté místo. Naproti tomu věková skupina 46 – 60 let a více kariérní funkci, dle důležitosti, zařazuje až na poslední místo.

DVO2: Jaké motivace vykazují u dobrovolníků nejnižší hodnotu?

U *sociální funkce motivace* vidíme různorodé umístění v závislosti věkových kategorií respondentů. U respondentů časně dospělosti připadá na sociální funkci motivace poslední místo, u střední dospělosti se jedná o předposlední, páté místo a u pozdní dospělosti a stáří se daná funkce zařadila na čtvrté místo. Sociální funkce motivace souvisí s interpersonálním rozvojem dobrovolníků, umožňuje člověku posílit sociální vztahy.

Odchyly se objevují také u *ochranné funkce motivace*, jíž je v období střední dospělosti přisuzováno poslední místo, avšak u období časně dospělosti a pozdní dospělosti a stáří je zařazena na předposledním, pátém místě. Jedná se o motivaci, která znamená, že dobrovolník v zapojení do dobrovolnické činnosti hledá způsoby řešení vlastních problémů, napomáhá redukovat pocity viny a slouží jako ochrana od negativních jevů v sobě samém. Věková kategorie pozdní dospělosti a stáří řadí na poslední místo *kariérní funkci motivace*. Tato motivace je zaměřena na získávání zkušeností pro kariéru.

Výše popsané pořadí jednotlivých funkcí motivace v rámci stanovených věkových kategorií ukazuje následující tabulka č. 17.

Tabulka č. 17: Pořadí funkcí motivace dle věkových kategorií dobrovolníků

Pořadí funkce	Časná dospělost	Střední dospělost	Pozdní dospělost + stáří
1.	Funkce porozumění	Funkce porozumění	Hodnotová funkce
2.	Hodnotová funkce	Hodnotová funkce	Funkce porozumění
3.	Růstová funkce	Růstová funkce	Růstová funkce
4.	Kariérní funkce	Kariérní funkce	Sociální funkce
5.	Ochranná funkce	Sociální funkce	Ochranná funkce
6.	Sociální funkce	Ochranná funkce	Kariérní funkce

5.3 Vyhodnocení funkcí motivace

Nyní přistoupíme k vyhodnocení otázek jednotlivých funkcí motivace u věkové kategorie časné dospělosti, střední dospělosti, pozdní dospělosti a stáří. Byla zde použita základní popisná statistika: modus, suma a směrodatná odchylka. Následně jsme u každé otázky vypočítali p-hodnotu. Statistické testy nezávislosti chí-kvadrát byly hodnoceny při stanovené hladině významnosti 0,05.

5.3.1 Hodnotová funkce

Hodnotová funkce motivace byla zkoumána prostřednictvím těchto otázek:

Otázka č. 3: Mám starost o ty, kteří jsou méně šťastní, než jsem já.

Otázka č. 8: Mám opravdovou starost právě o tu skupinu osob, které pomáhám.

Otázka č. 16: Cítím soucit vůči lidem v nouzi.

Otázka č. 19: Cítím, že je důležité pomáhat druhým.

Otázka č. 22: Mohu něco udělat pro věc, která je pro mě důležitá.

Tabulka č. 18: Hodnotová funkce

Hodnotová funkce										
Otázka číslo	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
3	5	312	1,7255	6	231	1,6782	6	252	2,0178	0,9771
8	6	324	1,6007	4	220	1,7511	7	252	1,8898	0,5874
16	5	351	1,6052	6	246	1,6349	5	279	1,7060	0,9821
19	7	377	1,5381	7	296	1,2447	7	304	1,6993	0,8676
22	6	325	1,4637	6	248	1,4902	7	288	1,8364	0,9255

Z uvedené tabulky č. 18 je zřejmé, že největší důležitost přikládaly všechny tři skupiny respondentů otázce č. 19: *Cítím, že je důležité pomáhat druhým*. Kategorie časné dospělosti přisuzovala nejmenší důležitost otázce č. 3: *Mám starost o ty, kteří jsou méně šťastní, než jsem já*.

Avšak u kategorie střední, pozdní dospělosti a stáří vykazovala nejmenší hodnotu otázka č. 8: *Mám opravdovou starost právě o tu skupinu osob, které pomáhám.* U jednotlivých otázek, které zahrnuje kategorie hodnotové funkce motivace, nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi jednotlivých věkových kategorií.

5.3.2 Funkce porozumění

Funkce porozumění je tvořena z těchto otázek:

Otázka č. 12: Mohu se naučit více o věcech, s nimiž se při práci dobrovolníka setkávám.

Otázka č. 14: Dobrovolnictví mi umožňuje vidět věci z jiného pohledu.

Otázka č. 18: Dobrovolnictví mi umožňuje učit se praktickou zkušeností.

Otázka č. 25: Mohu se učit, jak jednat s různými lidmi.

Otázka č. 30: Mohu prozkoumat své vlastní síly.

Tabulka č. 19: Funkce porozumění

Funkce porozumění										
Otázka číslo	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
12	6	339	1,5764	7	241	1,7360	6	278	1,8024	0,09978
14	6	367	1,6372	7	276	1,2888	7	303	1,5443	0,9743
18	7	361	1,6473	7	242	1,8561	6	263	1,7820	0,8218
25	6	354	1,6410	7	261	1,4762	6	275	1,6932	0,9239
30	7	337	1,7610	7	249	1,6517	5	243	1,8543	0,7209

U souboru otázek, které tvořili kategorii funkce porozumění, nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi věkovou kategorií časně dospělosti, střední dospělosti a pozdní dospělosti a stářím. Nejvyšší hodnotu získala u všech kategorií respondentů otázka č. 14: *Dobrovolnictví mi umožňuje vidět věci z jiného pohledu.* Naproti tomu nejmenší důležitost respondenti časně a pozdní dospělosti přikládali otázce č. 30: *Mohu prozkoumat své vlastní síly.* Kategorie střední dospělosti přikládala nejmenší důležitost otázce č. 12: *Mohu se naučit více o věcech, s nimiž se při práci dobrovolníka setkávám.*

5.3.3 Růstová funkce

Růstová funkce byla zjišťována pomocí těchto 5 otázek:

Otázka č. 5: Dobrovolnictví mi dává pocit důležitosti.

Otázka č. 13: Dobrovolnictví zvyšuje mou sebeúctu.

Otázka č. 26: Díky dobrovolnictví se cítím potřebným/ou.

Otázka č. 27: Díky dobrovolnictví mám ze sebe lepší pocit.

Otázka č. 29: Dobrovolnictví je způsob, jak získat nové přátele.

Tabulka č. 20: Růstová funkce

Růstová funkce										
Otázka číslo	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
5	5	289	1,7352	5	170	1,8855	1	167	2,0221	0,2154
13	5	313	1,6101	5	188	1,7653	5	219	1,9112	0,6073
26	6	329	1,6944	5	195	1,8238	6	227	1,9219	0,5569
27	5	334	1,7298	5	205	1,6247	4	207	1,8985	0,3599
29	5	309	1,6928	4	199	1,7660	1	192	1,7409	0,3785

Z tabulky č. 20 vyplývá, že u otázek souboru růstové funkce motivace nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl v přisuzování důležitosti výroků mezi dobrovolníky jednotlivých věkových kategorií. U kategorie časná a střední dospělosti vykazuje nejvyšší hodnotu otázka č. 27: *Díky dobrovolnictví mám ze sebe lepší pocit*. Kategorie pozdní dospělosti a stáří přisuzovala největší důležitost otázce č. 26: *Díky dobrovolnictví se cítím potřebným/ou*. Nejmenší důležitost respondenti všech věkových kategorií přisuzují otázce č. 5: *Dobrovolnictví mi dává pocit důležitosti*.

5.3.4 Kariérní funkce

Kariérní funkce byla posuzována na základě těchto otázek:

Otázka č. 1: Dobrovolnictví mi může otevřít dveře do míst, kde bych rád/a pracoval/a.

Otázka č. 10: Mohu získat nové kontakty, které mi pomohou v mé pracovní kariéře.

Otázka č. 15: Dobrovolnictví mi umožňuje zkoumat různé profesní možnosti.

Otázka č. 21: Dobrovolnictví mi pomůže uspět ve zvolené profesi.

Otázka č. 28: Dobrovolnická zkušenost bude v mém životopise vypadat dobře.

Tabulka č. 21: Kariérní funkce

Kariérní funkce										
Otázka číslo	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
1	5	300	2,0164	5	189	1,9795	1	148	1,8939	0,0405
10	7	339	1,8270	1	165	1,9451	1	154	2,0637	0,0106
15	6	324	1,7074	4	187	1,9864	1	173	2,0553	0,1004
21	6	303	1,7610	1	155	1,9203	1	127	1,7371	0,0047
28	4	289	1,8972	1	120	1,7964	1	103	1,5443	0,0002

Z výše uvedené tabulky č. 21 vyplývá, že byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi hodnocenými kategoriemi dobrovolníků u souboru otázek pro zjištění kariérní funkce motivace. Konkrétně se jedná o otázku č. 1: *Dobrovolnictví mi může otevřít dveře do míst, kde bych rád/a pracoval/a*, kde p-hodnota = 0,0405. Dále se jednalo o otázku č. 10: *Mohu získat nové kontakty, které mi pomohou v mé pracovní kariéře*, zde p – hodnota = 0,0106. Také o otázku č. 21: *Dobrovolnictví mi pomůže uspět ve zvolené profesi*, kde p – hodnota = 0,0047 a o otázku č. 28: *Dobrovolnická zkušenost bude v mém životopise vypadat dobře*, je p-hodnota = 0,0002. Přičemž hladina významnosti je $p < 0,05$. Jednotlivé věkové kategorie přisuzovali nejvyšší hodnotu různým otázkám. U dobrovolníků kategorie časné dospělosti se jednalo o otázku č. 10, u střední dospělosti to byla otázka č. 1 a u kategorie pozdní dospělosti, se jednalo o otázku č. 15. Avšak co se týká přisuzování nejmenší důležitosti, u všech skupin se shodně jedná o otázku č. 28.

5.3.5 Sociální funkce

Sociální funkce byla zjišťována pomocí těchto otázek:

Otázka č. 2: Moji přátelé jsou dobrovolníci.

Otázka č. 4: Lidé, s nimiž mám blízký vztah, chtějí, abych byl/a dobrovolníkem.

Otázka č. 6: Osoby, které znám, sdílejí zájem o služby pro společnost.

Otázka č. 17: Lidé, s nimiž mám blízký vztah, si vysoce cení služby pro společnost.

Otázka č. 23: Dobrovolnictví je pro mé nejbližší důležitá činnost.

Tabulka č. 22: Sociální funkce

Sociální funkce										
Otázka číslo	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
2	4	231	1,7998	1	132	1,8649	1	164	2,0341	0,5401
4	1	176	1,7255	1	92	1,4933	1	107	1,4672	0,2473
6	5	273	1,6496	4	173	1,6672	1	182	1,8732	0,5749
17	5	269	1,7442	1	161	1,8736	1	165	1,7670	0,3419
23	4	237	1,5291	4	168	1,5779	4	210	1,7652	0,9063

Největší význam přiřadali dobrovolníci časně a střední dospělosti otázce č. 6: *Osoby, které znám, sdílejí zájem o služby pro společnost*. Věková kategorie pozdní dospělosti a stáří přiřadala největší význam otázce č. 23: *Dobrovolnictví je pro mé nejbližší důležitá činnost*. Nejmenší důležitost přiřadali dobrovolníci všech věkových kategorií otázce č. 4: *Lidé, s nimiž mám blízký vztah, chtějí, abych byl/a dobrovolníkem*. U jednotlivých otázek pro sociální funkci neexistují statisticky významné rozdíly mezi věkovými skupinami dobrovolníků.

5.3.6 Ochranná funkce

Kategorie ochranná funkce byla zkoumána prostřednictvím těchto otázek:

Otázka č. 7: Bez ohledu na to, jak špatně se cítím, dobrovolnictví mi na to pomáhá zapomenout.

Otázka č. 9: Díky dobrovolnictvím cítím méně osamělý/á.

Otázka č. 11: Dobrovolnická práce mě zbavuje jistého pocitu viny, že mám v životě víc štěstí, než jiní.

Otázka č. 20: Dobrovolnictví mi pomáhá řešit vlastní osobní problémy.

Otázka č. 24: Dobrovolnictví je dobrý únik z mých vlastních problémů.

Tabulka č. 23: Ochranná funkce

Ochranná funkce										
Otázka číslo	Časná dospělost			Střední dospělost			Pozdní dospělost			p-hodnota
	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	Mod	Σ	σ	
7	5	282	1,9574	1	176	1,9889	1	185	2,1290	0,5217
9	5	265	1,9639	2	143	1,8388	1	169	2,1338	0,3034
11	2	233	1,8889	1	124	1,6175	1	149	1,8252	0,2977
20	3	240	1,8588	1	134	1,8270	1	164	1,8599	0,4509
24	1	219	1,7644	1	126	1,6413	1	127	1,5867	0,2359

Z tabulky č. 23 je zřejmé, že neexistuje statisticky významný rozdíl v hodnocení výroků jednotlivých věkových kategorií dobrovolníků, u ochranné funkce motivace. Dobrovolníci věkové skupiny časně dospělosti, střední dospělosti, pozdní dospělosti a stáří shodně přisuzovali nejvyšší hodnotu otázce č. 7: *Bez ohledu na to, jak špatně se cítím, dobrovolnictví mi na to pomáhá zapomenout*. Nejmenší důležitost přikládali dobrovolníci, kategorie časně, pozdní dospělosti a stáří, otázce č. 24: *Dobrovolnictví je dobrý únik z mých vlastních problémů*. Avšak skupina dobrovolníků střední dospělosti za nejméně důležitou považuje otázku č. 11: *Dobrovolnická práce mě zbavuje jistého pocitu viny, že mám v životě víc štěstí, než jiní*.

5.4 Verifikace hypotéz

Na začátku výzkumu byly stanoveny hypotézy, které měly být v rámci vyhodnocení získaných dat při výzkumu potvrzeny či vyvráceny.

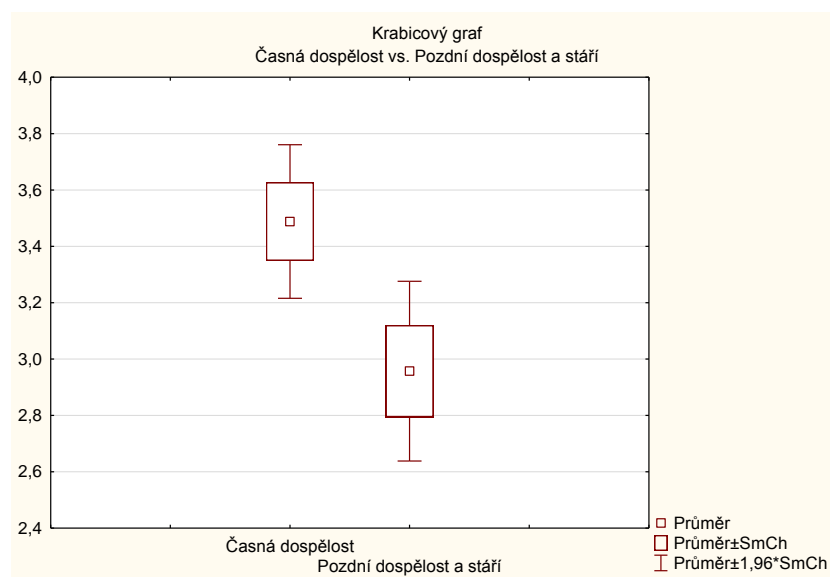
H1: Mezi úrovní sociální funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a jejich věkem existuje statisticky významný rozdíl.

H1₀: Sociální funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici není závislá na věku.

H1_A: Sociální funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici se zvyšuje s jejich věkem.

Tabulka č. 24: Sociální funkce motivace

T-test pro nezávislé vzorky										
Skupina 1 vs. Skupina 2	Průměr skup. 1	Průměr skup. 2	Hodnota t	sv	p	Poč. plat. skup. 1	Poč. plat. skup. 2	Sm. odch. skup. 1	Sm. odch. skup. 2	P Rozptyly
Časná dospělost vs. Pozdní dospělost a stáří	3,4882	2,9571	2,4961	122	0,0139	68	56	1,1463	1,2179	0,6324

Graf č. 10: Sociální funkce motivace

Na základě výsledků T-testu pro nezávislé vzorky se nám potvrdila existence signifikantního rozdílu na hladině významnosti 0,05 mezi proměnnou sociální funkce motivace u věkové kategorie časně dospělosti a pozdní dospělosti a stáří. Přičemž u sociální funkce motivace p - hodnota = 0,0139. Průměrná hodnota přisuzovaná sociální funkci motivace u věkové kategorie časně dospělosti byla 3,4882 a průměrná hodnota přisuzovaná sociální funkci motivace u věkové kategorie pozdní dospělosti a stáří byla 2,9571.

V rámci výzkumu tedy přijímáme alternativní hypotézu $H1_A$: *Sociální funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici se zvyšuje s jejich věkem.*

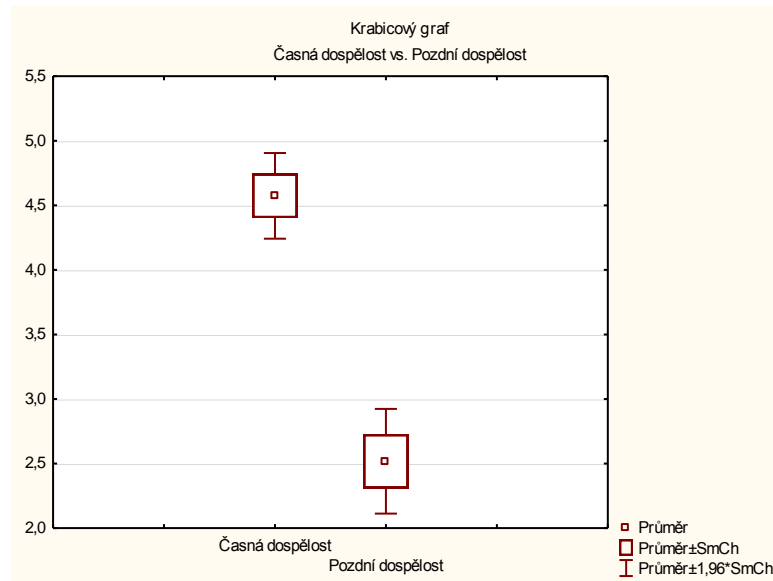
H2: Mezi úrovní kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a jejich věkem existuje statisticky významný rozdíl.

H2₀: Kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici není závislá na věku.

H2_A: Kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici se snižuje s jejich věkem.

Tabulka č. 25: Kariérní funkce motivace

T-test pro nezávislé vzorky										
Skupina 1 vs. Skupina 2	Průměr skup.1	Průměr skup. 2	Hodnota t	sv	p	Poč. plat. skup. 1	Poč. plat. skup. 2	Sm. odch. skup. 1	Sm. odch. skup. 2	P Rozptyly
Časná dospělost vs. Pozdní dospělost a stáří	4,5735	2,5179	7,7704	122	0,0001	68	56	1,1395	1,5481	0,4142

Graf č. 11: Kariérní funkce motivace

Na základě výsledků T-testu pro nezávislé vzorky se nám potvrdila existence signifikantního rozdílu na hladině významnosti 0,05 mezi proměnnou kariérní funkce motivace u věkové kategorie časně dospělosti a pozdní dospělosti a stáří. Přičemž u kariérní funkce motivace p – hodnota = 0,0001. Průměrná hodnota přisuzovaná kariérní funkci motivace u věkové kategorie časně dospělosti byla 4,5735 a průměrná hodnota kariérní funkce motivace u věkové kategorie pozdní dospělosti a stáří byla 2,5179. V rámci výzkumu tedy přijímáme alternativní hypotézu $2H_A$: *Kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici se snižuje s jejich věkem.*

SHRNUTÍ VÝZKUMU

Z doposud vyslovených názorů odborníků na to, co dobrovolnictví je a jak by mělo „správné“ dobrovolnictví vypadat, zjišťujeme, že jejich názory jsou často rozdílné a v podstatě nelze říci, kde se nachází hranice mezi tím, který způsob dobrovolnictví je dobrý a který způsob je špatný či nevhodný. Jak má takový „ideální dobrovolník“ vypadat. Totéž platí i u motivace dobrovolníků. U dotazníků VFI (Volunteer Function Inventory) „Dotazník dobrovolnických“ je definováno šest funkcí motivace. Nelze však jednoznačně říct, že některá z těchto funkcí motivace je vysloveně špatná či nevhodná pro zapojení zájemce do dobrovolnické služby. Každá z nich pouze odhaluje různé možné důvody, proč se lidé zapojují do dobrovolnické činnosti. U dobrovolníků se může vyskytovat více různých motivací, aniž by to snižovalo hodnotu jejich práce.

Prostřednictvím kvantitativního výzkumu jsme se pokusili zmapovat motivaci dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a motivační faktory, které je k této činnosti vedou. Oslovili jsme všechny dobrovolníky vykonávající dobrovolnickou činnost v hospici v České republice. Dobrovolníky jsme roztrídili do následujících věkových kategorií: časná dospělost, střední dospělost, pozdní dospělost a stáří.

Prvním dílčím cílem práce bylo zjistit, jaké motivace vykazují u dobrovolníků nejvyšší hodnotu. Z daného výzkumu je výchozí závěr, že věkové kategorie časné a střední dospělosti přisuzují největší důležitost *funkci porozumění*, tedy že u všech zkoumaných vzorků vyazuje nejvyšší hodnotu. Naproti tomu u kategorie pozdní dospělosti a stáří vyazuje nejvyšší sumu *hodnotová funkce*, která u předchozích kategorií vyazuje druhou největší hodnotu. Funkce motivace porozumění vyjadřuje motivaci dobrovolníků učit se, získávat nové zkušenosti, procvičit si dovednosti a vyzkoušet něco neobvyklého. Hodnotová funkce souvisí s motivací vyjádřit nebo realizovat důležité hodnoty, jako je humanitarismus a pomoc méně šťastným.

Dalším z dílčích cílů bylo zjistit, jaké motivace vykazují u dobrovolníků nejnižší hodnotu. Z výzkumu vyplývá, že u *sociální funkce motivace* vidíme různorodé umístění v závislosti věkových kategorií respondentů. U respondentů časné dospělosti připadá na sociální funkci motivace poslední místo, u střední dospělosti se jedná o předposlední, páté místo a u pozdní dospělosti a stáří se daná funkce zařadila na čtvrté místo. Sociální funkce motivace souvisí s interpersonálním rozvojem dobrovolníků, umožňuje člověku posílit sociální vztahy.

Odchyly se objevují také u *ochranné funkce motivace*, jíž je v období střední dospělosti přisuzováno poslední místo, avšak u období časně dospělosti a pozdní dospělosti a stáří je zařazena na předposledním místě. Jedná se o motivaci, která znamená, že dobrovolník v zapojení do dobrovolnické činnosti hledá způsoby řešení vlastních problémů, napomáhá redukovat pocity viny a slouží jako ochrana od negativních jevů v sobě samém. Věková kategorie pozdní dospělosti a stáří řadí na poslední místo *kariérní funkci motivace*, jež je zaměřena na získávání zkušeností pro kariéru.

Bezesporu je však zajímavý poznatek, že všechny věkové kategorie respondentů hodnotily přibližně stejně funkci hodnotovou, funkci porozumění a také funkci růstovou. Rozdíly v přisuzování důležitosti se objevují až u sociální a ochranné funkce motivace. Z výsledků šetření vyplývá, že existuje statisticky významný rozdíl v hodnocení kariérní funkce motivace u dobrovolníků jednotlivých věkových kategorií. Kategorie dobrovolníků časně dospělosti přisuzovala kariérní funkci motivace vyšší míru důležitosti než ostatní věkové skupiny. Statisticky významný rozdíl byl potvrzen u čtyř otázek. Konkrétně se jednalo o otázku č. 1: *Dobrovolnictví mi může otevřít dveře do míst, kde bych rád/a pracoval/a*; otázku č. 10: *Mohu získat nové kontakty, které mi pomohou v mé pracovní kariéře*; otázku č. 21: *Dobrovolnictví mi pomůže uspět ve zvolené profesi* a o otázku č. 28: *Dobrovolnická zkušenost bude v mém životopise vypadat dobře*.

Na základě výsledků uskutečněného výzkumu lze říci, že hypotéza H1, předpokládající statisticky významný rozdíl v úrovni sociální funkce motivace u dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a jejich věkem, se potvrdila. Z výsledků šetření vyplývá, že sociální funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici se zvyšuje s jejich věkem. Druhá hypotéza H2, která předpokládala, že mezi úrovní kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici a jejich věkem existuje rozdíl, se rovněž potvrdila. Z výsledků šetření vyplývá, že kariérní funkce motivace dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici se snižuje s jejich věkem.

Následujícím dílčím cílem práce bylo zjistit, jaké hlavní motivy vedly dobrovolníky k výkonu jejich činnosti v hospici. Na základě stanovených věkových kategorií jsme zjistili, že respondenti z řad časně dospělosti do žebříčku hlavních motivů sestupně uvádějí motivy: pomáhání druhým, získávání pracovních zkušeností a dělání užitečných věcí.

Zástupci střední dospělosti uváděli za hlavní motivy vedoucí je k této činnosti, obdobně jako předešlá kategorie, pomáhání druhým, dělání užitečných věcí a učení novým dovednostem. Ani u poslední kategorie, pozdní dospělosti a stáří se nevyskytují odchylky v žebříčku motivů vedoucí je k výkonu dobrovolnické činnosti, respondenti uváděli tyto motivy: pomáhání druhým, dělání užitečných věcí a využití schopností. Velmi kladně hodnotíme fakt, že ze všech tří skupin uváděl motiv závazku vždy pouze jeden dobrovolník.

Ve výzkumném šetření došlo ke shodě v případě zjišťování faktorů, které dobrovolníky demotivují od výkonu dobrovolnické činnosti v hospici. Všechny věkové kategorie shodně přisuzovali největší váhu faktoru nedostatku času a také se shodli na faktoru psychické náročnosti. V následujících demotivačních faktorech se již objevily mírné odchylky v odpovědích jednotlivých skupin. Například kategorie časné dospělosti za významný demotivační faktor pokládá ukončení studia, což je pochopitelné, jelikož část dobrovolníků je z řad studentů středních a vysokých škol, kteří se dosud prostřednictvím studia připravují na výkon povolání, a v brzké době je čeká vstup do pracovního procesu. Naproti tomu respondenti z řad střední dospělosti uvedli jako následující demotivační faktor fyzickou náročnost a kategorie pozdní dospělosti a stáří uvedla jiné důvody, kam spadaly např. zdravotní důvody a dopravní vzdálenost.

V rámci výzkumu nás také zajímala skutečnost, která z nabídek hospiců by dobrovolníky nejvíce motivovala k výkonu dobrovolnické činnosti. Motivací k dobrovolnické činnosti v hospici se u jednotlivých věkových kategorií neměnila, a proto je tedy možné uvést výsledky za celou skupinu dobrovolníků. Respondenti všech skupin shodně považují za motivační nabídku hospice, školení a možnosti vzdělávání v sociální oblasti, setkávání se s lidmi a získávání zkušeností s nimi, možnost započtení dobrovolnictví jako náhradní doba zaměstnání a účast na akcích organizace, stát se členem organizace. Nejmenší důležitost dobrovolníci přikládali nabídce hospice - možnost psychologických testů, které jim pomohou poznat sami sebe. Z uvedeného vyplývá, že dobrovolníci všech kategorií jsou orientováni především na pomoc druhému, v tomto případě pacientovi či klientovi hospice, chtějí se účastnit společných akcí a věnovat svůj čas druhým lidem, kteří to nejen potřebují, ale především si tohoto gesta váží.

DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z uskutečněného výzkumné šetření se potvrdila skutečnost, že počet dobrovolníků vykonávajících dobrovolnickou činnost v hospici je nedostatečný, a to zejména z řad věkové kategorie pozdní dospělosti a stáří. V oblasti funkcí motivace dobrovolníků, kategorie časné dospělosti a střední dospělosti přisuzovala největší důležitost funkci porozumění. Kategorie pozdní dospělosti a stáří na první místo zařadila hodnotovou funkci motivace. V psychologickém výzkumu motivů dobrovolnické participace se nejvíce prosazuje funkcionální teorie, která předpokládá, že jeden typ chování (zde dobrovolnická činnost) může plnit různé funkce, a že všichni lidé mají stejné základní psychologické potřeby. Jednotlivé psychologické potřeby pak implikují příslušné motivace, přičemž různí lidé preferují saturování různých potřeb. V zásadě platí, že jedince k dobrovolnickému chování motivuje jejich přesvědčení, že toto chování jim umožňuje uspokojit jejich psychologické potřeby.

Domníváme se, že dobrovolnická služba vykonávaná v hospicích je přínosná zejména v oblasti eliminace psychosociálních problémů, což je důležitý aspekt této činnosti. Pro dobrovolníky všech věkových kategorií může být dobrovolnictví způsobem, jak si uchovat svou důstojnost, sebedůvěru, uplatnit své schopnosti, dovednosti, tvořivost. Prvotním impulsem by měl být přístup hospicových zařízení k potřebám a přáním jednotlivých dobrovolníků individuálně s větším taktem a pochopením, a to prostřednictvím koordinátora dobrovolníků. Základem je snaha o skloubení možné činnosti tak, aby byla prospěšná pro obě strany – klienta i dobrovolníka.

Na základě výsledků výzkumu můžeme objevit několik doporučení pro propagaci dobrovolnictví v hospicových zařízeních. Využívat dostupných zdrojů, kde se potencionální dobrovolníci sdružují, kterými jsou školy, kluby seniorů, úřady práce a městské úřady. Zde provádět nábory, přednášky o dobrovolnictví, informovat prostřednictvím letáků a plakátů. Dále také zpřístupnit důležité informace a kontakty na internetu, zveřejňovat články v místním tisku. Jako nejvýhodnější možnost se jeví „dostat se“ do médií, což je nejtěžším úkolem. Jelikož hospice jsou zařízení, kde dobrovolníci dříve či později přijdou do kontaktu se smrtí, považujeme za nezbytné zavedení pravidelných supervizí pod dohledem zkušeného supervizora. Mělo by se jednat jak o skupinové, tak i o individuální supervize. Zároveň bylo vhodné vytvořit určitý systém nefinančních benefitů, které by fungovaly také jako aktivizační a motivační nástroj k činnosti.

Mohlo by se jednat o častější pořádání akcí v rámci zařízení nebo uznávání dobrovolnické činnosti jako praxe, prostřednictvím všeobecně uznávaných certifikátů.

Domníváme se, že právě školy představují prostor pro nábor nových dobrovolníků, protože vysoké procento dobrovolníků tvoří právě studenti. Za stěžejní doporučení pro praxi považujeme zaměření se na prověření možností získávání nových dobrovolníků právě na středních a vysokých školách. Autorky Vávrová a Polepilová uskutečnily roku 2010 „Výzkumné šetření o vzdělání studentů pomáhajících profesí v oblasti thanatologie“, jehož výsledkem bylo zjištění, že z celkem 24 analyzovaných zdravotnických oborů obsahovalo pouze 11 z nich ve své struktuře sylabus předmětu, který byl zaměřen na problematiku smrti a doprovázení umírajících. A z celkového počtu 19 sociálních oborů obsahovaly sylaby pouze 7 z nich konkrétní předmět, zabývající se problematikou paliativní péče a práci s umírajícími. V návaznosti na uvedené zjištění považuje za stěžejní návrh doporučení zavedení předmětu „Dobrovolnictví“ do studijních plánů, např. do oborů Sociální pedagogika, Všeobecná sestra a Porodní asistentka. Cílem předmětu by bylo seznámit studenty s dobrovolnictvím a jeho souvislostí s pomáhajícími profesemi. Předmět by popisoval historii dobrovolnictví v České republice i ve světě, legislativní zakotvení dobrovolnictví v České republice. Seznámil by studenty s konkrétními oblastmi dobrovolnictví a nejnámějšími dobrovolnickými organizacemi u nás i v zahraničí.

ZÁVĚR

„Dobrovolníci nejsou placeni – ne proto, že jsou bezcenní, ale proto, že jsou k nezaplacení...“

(neznámý autor)

Dobrovolnictví je oblast, která nabízí celou škálu témat ke zkoumání a objevování nových hranic a možností. Z dosud vyslovených názorů odborníků na to, co dobrovolnictví je a jak by mělo dobrovolnictví vypadat, je zřejmé, že jejich názory se často liší. Totéž platí i u motivace dobrovolníků. Motivace dobrovolníků představuje klíčové téma celého fenoménu dobrovolnictví a její zkoumání může vést nejen ke zkvalitnění této činnosti, ale k lepšímu výběru dobrovolníků a k úspěšnější organizaci jejich práce. Dobrovolnictví je nejen znakem vyspělosti každé společnosti, ale také jedince jako takového. Dobrovolníkem se může stát kdokoliv, ale ve většině případů se jimi stanou lidé, kteří mají určitý soubor vlastností a schopností, morální kredit a především touhu pomáhat potřebným. V nemocnicích se personál snaží pacienta vyléčit, v domovech pro seniory zajistit spokojené stáří, zatímco v hospicích jde o důstojné umírání, což jistě také ovlivňuje postoj dobrovolníků ke smrti.

Cílem této diplomové práce bylo seznámit čtenáře s problematikou dobrovolnictví na obecné úrovni i s náplní práce dobrovolníků v zařízeních, které se zabývají hospicovou péčí. V rámci diplomové práce jsme podrobněji přiblížili terminologii, charakteristiku dobrovolnictví a také jeho vývoj ve světě a u nás. Zabývali jsme se formami a typy dobrovolnictvím a legislativním ukotvením. Závěr první kapitoly byl věnován bariérám v oblasti dobrovolnictví a nezbytnému hodnocení a ocenění dobrovolníků. Motivace k dobrovolnické činnosti mohou být různé a těm byla věnována následující kapitola, která pojednávala o vymezení pojmu motivace, o třech základních motivacích k dobrovolnictví a mimo jiné také o psychologickém a sociologickém přístupu motivace. V rámci poslední kapitoly teoretické části jsme se věnovali dobrovolnické činnosti v hospici. Kapitola popisovala stěžejní činnost dobrovolníků v hospici, a to doprovázení v umírání. Kapitola pojednávala o definování rozdílu mezi hospicovou a paliativní péčí. Poslední kapitola se také zabývala formami hospicové péče. Závěr kapitoly byl zaměřen na charakteristiku hospice jako poskytovatele paliativní péče a na příjemce paliativní péče. Teoretická část obsahovala základní poznatky, potřebné k lepšímu vhledu do zkoumané problematiky.

Praktická část práce byla věnována průzkumu, který byl uskutečněn pomocí dotazníkového šetření v hospicových zařízeních na území České republiky, obsahuje informace o průběhu a výsledcích výzkumného šetření, které proběhlo za účelem zjištění motivace dobrovolníků působících v hospicových zařízeních. Výzkum byl zaměřen především na motivaci dobrovolníků k jejich činnosti, a to prostřednictvím standardizovaného dotazníku VFI. U dotazníku VFI (Volunteer Function Inventory) „Dotazník dobrovolnických funkcí“ je definováno šest funkcí motivace, avšak nelze jednoznačně říct, že některá z těchto funkcí motivace je vysloveně nevhodná pro zapojení zájemce do dobrovolnické služby. Každá z nich pouze odhaluje možné důvody, proč se lidé zapojují do dobrovolnické činnosti. U dobrovolníků se může vyskytovat více různých motivací, aniž by to snižovalo hodnotu jejich práce. Výzkum potvrdil obě stanovené hypotézy. Sociální funkce motivace vykazuje vyšší úroveň u věkové kategorie pozdní dospělosti a stáří. Druhá hypotéza předpokládala, že kariéerní funkce motivace vykazuje vyšší úroveň u věkové kategorie časně dospělosti.

Závěrem je nutné podotknout, že dobrovolnictví v hospicové péči je velkým přínosem. Pozitiva přináší klientům, personálu i samotným dobrovolníkům. Jak vidíme, pracovat jako dobrovolník, neznamena jen dávat něco druhým lidem, ale také získávat něco pro sebe. To, že nemá dobrovolnictví finanční charakter, ještě neznamena, že nepřináší nic „hodnotného“. Dobrovolnické aktivity poskytují prostor nejen pro sociální začlenění ohrožených skupin, ale i pro smysluplné využití volného času samotných dobrovolníků. Při vykonávání dobrovolnických činností se setkávají lidé z různých společenských vrstev, různého postavení či věku. Dobrovolnictví tak otevírá možnosti pro navazování a posilování vztahů důvěry a porozumění mezi lidmi a přispívá ke stabilitě společnosti. Dobrovolnictví představuje přínos nejen pro lidi, kterým je pomáháno, ale také pro samotné dobrovolníky, kteří jsou konfrontováni se společenskými problémy, výzvami a odlišnými životními podmínkami. Díky tomu se fenomén dobrovolnictví výrazně podílí na tvorbě mezilidských vztahů a vzájemné solidarity. Zastáváme názor, že je důležité vzbudit všeobecně důvěru k dobrovolnictví, přesvědčit občany, že je velkým přínosem nejen pro jedince, ale pro celou společnost, že účast na dobrovolných aktivitách by se v budoucnu měla stát pro mládež, ale pro společnost vůbec, tak jak to vidíme v zahraničí, určitou nepsanou samozřejmostí. Člověk však musí překonat své obavy a zkusit se stát „pomocníkem“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. DLOUHÁ, Regína, Zuzana JEŽKOVÁ a Milan CAHA, 2001. *Dobrovolnictví a dárcovství*. Praha: ICN, o.p.s. ISBN 978-80-87449-15-8.
2. FRIČ, Pavol a kol., 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: Výsledky výzkumu NROS a AGNES*. Praha: AGNES a NROS. ISBN 80-902633-7-2.
3. FRIČ, Pavol a Rochdi GOULLI, 2001. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-04-1.
4. FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ, 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. ISBN 978-80-903696-8-9.
5. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ-CÍSAŘOVÁ, 2009. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.
6. HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2007. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. 2., přeprac. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-471-3.
7. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
8. JELÍNEK, Marian a Jiří KUCHAR, 2013. *Motivace: mýtus dnešní doby*. Praha: Eminent. ISBN 978-80-7281-458-9.
9. KALVACH, Zdeněk. Umírající. In: MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN, 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
10. KELNAROVÁ, Jarmila, 2007. *Tanatologie v ošetrovatelství*. Brno: Littera. ISBN 978-80-85763-36-2.
11. KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: s předmluvou Jiřiny Šiklové*, 2006. Vyd. 5. Praha: Portál. ISBN 8073671816.
12. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
13. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.

14. LINHART, Josef, 1981. *Základy obecné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
15. MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.
16. MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
17. MISCONIOVÁ, Blanka, 1998. *Péče o umírající – hospicová péče*. Národní centrum domácí péče České Republiky. ISBN 80-239-1915-6.
18. MIZRAHI, Terry a Larry E. DAVIS, 2008. *Encyclopedia of social work*. 20th ed. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-530661-3.
19. MUNZAROVÁ, Marta, 2005. *Eutanazie, nebo paliativní péče?*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 80-247-1025-0.
20. MÜLLEROVÁ, Magdalena, 2011. *DOBROVOLNÍCI PRO KULTURU: dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Česká kancelář programu Culture. ISBN 978-80-70008-268-3.
21. NAKONEČNÝ, Milan, 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927.
22. NAKONEČNÝ, Milan, 1997. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2. Praha: Academia. ISBN 8020006281.
23. NAKONEČNÝ, Milan, 1999. *Sociální psychologie*. Praha: Academia. ISBN 8020006907.
24. NOLEN-HOEKSEMA, Susan a kol., 2012. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0083-3.
25. NOVOTNÝ, Jiří a Martin LUKEŠ, 2008. *Faktory úspěchu nestátních neziskových organizací*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1473-4.
26. NOVOTNÝ, Jiří a Martin LUKEŠ, 2009. *Success factors and volunteerism in non-profit organizations in the Czech Republic*. V Praze: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1474-1.

27. PARKES, Colin Murray, Marilyn RELF a Ann COULDRICK, 2007. *Poradenství pro smrtelně nemocné a pozůstalé*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu. ISBN 978-80-87029-23-7.
28. PLHÁKOVÁ, Alena, 2004. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 8020010866.
29. ŘÍČAN, Pavel, 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.
30. VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.
31. STUDENT, Johann-Christoph, Albert MÜHLUM a Ute STUDENT, 2006. *Sociální práce v hospicích a paliativní péče*. Jinočany: H & H. ISBN 80-7319-059-1.
32. SVATOŠOVÁ, Marie, 2011. *Hospice a umění doprovázet*. 7.vyd. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-580-1.
33. SVATOŠOVÁ, Marie. Sociální práce s lidmi umírajícími v hospicích. In: MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*, 2013. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
34. ŠORMOVÁ, Lucie, 2006. *Dobrovolnictví*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-68-7.
35. TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ, 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7367-178-6.
36. TOŠNER, Jiří. Dobrovolnictví. In: MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
37. URBAN, Lukáš, 2011. *Sociologie trochu jinak*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3562-7.
38. ÚLEHLA, Ivan, 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., V Sociologickém nakl. 2. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-36-9.
39. VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.

40. VÁVROVÁ, Soňa a Renata POLEPILOVÁ, 2010. Výzkumné šetření o vzdělávání studentů pomáhajících profesí v oblasti thanatologie. In: *Sociální práce: Sociální práce s umírajícími*. České budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. ISSN 1213-6204.
41. VÁVROVÁ, Soňa, 2012. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0087-1.
42. VOKURKA, Martin a Jan HUGO, 2011. *Praktický slovník medicíny*. 10., aktualiz. vyd. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-262-9.
43. VORLÍČEK, Jiří, Zdeněk ADAM a Yvona POSPÍŠILOVÁ, 2004. *Paliativní medicína*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0279-7.
44. ZEMANOVÁ, Monika, 2009. *Různé tváře smrti: vybrané kapitoly z thanatologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-743-0.

Internetové zdroje

45. *Asociace poskytovatelů hospicové a paliativní péče: Hospice v České republice - členové APHPP* [online]. ©2010 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.asociacehospicu.cz/o-hospicich/hospice-v-cr/>
46. *Cesta domů: Adresář* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.cestadomu.cz/cz/adresar.html?categoryId=3&orderBy=label&orderDir=ASC&page=1>
47. CLARY, Gil a Mark SNYDER. Volunteer Function Inventory scale _Clary et al. In: *E-book-browse* [online]. ©2010-12-08 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://ebookbrowsee.net/clary-snyder-volunteer-function-inventory-scale-pdf-d38487850>
48. ČESKO. Zákon č. 198 ze dne 24. dubna 2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 82, s. 4835-4839. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=198/2002&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
49. ČESKO. Zákon č. 435 ze dne 13. Května 2004 o zaměstnanosti a o změně některých zákonů (zákon o zaměstnanosti). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 143, s. 8270 - 8316. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=435/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
50. DOLNICAR, Sara a Melanie J. RANDLE, 2007. What motivates which volunteers?: Psychographic heterogeneity among volunteers in Australia. In: *University of Wollongong* [online]. Faculty of Business. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1391&context=commpapers>
51. Evropský rok dobrovolnictví 2011. *Dobrovolnik.cz* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/evropsky-rok-dobrovolnictvi-2011/>
52. *HESTIA: Dobrovolnická cena Křesadlo* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/hestia/dobrovolnicka-cena-kresadlo/>

53. LUSKOVÁ, Daniela a Štěpánka LUSKOVÁ. Dobrovolnictví v sociálních službách. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. listopad 2012 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14242/Zprava_2012.pdf
54. Maslowova pyramida lidských potřeb. FRANĚK, Petr. *Filozofie úspěchu* [online]. ©2011 - 2014 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.filosofie-uspechu.cz/maslowova-pyramida-lidskych-potreb/>
55. MLČÁK, Zdeněk a Jana ŠAMAJOVÁ, 2013. *Motivace, intenzita a trvání dobrovolnické aktivity* [online]. Ostrava. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2013/Mlcak,Samajova_2013_1.pdf. Výzkumná studie. Katedra psychologie, Filozofická Fakulta Ostravské univerzity.
56. *Peace Corps: Peace Corps Today* [online]. 2013-11-21 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.peacecorps.gov/today/>
57. TUTOR, Vojtěch. Právní rámec dobrovolnických aktivit v České republice. *Econnect: informační servis pro NNO* [online]. 2001-2-10 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://nno.ecn.cz/index.stm?apc=nV1z9-91855&x=91853>
58. Vyhlášení mimořádného dotačního programu “Evropský rok dobrovolnictví“. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. ©2013 – 2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/vyhlaseni-mimoradneho-dotacniho-programu-evropsky-rok>
59. WHO definition of Health. *World Health Organization* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>
60. 2001: Mezinárodní rok dobrovolníků. Informační centrum OSN v Praze [online]. ©2005 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=667>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiný
APHPP	Asociace poskytovatelů hospicové paliativní péče
apod.	a podobně
např.	například
popř.	popřípadě
JAR	Jihoafrická republika
tj.	to je
tzv.	takzvaný
VFI	Volunteer Functions Inventory (Dotazník dobrovolnických funkcí)
vs.	versus
WHO	World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf č. 1: Pohlaví respondentů</i>	59
<i>Graf č. 2: Věková struktura dobrovolníků</i>	64
<i>Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání dobrovolníků</i>	66
<i>Graf č. 4: Hlavní motivy dobrovolníků</i>	68
<i>Graf č. 5: Demotivační faktory dobrovolníků</i>	71
<i>Graf č. 6: Získávání informace o možnosti „stát se dobrovolníkem v hospici“</i>	74
<i>Graf č. 7: Nabídka hospice</i>	76
<i>Graf č. 8: Ztráta blízkého</i>	78
<i>Graf č. 9: Ztráta blízkého jako důvod k činnosti</i>	79
<i>Graf č. 10: Sociální funkce motivace</i>	89
<i>Graf č. 11: Kariéerní funkce motivace</i>	91

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka č. 1: Bariéry dobrovolnictví (%)</i>	32
<i>Tabulka č. 2: Srovnání různých přístupů k péči</i>	47
<i>Tabulka č. 3: Lůžkové hospice v České republice</i>	57
<i>Tabulka č. 4: Domácí hospicová péče v České republice</i>	58
<i>Tabulka č. 5: Pohlaví respondentů</i>	63
<i>Tabulka č. 6: Věková struktura dobrovolníků</i>	64
<i>Tabulka č. 7: Nejvyšší dosažené vzdělání dobrovolníků</i>	65
<i>Tabulka č. 8: Hlavní motivy dobrovolníků</i>	67
<i>Tabulka č. 9: Hlavní motivy dobrovolníků dle věkových kategorií</i>	69
<i>Tabulka č. 10: Demotivační faktory dobrovolníků</i>	71
<i>Tabulka č. 11: Demotivační faktory dobrovolníků dle věkových kategorií</i>	72
<i>Tabulka č. 12: Získávání informace o možnosti „stát se dobrovolníkem v hospici“</i>	74
<i>Tabulka č. 13: Nabídka hospice</i>	76
<i>Tabulka č. 14: Ztráta blízkého</i>	78
<i>Tabulka č. 15: Ztráta blízkého jako důvod k činnosti</i>	79
<i>Tabulka č. 16: Dotazník dobrovolnických funkcí (VFI)</i>	81
<i>Tabulka č. 17: Pořadí funkcí motivace dle věkových kategorií dobrovolníků</i>	82
<i>Tabulka č. 18: Hodnotová funkce</i>	83
<i>Tabulka č. 19: Funkce porozumění</i>	84
<i>Tabulka č. 20: Růstová funkce</i>	85
<i>Tabulka č. 21: Kariérní funkce</i>	86
<i>Tabulka č. 22: Sociální funkce</i>	87
<i>Tabulka č. 23: Ochranná funkce</i>	88
<i>Tabulka č. 24: Sociální funkce motivace</i>	89
<i>Tabulka č. 25: Kariérní funkce motivace</i>	90

SEZNAM PŘÍLOH

P I DOTAZNÍK PRO DOBROVOLNÍKY

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO DOBROVOLNÍKY

Vážení dobrovolníci,
jmenuji se Alena Vráblíková a jsem studentkou Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Dovolte mi, abych se na Vás obrátila s prosbou o vyplnění dotazníku, jehož cílem je zmapovat Vaši motivaci k dobrovolnické činnosti v hospici. Výsledky dotazníkového šetření slouží studijním účelům (zpracování diplomové práce) a zároveň hospicům k rozvoji spolupráce při organizování dobrovolnické služby. Údaje v tomto dotazníku jsou zcela anonymní.

Předem Vám velice děkuji za Vaši pomoc, ochotu a trpělivost.

Pokyny k vyplnění:

Pokud není uvedeno jinak, zvolte vždy jednu odpověď. Vhodné odpovědi prosím kroužkujte.

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Váš věk:

- a) 18 – 25 let
- b) 26 – 35 let
- c) 36 – 45 let
- d) 46 – 55 let
- e) 56 – 65 let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) středoškolské
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4. Jak jste se o možnosti „stát se dobrovolníkem v hospici“ dozvěděl/a?

- a) od příbuzných a přátel
- b) ze sdělovacích prostředků
- c) z internetu
- d) z letáčku
- e) z jiného zdroje

5. Co bylo Vaším hlavním motivem, když jste se rozhodoval/a působit jako dobrovolník v této organizaci? (vyberte maximálně 3 možnosti)

- a) sociální kontakt
- b) osobní satisfakce
- c) náboženské přesvědčení
- d) aktivita
- e) učení novým dovednostem
- f) dělání užitečných věcí
- g) pomáhání druhým
- h) získávání pracovních zkušeností

- i) využití schopností
- j) závazek
- k) rodinné zapojení
- l) náhoda

6. Který z uvedených faktorů Vás demotivuje od výkonu dobrovolnické činnosti v hospici? (vyberte maximálně 3 možnosti)

- a) nedostatek času
- b) činnost mě nenaplňuje, nesplňuje mé očekávání
- c) psychická náročnost
- d) fyzická náročnost
- e) ukončení studia/započetí pracovní činnosti (HPP)
- f) neshody/konflikty s klienty
- g) neshody/konflikty se zaměstnanci
- h) jiné důvody:

7. Ztratil/a jste v posledních pěti letech někoho blízkého (zemřel někdo z vašich blízkých)?

- a) ano
- b) ne

8. Byl to jeden z důvodů, který vás vedl k vykonávání dobrovolnické činnosti v hospici?

- a) ano
- b) nevím
- c) ne

9. Která z těchto nabídek hospice by Vás nejvíce motivovala k výkonu dobrovolnické činnosti?

- a) Školení, možnosti vzdělávání v sociální oblasti
- b) Možnost setkávat se s odborníkem – psychologem (s cílem řešení problémů s klienty, ale i nabídka na konzultaci vlastních problémů)
- c) Psychologické vstupní testy, které Vám pomohou poznat sami sebe
- d) Účast na akcích organizace, stát se členem organizace
- e) Setkávat se s lidmi a získávání zkušeností s nimi
- f) Možnost započtení dobrovolnictví jako náhradní doba zaměstnání
- g) Jiné – uveďte:

Dotazník dobrovolnických funkcí

(VFI - Volunteer functions inventory)

Na sedmi bodové škále křížkem (X) označte jak významný nebo výstižný je pro Vaši dobrovolnickou práci každý z níže uvedených důvodů.

Vůbec není důležitý 1 2 3 4 5 6 7 Je mimořádně důležitý

01	Dobrovolnictví mi může otevřít dveře do míst, kde bych rád/a pracoval/a.	1	2	3	4	5	6	7
02	Moji přátelé jsou dobrovolníci.	1	2	3	4	5	6	7
03	Mám starost o ty, kteří jsou méně šťastní, než jsem já.	1	2	3	4	5	6	7
04	Lidé, s nimiž mám blízký vztah, chtějí, abych byl/a dobrovolníkem.	1	2	3	4	5	6	7
05	Dobrovolnictví mi dává pocit důležitosti.	1	2	3	4	5	6	7
06	Osoby, které znám, sdílejí zájem o služby pro společnost.	1	2	3	4	5	6	7
07	Bez ohledu na to, jak špatně se cítím, dobrovolnictví mi na to pomáhá zapomenout.	1	2	3	4	5	6	7
08	Mám opravdovou starost právě o tu skupinu osob, které pomáhám.	1	2	3	4	5	6	7
09	Díky dobrovolnictví se cítím méně osamělý/á.	1	2	3	4	5	6	7
10	Mohu získat nové kontakty, které mi pomohou v mé pracovní kariéře.	1	2	3	4	5	6	7

11	Dobrovolnická práce mě zbavuje jistého pocitu viny, že mám v životě víc štěstí, než jiní.	1	2	3	4	5	6	7
12	Mohu se naučit více o věcech, s nimiž se při práci dobrovolníka setkávám.	1	2	3	4	5	6	7
13	Dobrovolnictví zvyšuje mou sebeúctu.	1	2	3	4	5	6	7
14	Dobrovolnictví mi umožňuje vidět věci z jiného pohledu.	1	2	3	4	5	6	7
15	Dobrovolnictví mi umožňuje zkoumat různé profesní možnosti.	1	2	3	4	5	6	7
16	Cítím soucit vůči lidem v nouzi.	1	2	3	4	5	6	7
17	Lidé, s nimiž mám blízký vztah, si vysoce cení služby pro společnost.	1	2	3	4	5	6	7
18	Dobrovolnictví mi umožňuje učit se praktickou zkušeností.	1	2	3	4	5	6	7
19	Cítím, že je důležité pomáhat druhým.	1	2	3	4	5	6	7
20	Dobrovolnictví mi pomáhá řešit vlastní osobní problémy.	1	2	3	4	5	6	7
21	Dobrovolnictví mi pomůže uspět ve zvolené profesi.	1	2	3	4	5	6	7
22	Mohu něco udělat pro věc, která je pro mě důležitá.	1	2	3	4	5	6	7

23	Dobrovolnictví je pro mé nejbližší důležitá činnost.	1	2	3	4	5	6	7
24	Dobrovolnictví je dobrý únik z mých vlastních problémů.	1	2	3	4	5	6	7
25	Mohu se učit, jak jednat s různými lidmi.	1	2	3	4	5	6	7
26	Díky dobrovolnictví se cítím potřebným/ou.	1	2	3	4	5	6	7
27	Díky dobrovolnictví mám ze sebe lepší pocit.	1	2	3	4	5	6	7
28	Dobrovolnická zkušenost bude v mém životopise vypadat dobře.	1	2	3	4	5	6	7
29	Dobrovolnictví je způsob, jak získat nové přátele.	1	2	3	4	5	6	7
30	Mohu prozkoumat své vlastní síly.	1	2	3	4	5	6	7